

Voorzitter: Tjeenk Willink

Tegenwoordig zijn 72 leden, te weten:

Baarda, Baarveld-Schlaman, Barendregt, Van den Berg, De Boer, Boorsma, Van Boven, Van den Broek-Laman Trip, Coenemans, Van Dijk, Ermen, Eversdijk, Fleers, Gelderblom-Lankhout, Van Gennip, Van Gijzen, Ginjaar, Glasz, Van Graafeiland, Grol-Overling, Heijmans, Heijne Makkreel, Hilarides, Hoefnagels, Holdijk, Huberts-Fokkelman, Jaarsma-Buijserd, Kassies, Korthals Altes, Van Kuilenburg-Lodder, Kuiper, Van Leeuwen, Van Leeuwen-Schut, Luimstra-Albeda, Luteijn, Mastik-Sonneveldt, Van der Meer, Mertens, Van der Meulen, Michiels van Kessenich-Hoogendam, Van Muijen, Pit, Pitstra, Postma, Pröpper, Redemeijer, Rongen, De Savornin Lohman, Schinck, Schuurman, Schuyer, Spier, Staal, Steenkamp, Stevens, Talsma, Tiesinga-Autsema, Tjeenk Willink, Tuinstra, Tummers, Van Veldhuizen, Veling, Van Velzen, Verbeek, Vermaat, Vis, Vrisekoop, Wagemakers, Van Wijngaarden, Van de Zandschulp, K. Zijlstra en R. Zijlstra,

en de heer Zalm, minister van Financiën, mevrouw Borst-Eilers, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw Netelenbos, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, de heren Vermeend, staatssecretaris van Financiën, en Linschoten, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De voorzitter: Ik dank allen die

ervoor gezorgd hebben dat het quorum aanwezig is.

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Coördinatiewet Sociale Verzekering, de Ziekenfondswet en de Wet aanpassing uitkeringsregelingen overheveling opslagpremies in verband met de invoering van een premievrije voet voor het werkgeversdeel van de procentuele premie voor de ziekenfondsverzekering (Wet invoering franchise ZFW-premie) (23964).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Boorsma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Wetsvoorstel 23964 zal zeker gepubliceerd worden. Ik hoop alleen niet in het Staatsblad, maar wel in de leerboeken economie. De belangrijkste stroming van de macro-economie is thans de neo-klassieke economie, die ook ten grondslag ligt aan de meeste voorstellen van het Centraal planbureau en aan het regeringsbeleid gericht op werkgelegenheidsbevordering.

In de neo-klassieke economie wordt uitgegaan van redelijk geïnformeerde, rationele actoren. Een overheid kan proberen via begrotingsmaatregelen de particuliere investerings- en consumptieplannen te beïnvloeden. Via verrassing of "fooling" is een tijdelijk effect op de werkgelegenheid te sorteren. Het kabinet wil zo'n fooling-beleid volgen door een rijksbijdrage bij het WW-fonds weg te halen. Dit heeft een negatief effect op de werkgelegenheid van

ongeveer 21.000 arbeidsplaatsen. Deze rijksbijdrage wordt gegeven aan de centrale kas van de ziekenfondsen. Dit heeft een positief effect van ongeveer 22.000 arbeidsplaatsen. Het kabinet beweert dan dat er per saldo een positief effect zal optreden op de werkgelegenheid van 1000 arbeidsplaatsen. Dit gebeurt niet in 1995, maar in 1998.

Het kabinet verwijst naar de berekeningen van het Centraal planbureau. Ik begrijp de logica van het wetsvoorstel ook wel. De franchise te zamen met de verschuiving in de rijksbijdrage van WW naar SFW plus de verhoging van de ziekenfondspremie voor werkgevers boven de franchise kan leiden tot de inschakeling van meer goedkope krachten en van minder duurdere krachten. Dat de modelberekening tot die saldo-uitkomst komt, begrijpen wij.

Maar, mijnheer de voorzitter, het is zoals de Engelsen zeggen: much ado about nothing. Er wordt heel wat overhoop gehaald, terwijl het saldo-effect op de werkgelegenheid verwaarloosbaar klein is. Duizend arbeidsplaatsen extra is mooi in de werkelijkheid, maar als reken-uitkomst op papier is het niets.

Voorzitter! Los van het model hebben Keynes en anderen gewezen op het belang van de zogenaamde "animal spirits" van de ondernemers. Waarom zou een ondernemer extra mensen aannemen, als de produktiefactor arbeid niet echt goedkoper wordt en als bovendien volstrekt onduidelijk is of de gekozen maatregel tijdelijk of structureel is? De thans gekozen franchise wordt immers na 1995 waarschijnlijk niet gecontinueerd. Of wel?

Voorts hebben wij te maken met een forse bezuinigingsproblematiek. Leert de budgettaire ervaring van de

afgelopen tien jaar niet dat rijksbijdragen aan fondsen een gemakkelijke prooi zijn voor het kabinet? Kortom, denkt de minister niet met mij dat op basis van de neo-klassieke theorie het bedoelde werkgelegenheidseffect zich hooguit kan voordoen als de ondernemers de zekere verwachting kunnen hebben dat de maatregelen deel zullen uitmaken van een bestendig beleid? Overigens, wat is het effect in het eerste jaar op de werkgelegenheid, dus in 1995, volgens het gehanteerde FKSEC-model?

Aan de overzijde is een enkele opmerking gemaakt over de onzekerheid. Ik heb het model niet nader bestudeerd, maar ik vermoed dat die uitkomst zou kunnen wegvallen als niet-significant. Graag hoor ik de reactie van de minister op dat technische punt. Politiek is het alleszins beladen: het gaat om wel of geen effect.

Een effect is wel duidelijk: de wet kost ons allen 0,25 mld. in de fiscale sfeer. Dat wordt dus door de gemeenschap opgebracht. Er zijn nog meer negatieve effecten. Er is kans op oneigenlijk gebruik. Kent de minister het eindrapport van de sub-werkgroep premies van de heroverwegingswerkgroep "misbruikgevoeligheid van de regelgeving in de sociale zekerheid"? Wat was ook alweer het oordeel van deze werkgroep over de franchise in de WAO? Wij kunnen toch leren van fouten die elders gemaakt zijn? Wat zijn de fouten ten aanzien van de franchise in de WAO? Wat hebben de minister en de staatssecretaris, op wiens terrein dit meer ligt, daarvan geleerd? Wat was ook alweer het oordeel van deze werkgroep van experts over het hanteren van een franchise als het gaat om misbruikgevoeligheid?

Dan komt nu de klapper in deze trits van drie: wat denken de minister en de staatssecretaris van de eventuele combinatie van de reeds bestaande franchise in de WAO met de nieuwe franchise in de Ziekenfondswet? Zou het niet zo kunnen zijn dat deze twee franchises te zamen een voordeel oproepen, niet alleen voor de ene partij, maar voor beide partijen, namelijk werkgevers en werknemers om over te gaan tot functiesplitsing? Er is dan misschien geen sprake van misbruik, maar wel van oneigenlijk gebruik van een wetsvoorstel.

Een ander negatief effect is dat de administratieve lasten van werkgevers zullen stijgen. Ik meende een inschatting hiervan gevraagd te hebben. Die vraag is niet beantwoord. Ik kan dat de bewindslieden amper kwalijk nemen. Ook bij andere wetten, bijvoorbeeld van het ministerie van Financiën die vaak een verzwaring inhouden van de administratieve lasten, zien wij zelden zo'n kwantificering. Maar dan: wat was ook alweer op papier het beleden streven van het kabinet, met name van de staatssecretaris van Financiën over de administratieve lasten voor de werkgevers? Kennen de bewindslieden dat streven van het kabinet?

Voorzitter! Waarom is dit wetsvoorstel ingediend? Het enige positieve effect is dat er sprake is van een koopkrachtverbetering voor ziekenfondsverzekerden. Daartoe behoren ook groepen verzekerden voor wie per definitie geen werkgelegenheidseffect kan optreden, zoals ziekenfondsverzekerden ouder dan 65 jaar. Er is overigens van verschillende kanten op gewezen dat deze koopkrachtmaatregel, die 0,25 mld. kost en dus wordt opgebracht door de hele Nederlandse gemeenschap, niet ten goede komt aan de niet-ziekenfondsverzekerden, met name de kleine zelfstandigen. Juist omdat het wetsvoorstel eigenlijk alleen een selectieve koopkrachtmaatregel is, rijst de vraag of zo'n selectieve bevoordeling rechtvaardig is. Ziet het kabinet de onrechtvaardigheid daarvan niet in?

Voorzitter! De eerste keer dat ik mevrouw Borst-Eilers ontmoette, was in het kader van de discussie over de plannen van de commissie-Dekker. Zij klaagde daarbij – begrijpelijk, ik zeg daar geen kwaad woord over – dat de discussie toen alleen ging over kosten en financiën en zo weinig over zorg, waar het echt om behoort te gaan. Nu moet zij als minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport nota bene deze koopkrachtmaatregel verdedigen. Wat heeft die te maken met hetgeen waarvoor zij primair verantwoordelijk is, namelijk volksgezondheid en welzijn?

Wie gelooft er eigenlijk in het werkgelegenheidseffect? Wie vindt dat hier een goed wetsvoorstel ligt, dat de werkgelegenheid inderdaad bevordert? De Raad van State was zeer negatief. De Ziekenfondsraad

was verdeeld. Kan de minister of de staatssecretaris ons vertellen wat het advies ook alweer was van de betrokken commissie van de Ziekenfondsraad? Was daar ook sprake van verdeeldheid? Ik ben benieuwd naar het antwoord.

Mijnheer de voorzitter! Wij hebben de afgelopen jaren verschillende malen meegemaakt dat vele fracties in dit huis over verschillende wetsvoorstellen kritisch waren. Ik ben erg benieuwd naar hun opstelling bij dit voorstel. Ik herinner onder andere de fractie van D66 aan hetgeen hun voorzitter, collega Vis, heeft gezegd tijdens de algemene politieke beschouwingen over de rol van dit huis. Ik citeer. Als de waarde van deze Kamer ergens ligt, dan ligt die niet in een of andere politieke concurrentie met de Tweede Kamer, maar in de aandacht voor de wetgeving, de wetgeving in tweede instantie. Later zegt hij over initiatiefwetten, maar wat in mijn ogen volop van toepassing is bij deze wet: Deze Kamer zou zichzelf de vraag moeten stellen of er door haar als tweede wetgevende instantie wel met voldoende zorgvuldigheid is gehandeld en of er niet wat meer reflectie had moeten plaatsvinden over de kwaliteit van de voorstellen, los van de politieke context waarin die worden gepresenteerd.

Mijnheer de voorzitter! Ik ben erg benieuwd naar de behandeling van dit wetsvoorstel van de zijde van de fractie van D66. Ik ben het namelijk volstrekt met de heer Vis eens. Ik herinner aan de beschouwingen van VVD-collega Heijmans over eerdere wetsvoorstellen met betrekking tot rijksbijdragen aan sociale fondsen. Ik ben niet alleen zeer benieuwd naar de antwoorden van de minister, want daarover heb ik wel zo'n vermoeden, maar meer nog naar de argumenten van de collegae van andere fracties.

□

Mevrouw De Savornin Lohman (D66): Voorzitter! Het doet mij bijzonder genoegen dat niet alleen de regering maar ook het CDA in de persoon van collega Boorsma naar de mening van D66 uitkijkt. Dat is een vrij nieuwe situatie en die spreekt mij aan.

De heer **Boorsma** (CDA): Dat heb ik altijd gedaan.

Mevrouw De Savornin Lohman

(D66): Voorzitter! Het voorliggende wetsvoorstel vormt een onderdeel van het instrumentarium dat de regering inzet om werk tot de derde te bereiken en behoort niet bepaald tot de fraaiste instrumenten die hierbij worden gehanteerd. Ik zal in kort bestek een paar van onze bezwaren opsommen.

De Ziekenfondsraad is verdeeld over dit voorstel. De Raad van State is betrekkelijk bezorgd over dit wetsvoorstel. Er is zelfs gezegd: behoorlijk vernietigend. Met name het weglekeffect is door deze gremia benadrukt. De bedoeling is om meer banen te scheppen. Wat in feite gebeurt, is dat inkomenspolitiek wordt bedreven. Daarbij komt de principiële vraag aan de orde of de ziekteverzekering daarvoor het geëigende instrument is.

De regering heeft in de schriftelijke voorbereiding toegegeven dat beide doelstellingen nu worden gediend. Maar zelfs als inkomenspolitiek wordt bedreven dan nog is het de bedoeling gerechtvaardigde inkomenspolitiek te bedrijven. In dat verband is het schrijnend te constateren dat de kleine zelfstandigen, degenen die qua inkomen er zeker voor in aanmerking komen, buiten deze regeling vallen. Aan de andere kant zitten er mensen in het ziekenfonds, wier inkomenssituatie geen aanleiding geeft voor extra steun. Bovendien wordt de omslag van de kosten berekend in de MOOZ en de WTZ, waardoor degenen die niet kunnen profiteren van deze regeling wel de kosten ervan voorgelegd krijgen. Mevrouw Gelderblom heeft op dit effect gisteravond bij de behandeling van de wijziging van de Kinderbijslagwet al gewezen. De fractie van D66 is hierover verontrust.

Wij hebben lang zitten lezen in wat zit in de sociale-zekerheidskoffer om te begrijpen wat er precies gebeurt. Voor een burger is het allemaal betrekkelijk moeilijk te volgen. Het gevolg kan zijn dat velen de regelgeving naast zich neerleggen en zeggen: zoek het maar uit. Bovendien zouden degenen die de regels wel toepassen, daar wel eens slechte bedoelingen mee kunnen hebben. In de Tweede Kamer is bij de behandeling van dit wetsvoorstel gevraagd naar de mogelijkheden van fraude. Die zijn plichtsgetrouw door de minister uitgelegd. Zij heeft gezegd dat mensen deeltijdbanen gaan creëren om twee keer van dit

voordeel te kunnen genieten. Ik begrijp dat soort dingen niet zo goed. Zou dat geen aanleiding kunnen vormen om eens in een vertrouwelijk overleg dit door te nemen en niet openbaar te maken welke handige manieren er zijn om zo'n wet te ontduiken?

Niet alleen voor burger, maar ook voor de uitvoeringsorganisaties is de wet bijzonder complex, omdat verschillende systematieken worden gehanteerd.

De heer **Boorsma** (CDA): U maakte een opmerking over vertrouwelijk overleg. Het overleg dat wij nu voeren is niet vertrouwelijk maar openbaar. Ik zou wel eens willen weten hoe u, lid van de mede-wetgevende macht, denkt over de misbruikgevoeligheid van dit wetsvoorstel.

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Voorzitter! Bij elke wetgeving, zeker op dit terrein, waarbij van verschillende potjes geprofiteerd kan worden, ontstaat de mogelijkheid van misbruik. Ik denk dat de regering dit incalculeert. Dat is een onderdeel van mijn verhaal. Ik ben tot nu toe alleen op de negatieve punten ingegaan, maar mijn betoog is nog niet klaar.

De heer **Boorsma** (CDA): U spreekt over "incalculeert" en als ik dat als econoom hoor, word ik altijd nieuwsgierig. Hoezeer is het ingecalculeerd? Waar vind ik dat effect verwerkt? Volgens mij is het pro memorie opgenomen, houdt men er geen rekening mee en is dit een van de tegenvallers die worden verbonden aan dit wetsvoorstel.

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Ik ben ook heel benieuwd naar wat de regering op dit punt heeft op te merken. In de schriftelijke voorbereiding is gezegd: wij zullen het op de voet volgen. Ik wil graag weten hoe de regering zich dit voorstelt.

Tot zover onze bezwaren tegen dit wetsvoorstel. Ik kom nu tot de positieve kanten. Er is sprake van het creëren van duizend banen in vier jaar. Dat is niet bepaald iets om geweldig blij mee te zijn. Wij verzoeken de minister en de staatssecretaris, ons exact uit te leggen waarom zij in het besluitvormingsproces, waarvan ik de negatieve kanten heb geschetst

en waarvan ik ook de positieve kanten heb proberen aan te geven, de balans laten doorslaan naar de positieve zijde.

Het laatste punt dat ik graag hierin wil betrekken, omdat deze Kamer vooral de staatsrechtelijke kant van het proces bewaakt en omdat wij daaraan ons uiteindelijk oordeel zullen ophangen, betreft de stelselherziening. Aan de ene kant is gezegd dat dit een structurele maatregel is. Aan de andere kant is gezegd dat in verband met de convergentie, het naar elkaar toegroeien, van de twee verzekeringssystemen deze maatregel opnieuw onderwerp van heroverweging vormt. Daarbij zijn jaartallen genoemd. Het zou al in 1996 al het geval zijn. Bij de uitleg is eigenlijk het hele plaatje betrokken. De minister heeft de extremen geschetst – volledig nominaal versus volledig inkomensafhankelijk – en gezegd: binnen die extremen is de hele zaak weer open. Wil dit zeggen dat structureel in feite alleen in 1995 betekent of moeten wij ons daarbij meer of iets anders voorstellen?

De fractie van D66 is heel benieuwd naar het antwoord van de regering en zal haar uiteindelijke oordeel mede hiervan laten afhangen.

□

Mevrouw **Van Leeuwen-Schut** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het is nog vroeg maar de heer Boorsma is bijzonder strijdbaar begonnen. Zijn toonhoogte steeg, en dat op mijn laatste dag hier... Ik dacht: waar moet dat naar toe? Ik zal in elk geval proberen om het wat gedempter te doen.

Voorzitter! In de eerste plaats merk ik op dat mijn fractie de doelstelling van het kabinet om de werkgelegenheid te bevorderen, ondersteunt. Wij achten dit wetsvoorstel een goed onderdeel van het werkgelegenheidsplan. Wij realiseren ons daarbij dat het resultaat geen spectaculaire bijdrage vormt maar toch zal men langs een veelheid van wegen moeten komen tot het bereiken van de geschetste doelstelling: bevordering van de werkgelegenheid.

In de tweede plaats onderstreep ik dat bij het nastreven van die doelstelling de regelgeving niet te ingewikkeld mag worden gemaakt. Juist wat dit betreft zou "paars" sterk kunnen zijn. Er zijn negatieve

aspecten aan dit wetsvoorstel verbonden. Het is gevoelig op het terrein van het oneigenlijke gebruik terwijl de administratieve-lastendruk zwaar is. Ik vind de reacties van de bewindslieden hierop wat mager en graag zou ik hierop wat meer toelichting krijgen. Men zal het oneigenlijk gebruik "nauwlettend volgen". Dat is mij wat te gering; ik denk dat dit wat actiever zou moeten worden aangepakt. Ik ga ervan uit dat in elk geval in het jaar 1995 duidelijk wordt hoe men ten aanzien hiervan tewerk zal gaan. Voorts stelt de regering dat haar inspanningen erop blijven gericht om de administratieve-lastendruk te verminderen. Ook dat is ons wat te mager. Die druk moet zonder meer worden verminderd en wij vragen ons af wat er tegenover staat wanneer deze administratieve-lastendrukverzwaring wordt "weggestreept" tegen de vermindering die men in gedachten heeft. Wanneer zal dit worden geëffectueerd?

In de derde plaats wijs ik erop dat wij deze week met de minister van SZW hebben gesproken over het wetsvoorstel-Vermeend/Moor waarbij aandacht werd gevraagd voor de "dunne relatie" tussen het inzetten van premiegelden en rijksbijdragen en het werkgelegenheidsbeleid. Ook dit wetsvoorstel heeft daarmee te maken; de franchise doet de verzekeringsgedachte geweld aan. Wij hebben de minister toen gevraagd of waar was wat ons ter ore was gekomen, namelijk dat de SER advies was gevraagd over een verandering van de systematiek per 1 januari 1996. De minister bevestigde dit en gaf aan dat de systematiek inderdaad per die datum zal worden gewijzigd. Hij denkt aan een premie- en belastingreductie of aan een van beide. Het advies moet hierover meer duidelijkheid bieden.

De heer **Boorsma** (CDA): Mag ik u even onderbreken?

Mevrouw **Van Leeuwen-Schut** (VVD): Bent u daar nu wéér?

De heer **Boorsma** (CDA): Pardon. U kent de regels van het huis?

Mevrouw **Van Leeuwen-Schut** (VVD): Natuurlijk; ga uw gang.

De heer **Boorsma** (CDA): Dank u. Voorzitter! Graag verneem ik wat de

mening van mevrouw Van Leeuwen is over die zogenaamde aantasting van de verzekeringsgedachte. Wat was ook alweer in de afgelopen jaren de visie van de VVD op dit punt en op de verhouding tussen rijksoverheid enerzijds en sociale fondsen anderzijds?

Mevrouw **Van Leeuwen-Schut** (VVD): Dat heeft u deze week, bij de behandeling van de wet-Vermeend/Moor, kunnen horen. U heeft ook kunnen horen welke afweging wij hebben gemaakt. Het heeft alles te maken met de SER-adviesaanvraag waarover ik zojuist sprak. Als het onderwerp waarover ik zojuist sprak, ook onder deze adviesaanvraag valt, rijst de vraag of het wetsvoorstel dat wij nu bespreken in materiële zin een horizonbepaling bevat, zodat per 1 januari 1996 een nieuwe systematiek zou kunnen ingaan.

Voorzitter! In de vierde plaats vraag ik aandacht voor de convergentie en de eventuele strijdigheid daarmee. De minister stelt in haar antwoord terecht dat het om een ingewikkelde materie gaat en dat hierover op korte termijn geen definitieve nadere gedachten kunnen worden gevormd. Echter, als dit wetsvoorstel inderdaad bij de SER-adviesaanvraag wordt betrokken, betekent dit dat er strijdigheid met het hele convergentie-discussieproces kan optreden. Graag vernemen wij van de regering wat dan prioriteit geniet.

□

De heer **Schuurman** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Ook nu voer ik mede namens de fracties van RPF en SGP het woord. Onze fracties hebben in de Tweede Kamer zonder enige aarzeling tegen het wetsvoorstel gestemd. De argumenten die zij daarbij inbrachten, zijn bekend. Bij de schriftelijke voorbereiding hebben wij ons op die argumenten geconcentreerd om na te gaan of het met dit wetsvoorstel inderdaad zo slecht was gesteld dat het voor ons volstrekt onacceptabel was. Welnu, onze bevindingen zijn even negatief als die van de fracties aan de overzijde.

Het hoofddoel van het wetsvoorstel blijft de bevordering van de groei van de werkgelegenheid maar het resultaat daarvan is bijzonder gering. Intussen is de invloed hiervan op de inkomens-

verhoudingen aanzienlijk, zodat moet worden geconstateerd dat het hoofddoel is verdrongen door een neveneffect. Van proportionaliteit is dan ook geen sprake meer. Dat mag ons inziens bij een verantwoorde wetgeving niet gebeuren. Ook al stelt men in de memorie van antwoord dat de neveneffecten moeten worden gezien in het licht van de totale beleidsaanpak zoals die het kabinet voor ogen staat, dit neemt ons inziens niet weg dat voor de verschillende doeleinden ook duidelijke, daarop afgestemde wetsvoorstellen moeten worden voorgelegd aan het parlement. Vermenging van doeleinden bevordert de inzichtelijkheid niet. Wél worden de gecompliceerdheid en de onzekerheid daardoor bevorderd. Natuurlijk, het nastreven van een ruimere werkgelegenheid is zeer prijzenswaardig maar een tamelijk grote operatie met minimaal effect leidt slechts tot teleurstelling en frustraties. Een duidelijke verlaging van de arbeidskosten is noodzakelijk. Ik gebruik het woord "duidelijk" om te onderstrepen dat de effecten op de werkgelegenheid onmiskenbaar moeten zijn. Welnu, die duidelijkheid mist het onderhavige wetsvoorstel in opzet en uitwerking.

In de memorie van antwoord wordt duidelijk gemaakt dat het om een voorlopige maatregel gaat. Die voorlopigheid is ons inziens al even bedenkelijk; zij versterkt onze bezwaren nog eens. Wetgeving moet, uitzonderlijke situaties daar gelaten, niet zijn gericht op één jaar. Dat brengt naast verwarring veel administratieve rompslomp en toenemende regelgeving met zich. De mogelijkheid tot frauderen neemt bij voortdurende veranderingen toe. Niet mag worden vergeten dat dit frauderen reeds binnen de mogelijkheden van het onderhavige wetsvoorstel voor de hand ligt, hetgeen door het kabinet wordt toegegeven. Stabiliteit in wetgeving is vereist, vooral om vertrouwen bij werkgevers te winnen zodat zij zeker kunnen zijn van een structurele lastenverlichting, een structurele verlaging van de loonkosten, en er ècht op langere termijn meer werkgelegenheid wordt gecreëerd.

Voorzitter! Mocht dit wetsvoorstel niettemin een langere levensduur beschoren zijn – dat bleek in het verleden met voorlopige wetgeving meer dan eens het geval te zijn – dan

blijven onze oorspronkelijke bezwaren tellen. U merkt wel, voorzitter, dat wij de vernietigende kritiek van de Raad van State en van onze fracties aan de overzijde tot de onze maken.

□

Minister **Borst-Eilers**: Mijnheer de voorzitter! Net als in de Tweede Kamer zou ik enkele opmerkingen vooraf willen maken. Het is onvermijdelijk dat ik daarbij enigszins in herhalingen zal vervallen en het zal de leden die de stukken van de Tweede Kamer kennen, dan ook opvallen dat ze al een keer gelezen hebben wat zij nu horen. Ik hoop dat men dit voor lief wil nemen, want ik vind het toch wel belangrijk om ook in dit huis de doelstellingen die wij met dit wetsvoorstel nastreven, nog eens kort voor het voetlicht te brengen.

Het wetsvoorstel heeft een duidelijke relatie met het regeerakkoord. Nu is het mij uiteraard bekend dat de Eerste Kamer anders dan de Tweede Kamer geen binding heeft met het regeerakkoord. Het is ook mogelijk dat regeerakkoorden hier in het algemeen wat minder geliefd zijn dan in de Tweede Kamer. En als het spreekwoord "onbekend maakt onbemind" ook omgekeerd geldt, dan bestaat het risico dat niet iedereen precies de relatie van dit wetsvoorstel met het regeerakkoord helder voor ogen staat. Ik geloof dit niet echt, maar toch zou ik met een citaat willen beginnen, zij het niet uit het regeerakkoord, maar uit de regeringsverklaring:

"De sleutel ligt bij werk, werk en nog eens werk. De hoge graad van inactiviteit nu veroorzaakt veel te hoge maatschappelijke en financiële kosten. Als die vicieuze cirkel niet wordt doorbroken, dan kost dat concurrentiekracht en banen. Dan erodeert het stelsel van sociale bescherming voor wie daar echt op is aangewezen. En daarom zet het kabinet alles op alles om de arbeidsparticipatie te verruimen, vooral in het onderste segment van de arbeidsmarkt."

Voorzitter! Het franchisevoorstel sluit precies aan bij die noodzaak van maatregelen, gericht op de onderkant van de arbeidsmarkt. Ik ontken niet dat het totale effect op de werkgelegenheid bescheiden is, maar ik wijs erop dat er juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt een

substantiële ontwikkeling op gang wordt gebracht. Daarbij gaat het om die 22.000 banen, het gaat om mensen die al veel te lang aan de kant staan, om mensen die in die situatie verkeren omdat zij een lage opleiding hebben en die dus ook alleen maar in aanmerking kunnen komen voor banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Er zijn nog meer maatregelen op gericht om deze mensen weer bij het arbeidsproces te betrekken, zoals het bekende 40.000-banenplan, waarbij het zelfs gaat om werkgelegenheid voor mensen die eigenlijk geen werk kunnen leveren waar meer loon tegenover kan staan dan het wettelijk minimumloon. Het kabinet heeft in de vorm van dit plan een intensivering van deze werkgelegenheid tot stand gebracht. En alle inspanningen zijn gericht op hetzelfde doel: de inactieven weer actief maken. Nu is er hoger in het loongebouw rekening gehouden met een verlies van 21.000 banen, vandaar het lage saldo, maar wij verwachten dat de economische bedrijvigheid in ons land door allerlei maatregelen weer zodanig zal toenemen dat daardoor ook mensen aan het werk komen die hoger opgeleid zijn en voor een beter betaalde baan in aanmerking kunnen komen.

Daarnaast is het voorstel natuurlijk van belang voor de ontwikkeling van de koopkracht van de lagere inkomens. Ook dit wil ik absoluut niet ontkennen. Integendeel, het is de tweede pijler waarop dit wetsvoorstel rust. Er is gezocht naar een maatregel voor lastenverlichting voor de werkgevers die speciaal de loonkosten voor de laagstbetaalden zou verlagen. Daarvoor kun je natuurlijk wel meer maatregelen bedenken, maar er is gezocht naar een maatregel die de beste combinatie zou opleveren van dat werkgelegenheidseffect aan de onderkant en het effect op de koopkracht. Er waren deze zomer meer paarden in de race, zo heb ik begrepen, maar dit is de reden waarom er gekozen is voor de franchise in de werkgeverspremie voor de Ziekenfondswet.

Het lijkt misschien vreemd – de heer Boorsma heeft gezegd dat hij het ook bijzonder vreemd vindt – dat de minister van Volksgezondheid in het parlement wettelijke maatregelen pleit ter bevordering van de werkgelegenheid en de koopkracht, ook en misschien zelfs voornamelijk

buiten de zorgsector. Ik doe dit toch, en ook van harte, omdat dit kabinet zo'n groot belang hecht aan de kerndoelstellingen van het regeerakkoord, die wij ook met dit wetsvoorstel voor een deel denken te kunnen realiseren. Er zijn nu eenmaal onorthodoxe en volgens sommigen misschien vreemde maatregelen nodig, maar ook ik heb er als minister van Volksgezondheid voor getekend en ik sta er achter. Dit betekent natuurlijk niet dat de vraagstukken van werkgelegenheid en koopkracht nu ineens tot het primaire werkterrein van de minister van Volksgezondheid zouden behoren; zo ver drijven wij de zaken uiteraard niet door. De vragen op dit terrein zullen dan ook door de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid beantwoord worden.

De heer Boorsma heeft er sterk de nadruk op gelegd dat het wetsvoorstel niet primair gericht is op het belang van de volksgezondheid, al kan de zorgsector natuurlijk ook profiteren van de bevordering van de werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt, maar dat is hierbij niet de hoofdzaak. Je zou zelfs kunnen zeggen dat de volksgezondheidssector een zekere prijs voor dit wetsvoorstel betaalt. Het systeem van de premieheffing is immers weer een stukje ingewikkelder geworden.

Verder zal niet iedereen het ermee eens zijn dat ziektekostenverzekeringen opnieuw gebruikt worden als maatregel in het kader van het algemeen financieel en sociaal-economisch beleid, maar gelet op de manier waarop ons volksgezondheidsstelsel op dit moment in elkaar zit, met een belangrijk aandeel van de sociale ziektekostenverzekering, is het toch onvermijdelijk dat de premies voor die verzekering ingezet worden om bepaalde maatregelen buiten de volksgezondheid te bewerkstelligen. Maar goed, deze prijs hoeft niet te worden verdoezeld en in de memorie van toelichting hebben wij geprobeerd, ook de schaduwkanten van dit wetsvoorstel duidelijk aan te geven, net als in het antwoord op de schriftelijke vragen. Wij hebben een politieke afweging gemaakt en wij zijn daarin openhartig geweest. Ook de Tweede Kamer heeft een politieke afweging gemaakt en deze Kamer is daar nu aan toe.

Nu de concrete vragen. De heren Boorsma en Schuurman hebben gevraagd of deze maatregel tijdelijk dan wel structureel is. In de stukken staat dat het de bedoeling van het kabinet is om de totstandkoming van de lastenverlichting in een volgend jaar telkens af te wegen. Op zich hoort dit meer tot het beleidsterrein van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ik beperk mij tot het tijdelijke dan wel structurele aspect in relatie tot de convergentie.

De heer **Boorsma** (CDA): Erkent de minister toch dat er sprake is van onzekerheid over deze maatregel en zo ja, erkent zij dan ook niet dat op grond van elke economische theorie verwacht mag worden dat werkgevers wachten met het creëren van arbeidsplaatsen, dus dat het arbeidseffect in het eerste jaar nihil moet zijn?

Minister **Borst-Eilers**: Ik ben het niet eens met die conclusie. De wijze van lastenverlichting zal telkens gezien worden. Er blijft dan natuurlijk sprake van een dusdanige vorm van vermindering van de loonkosten voor de werkgevers dat het telkens gaat over de loonkosten aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Dit is en blijft een speerpunt van het kabinetsbeleid. Overigens herhaal ik dat de staatssecretaris hier nader op ingaat. De werkgever kan er dus gerust toe overgaan om mensen in die loonshalen aan te stellen waarbij hij dit voordeel nu heeft. Van dat voordeel zal in deze kabinetsperiode sprake blijven. Het is evenwel niet 100% zeker dat dit in de hele kabinetsperiode daarvoor het instrument blijft.

Voorzitter! Natuurlijk is er een relatie met de convergentie-afspraken uit het regeerakkoord. Het begrip "convergentie" is gekoppeld aan het nog mooiere begrip "no regret". Bij de formatiebesprekingen zijn die begrippen terecht gekomen in de bijlage over volksgezondheid. Het betreft namelijk een coalitie van partijen die tot dusverre uiteenlopende opvattingen hadden over de precieze vormgeving van met name de financiering van het stelsel voor de volksgezondheid. Men heeft dus besloten om toch weer stappen te zetten in de richting van een soort eenheid voor alle Nederlanders.

De hoofdpunten van het regeerakkoord zijn bekend. Daarbij gaat het

erom, de zorg in drie compartimenten op te splitsen: de care-sector die weer door een klassieke AWBZ gefinancierd wordt en in de cure-sector de tweedeling van een wettelijk verplichte verzekering en een aanvullende, volkomen vrijwillige verzekering. Mede ten behoeve van de beheersing van de collectieve kosten willen wij uit het wettelijk verplichte pakket uit de cure-sector die onderdelen naar het derde compartiment overhevelen die de burger voor eigen rekening kan nemen.

Het begrip "convergentie" wordt op verschillende manieren ingevuld. Zo wordt daaronder verstaan dat de pakketten van de ziekenfonds- en van de particulier verzekerde naar elkaar toe groeien. Voorts wordt er wat het eigen risico en de eigen betalingen betreft gestreefd naar een uniforme situatie. Bovendien gaat het om de wijze van premieheffing. In dit verband is er de afgelopen jaren vaak gediscussieerd over de verhouding tussen nominaal en inkomensafhankelijk. In de stukken staat dat er twee extreme situaties denkbaar zijn: bij het wettelijk verplichte pakket wordt overgegaan tot een totaal nominale premie, waarbij de koopkrachteffecten zo nodig buiten de volksgezondheid gerepareerd moeten worden, of een volkomen inkomensafhankelijke premie.

Ik zeg nogmaals dat de convergentie een proces van jaren is. Hierbij moet men het begrip "no regret" voorlopig niet vergeten. Wellicht halen wij er in de loop van deze kabinetsperiode op een bepaald moment een streep doorheen, als wij het in de coalitie met elkaar eens zijn geworden over de eindsituatie. Het is dus een proces waar wij in de komende jaren aan werken. Naar mijn stellige overtuiging zal het met het oog daarop niet noodzakelijk zijn om al in 1996 deze franchise af te schaffen. Zoals gezegd, zal de staatssecretaris nader ingaan op de kwestie structureel versus tijdelijk in verband met de continuïteit.

Mevrouw De Savornin Lohman vermoedde het nadeel van een afwenteling op de particulier verzekerde door een verhoging van de MOOZ- en de WTZ-omslag. Ik kan haar evenwel geruststellen. Het tekort dat er in de ziekenfondskas door deze franchise zou ontstaan, wordt namelijk "gevuld" via overheveling van 2 mld. aan

rijksbijdragen van het Werkloosheidsfonds naar het ziekenfonds. Daardoor is er sprake van een volledige compensatie. De ziekenfondskas wordt weer als vanouds gevuld.

Ik meen dat ik hiermee ben ingegaan op alle vragen op mijn beleidsterrein.

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Much ado about nothing, aldus de heer Boorsma. Dit is geen al te mooie kwalificatie van dit wetsontwerp. Overigens gebruiken de Engelsen deze uitspraak niet in het algemeen. In het verleden heeft een zeer bijzondere Engelsman die uitspraak wel eens gedaan. Ik zal daar nu echter niet langer bij stilstaan.

Mevrouw De Savornin Lohman zegt dat er in feite alleen maar inkomenspolitiek wordt bedreven, mevrouw Van Leeuwen verwacht geen spectaculair resultaat van dit wetsontwerp en de heer Schuurman vindt dat frauderen bij dit wetsvoorstel voor de hand ligt. Naar mijn stellige overtuiging doen deze kwalificaties niet volledig recht aan het onderhavige wetsvoorstel. Dat probeer ik duidelijk te maken in de beantwoording van de gestelde vragen.

Gezien de werkgelegenheidseffecten van de ontwikkelingen in het Werkloosheidsfonds acht de heer Boorsma dit een verslechtering. Het invoeren van deze franchise in de Ziekenfondswet is weliswaar een verbetering, maar per saldo komen er niet veel meer dan duizend banen bij, aldus de heer Boorsma. Dus: much ado about nothing. Volgens mij moet een aantal andere aspecten echter ook bij de overweging betrokken worden. Per saldo wordt bij dit wetsontwerp met het oog op het creëren van werkgelegenheid niet het volle bedrag aan lastenverlichting ingezet. Het gaat namelijk om het omzetten van een bestaande lastenverlichting, gerealiseerd door het vorige kabinet door middel van het invoeren van een rijksbijdrage in het Werkloosheidsfonds, in het creëren van deze franchise in de Ziekenfondswet.

Met andere woorden: als je spectaculaire werkgelegenheidseffecten wenst, moet je het volledige bedrag aan lastenverlichting inzetten, maar hierbij gaat het om een

verschuiving. Die betreft niet zozeer de kwantiteit van de werkgelegenheid als wel een kwalitatief aspect. Anders had daar ook financiële ruimte voor gemaakt moeten worden. Bij het kwalitatieve aspect gaat het erom dat geprobeerd wordt om zoveel mogelijk werkgelegenheid te realiseren in juist de onderste segmenten van de arbeidsmarkt. Bij het maken van de afspraken voor het regeerakkoord zijn wij tot de conclusie gekomen dat zich daarbij, los van de algemene werkgelegenheidsproblematiek, een heel significant probleem voordoet.

De heer **Boorsma** (CDA): Ik begrijp de kwalitatieve verschuiving op papier heel goed. Ongetwijfeld zal de staatssecretaris spreken over onder andere het eerstejaarseffect. Maar vergeet hij nu gemakshalve niet de 250 mln. aan budgettaire negatief effect? Ik geef toe dat dit wat eenvoudig is voor de vroege ochtend, maar ik wil dat delen door de duizend arbeidsplaatsen. Ik ken nog een 44.000-banenplan. Hoeveel kost dat ook alweer? Dus die duizend arbeidsplaatsen waarvoor 250 mln. beschikbaar is, zijn heel duur.

Staatssecretaris **Linschoten**: Straks kom ik toe aan de vraag in hoeverre er bij dit wetsontwerp sprake is van inkomenspolitieke aspecten. Daar heeft dit namelijk ook heel veel mee te maken. Maar ik probeer duidelijk te maken dat bij de overweging van de werkgelegenheidseffecten van dit wetsontwerp niet alleen de kwantitatieve, maar ook de kwalitatieve aspecten een belangrijke rol gespeeld hebben. Bij het invullen van de lastenverlichting voor 1995 – het is ongetwijfeld bekend dat daarin ook andere keuzen konden worden gemaakt – hebben wij heel nadrukkelijk stilgestaan bij de vraag hoe wij dat op een zodanige wijze handen en voeten konden geven dat wij er met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt, dus in de onderste segmenten van de arbeidsmarkt, in slagen om een loonkostenreductie aan te brengen waarvan mag worden verwacht dat daardoor werkgelegenheid ontstaat. Dat was de bedoeling. Dat is ook de meerwaarde van deze inzet van lastenverlichting ten opzichte van het invoeren van een rijksbijdrage in de sfeer van de Werkloosheidswet. Ik wil dat heel nadrukkelijk betrekken bij de overwegingen. Het is dus

absoluut meer dan much ado about nothing. Het gaat om ontzettend veel. Het gaat om een beoogde verschuiving, die naar mijn overtuiging ook gerealiseerd zal worden door middel van dit wetsontwerp. De heer Boorsma weet ook dat hierbij voor de komende jaren open staat op welke wijze overigens zal worden omgegaan met het invullen van de voorziene lastenverlichting. Daarbij zullen natuurlijk ook deze kwalitatieve aspecten een rol spelen. Wij zullen blijven letten op de ontwikkelingen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, omdat zich daar een aantal problemen voordoen die dit kabinet wenst op te lossen. Voor 1995 is echter deze keuze gemaakt op grond van een aantal heel goede overwegingen.

De heer Boorsma heeft gezegd: de rijksbijdrage in de fondsen is eigenlijk wel een makkelijke prooi voor het kabinet. Ik ben geneigd om het daarmee niet eens te zijn. Allereerst merk ik op dat er bij dit voorstel geen rijksbijdrage wordt ingevoerd of afgeschaft. Het gaat om een rijksbijdrage die door het vorige kabinet is ingevoerd in de sfeer van het Werkloosheidsfonds. Ik meen dat dit op voorstel van de CDA-fractie aan de overkant van het Binnenhof is gedaan. Het is in ieder geval met steun van die fractie gedaan. Die rijksbijdrage wordt nu omgezet in een andere vorm van een rijksbijdrage. Als het gaat om een oordeel over de vraag hoe je omgaat met rijksbijdragen en hoe zich die verhouden tot premiegefinancierde regelingen, doet zich in dit geval per saldo geen verbetering of verslechtering voor. Op dat punt continueert het kabinet de bestaande situatie. Wij gebruiken de verschuiving alleen voor de doelen die ik zojuist heb aangegeven. In die zin beschouw ik rijksbijdragen en dus ook deze rijksbijdrage niet als een makkelijke prooi die op een oneigenlijke manier kan worden ingezet om iets anders te doen.

De heer Boorsma heeft gevraagd naar het eerstejaarseffect op de werkgelegenheid. Ik wist het antwoord op deze vraag niet, maar tussen zijn bijdrage en mijn antwoord is dit nagegaan bij het Centraal planbureau. Het antwoord is dat dit niet is uitgerekend. Het Centraal planbureau heeft alleen de berekeningen voor de middellange termijn gemaakt, dus voor 1998. Op

grond van de informatie die wij hebben, kan ik de heer Boorsma dus niet aangeven wat op basis van het model het eerstejaarseffect op de werkgelegenheid is.

De heer Boorsma en anderen hebben gevraagd hoe wij aankijken tegen de franchises. De franchises zijn ingewikkeld en zij hebben een groot aantal nadelen. Door anderen is het een en ander gezegd over de mate van fraudegevoeligheid en de gevoeligheid voor oneigenlijk gebruik van franchises. Het heeft ook te maken met functiesplitsing en dergelijke. Ik zal daar het volgende over zeggen. Ik ben het eens met al die kwalificaties. Het invoeren van een franchise, in welke wet dan ook, verdient wat mij betreft lang niet altijd de schoonheidsprijs. Wij moeten ons echter ook bij dit voorstel realiseren wat de doelstelling is. Als je lastenverlichting wilt realiseren, met name in het onderste segment van de arbeidsmarkt, staan je niet zo vreselijk veel gerichte instrumenten ter beschikking. Een franchise is wel een voor de hand liggend instrument. Ik kan de heer Boorsma overigens geruststellen, omdat wij op het punt van het wegwerken van de franchises langzamerhand een stuk verder zijn gekomen in het denken. Het zal de heer Boorsma opgevallen zijn dat in het regeerakkoord onder andere een afspraak staat over het per 1 januari 1996 integreren van de AAW en de WAO, in combinatie met het invoeren van premiedifferentiatie en opting out. Daarover zullen wij in deze Kamer nog uitgebreid te spreken komen. Dat hele pakket gaat gepaard met het opheffen van de franchise die op dit moment in het kader van de WAO bestaat. Dat zou ook in de ogen van de heer Boorsma een belangrijke vereenvoudiging betekenen. Het is mijn voornemen, dit het komend jaar te realiseren. Ondanks de voordelen die aan het invoeren van een franchise zijn verbonden voor de werkgelegenheidspolitiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt, ben ik het met de heer Boorsma eens dat er ook een aantal nadelen aan verbonden zijn. Die voor- en nadelen hebben wij tegen elkaar afgewogen. Per saldo zijn wij tot de conclusie gekomen dat dit voor 1995 een verantwoorde wijze is van invullen van het pakket lastenverlichting dat het kabinet zich heeft voorgenomen.

Ik moet ingaan op in ieder geval één opmerking van mevrouw De Savornin Lohman. Zij vroeg of er met dit wetsontwerp in feite alleen maar inkomenspolitiek wordt bedreven. Ik wil dit toch wat op afstand houden. Bij de invulling van het complete lastenverlichtingspakket is er natuurlijk rekening gehouden met de inkomenspolitieke aspecten. Dat zal de komende jaren ook gebeuren. Het heeft ook te maken met de afspraken die in het regeerakkoord zijn gemaakt over een evenwichtige inkomensontwikkeling in de komende periode. Maar als men ziet welke financiële ruimte aan de orde is bij dit wetsontwerp en als men ziet welk deel keihard wordt ingezet als lastenverlichting voor werkgevers omwille van werkgelegenheidspolitiek en welke deeltje opgesoupeerd wordt om inkomenspolitieke redenen, dan ziet men dat het overgrote deel toch te maken heeft met werkgelegenheidspolitiek. Als je de lastenverlichting voor 1995 op een andere wijze had ingezet, dus niet met het invoeren van een franchise in de sfeer van de Ziekenfondswet, maar bijvoorbeeld via een overhevelingstoeslag, dan had zich op dit punt een andere verhouding voorgedaan. Dan hadden zich ook andere inkomenspolitieke ontwikkelingen voorgedaan. De keuze die wij gemaakt hebben, heeft inderdaad te maken met inkomenspolitieke overwegingen. Ik wil echter ook mevrouw De Savornin Lohman voorhouden dat het overgrote deel van de financiële ruimte die in dit kader aan de orde is, wel degelijk te maken heeft met per saldo een lastenverlichting voor werkgevers, en wel omwille van de werkgelegenheid. Het deel van het budget dat te maken heeft met inkomenspolitieke ontwikkelingen aan de onderkant van de arbeidsmarkt, is niet te verwaarlozen, maar is slechts een heel klein deel van het budget waarover wij praten. De argumentatie daarvoor heeft inderdaad te maken met de inkomensontwikkeling in 1995. Ook op dat punt houdt het kabinet de ogen immers niet gesloten. Naast het realiseren van een voortdurende lastenverlichting, hebben wij afgesproken om een evenwichtige inkomensontwikkeling na te streven. Dat zal de komende jaren een rol blijven spelen in de discussie.

Ook mevrouw De Savornin Lohman heeft een aantal opmerkingen gemaakt over de franchise. Aan

het adres van de heer Boorsma heb ik er zojuist al een aantal opmerkingen over gemaakt. Waar als gevolg van dit soort voorstellen meer dan nu het geval is sprake is van het creëren van deeltijdarbeid en het opsplitsen van banen, wil ik niet zozeer spreken van misbruik van wetgeving. Voor sommigen is het wellicht een ongewenst effect, maar men mag natuurlijk banen splitsen. Ik moet eerlijk zeggen dat ik er niet zo verschrikkelijk veel bezwaren tegen heb als wij, op welke manier dan ook, een extra impuls geven aan de groei van het deeltijdwerk in Nederland. Er zitten niet alleen negatieve, maar ook positieve aspecten aan vast. Overigens moet ik de Kamer voorhouden dat men daarvan geen spectaculaire effecten mag verwachten – ik misbruik even de terminologie van mevrouw Van Leeuwen – omdat wij op het punt van het invoeren van franchises al enige ervaring hebben opgedaan in Nederland. Wij kennen al sinds jaar en dag een franchise in de WAO-premie. Ook daarvan is nooit gezegd of gebleken dat er een spectaculaire impuls van is uitgegaan op deeltijdarbeid. Voor zo'n impuls zijn andere instrumenten nodig geweest. Wij mogen er natuurlijk rekening mee houden, maar men moet het asjeblijft geen misbruik noemen. Noem het een neveneffect dat zich eventueel voordoet. Ik verwacht er zelf geen spectaculaire effecten van.

Ik borduur nog even voort op de spectaculaire effecten. Mevrouw Van Leeuwen zei dat dit wetsontwerp geen spectaculaire bijdrage levert aan de werkgelegenheidsontwikkeling. Ik ben dat in zekere zin met haar eens, omdat het te maken heeft met het omzetten van de ene lastenverlichting naar de andere. Als wij letten op de werkgelegenheidseffecten die het gevolg zijn van de totale voortdurende lastenverlichting gedurende de komende vier jaar, dan zien wij dat de grootste werkgelegenheidseffecten het gevolg zijn van het per saldo verlichten van de lasten, terwijl dit wetsontwerp voor het overgrote deel niet het per saldo verlichten van lasten betekent, maar het omzetten van de ene lastenverlichting naar de andere. Op de laatste wijze kunnen wij met name in kwalitatief opzicht, dus niet in kwantitatief opzicht, een bijdrage leveren.

Mevrouw Van Leeuwen heeft ook aandacht gevraagd voor de

administratieve lasten voor het bedrijfsleven. Ik heb inmiddels een nota gepresenteerd, die naar de kamers is gezonden. De nota is dus ook naar de Eerste Kamer gestuurd. In de nota sta ik stil bij de premieheffing bij werknemersverzekeringen. Wij proberen, hierin de komende jaren voortgang te maken. Ik hoop in dat opzicht de problematiek van de administratieve lasten rondom premieheffing aan te pakken. Dat compenseert dan meer dan in dit wetsontwerp aan de orde is. Het kabinet besteedt in het kader van het regeerakkoord terecht veel aandacht aan de administratieve druk.

Overigens is de extra administratie-lastendruk als gevolg van dit wetsvoorstel marginaal en zeer overzichtelijk. Tegen het totale pakket aan lastenverlichting dat er mee gemoeid is, van 2 mld., valt de administratieve-lastendruk helemaal weg. Er is op dit punt dus geen overdreven negatief effect van dit wetsvoorstel te verwachten.

Een deel van het betoog van de heer Schuurman was dat fraude voor de hand ligt. Ik heb al gezegd dat ik dat niet geloof. Zelfs als er als gevolg van dit wetsontwerp banen worden gesplitst en hierdoor deeltijdarbeid wordt bevorderd, verwacht ik dat dit geen spectaculair effect zal zijn. Als het zich voordoet, heb ik er geen onoverkomelijke bezwaren tegen. Ik zou het ook op geen enkele manier fraude willen noemen.

□

De heer **Boorsma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Ik heb gevraagd naar het effect op de werkgelegenheid in het eerste jaar. Hierover is geen materiaal voorhanden in de memorie van toelichting of de schriftelijke behandeling daarna en er is ook niet eerder naar gevraagd. Het lag echter wel voor de hand om de vraag eerder te stellen. Kennelijk heeft het kabinet ook zichzelf niet deze vraag gesteld, want het heeft er geen informatie over gegeven. Was de staatssecretaris van Sociale Zaken of de minister van Volksgezondheid hierin geïnteresseerd of niet?

Laat ik eens mijn redenering geven. De verzwaren die zich aan de ene kant voordoet, zal zich volgens vrij gebruikelijke inzichten erg snel in een afbrokkeling van werkgelegenheid vertalen. De staatssecretaris heeft er gelijk in dat hiertegenover

een verlichting staat, die tot verruiming van werkgelegenheid leidt. Deze verruiming begrijp ik op papier, maar hierbij moet wel worden gedacht aan de theorie van de animal spirits. Hoe denken ondernemers? Zij zullen het eerst eens aanzien, omdat het volstrekt onduidelijk is of de franchise in deze vorm zal blijven. De minister is daar heel duidelijk over geweest. Een werkgever kijkt voor de creatie van arbeidsplaatsen niet naar macromaatregelen, maar naar de uitwerking in de eigen situatie, in de eigen onderneming. De afbraak van werkgelegenheid zal dus vrij snel komen en de verruiming ervan zal zich hopelijk voordoen, volgens het model van het Centraal planbureau in 1998. Nogmaals, in het eerste jaar is er een afbraak van werkgelegenheid en misschien komt dat per saldo-effect er later.

Dit per saldo-effect van 1000 arbeidsplaatsen kost budgettair 250 mln. De minister begon met een citaat uit de regeringsverklaring en verwees naar het regeerakkoord, alsof deze canoniserend zijn. Het gaat bij elk wetsvoorstel om een afweging, een inhoudelijke beoordeling van argumenten. Ik kijk hierbij weer eens naar de heer Vis, maar ook naar de minister. Zij moet nu inhoudelijk beoordelen of dit wetsvoorstel het kabinetsbeleid dient. Was er voor beide bewindslieden achter de regeringstafel, voor volksgezondheid en voor zorg, geen mooiere deal denkbaar via een zekere uitbreiding van de werkgelegenheid, niet met 1000, maar met 2000 arbeidsplaatsen? Laat ik eens f 60.000 per plaats ervoor uittrekken; dan kom ik op 120 mln. Dat is de helft van het budgettaire effect van dit wetsvoorstel.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft dat 40.000-banenplan. Tijdens de algemene politieke en financiële beschouwingen hebben wij er niet schamper over gedaan, zoals sommige anderen. Wij begrijpen dat je zoiets moet doen. Uiteindelijk gaat het om bevordering van de structurele werkgelegenheid. Hierover zal de staatssecretaris het met mij eens zijn. Die bevordering van de structurele werkgelegenheid zie ik niet; ik zie eerder afbraak. Het ware mij liever geweest dat men op een andere manier arbeidsplaatsen aan de onderkant van het arbeidsgebouw had gecreëerd. Dat had minder gekost.

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Wil de heer Boorsma in zijn beschouwing ook de verschuiving betrekken? Hij spreekt nu met een eenvoudig rekensommetje van 1000 arbeidsplaatsen meer in 1998 voor 250 mln. Het zal hem niet zijn ontgaan dat er een verschuiving is van 21.000 arbeidsplaatsen in middelbare en hoge regio's naar 22.000 arbeidsplaatsen aan de onderkant. Dat heeft de minister nog benadrukt.

De heer **Boorsma** (CDA): Er moet iets fout gegaan zijn in de communicatie. Ik begon met het effect in het eerste jaar en gaf toen mijn redenering. Ik wil het wel buiten mijn spreektijd herhalen. De verzwarende die zich boven de franchise zal voordoen, leidt meteen in het eerste jaar al tot een afbraak van werkgelegenheid. Dat is het negatieve effect van 21.000 arbeidsplaatsen in de komende jaren. Hiertegenover staat de verlichting in de franchise, die leidt tot een verruiming met 22.000 arbeidsplaatsen. Die 21.000 plaatsen eraf zie ik wel komen, maar die 22.000 erbij zie ik niet een twee drie komen, omdat er geen zekerheid over bestaat of dat effect zich voordoet. Ondernemers hebben zekerheid nodig voor hun beslissingen over investeringen en werkgelegenheid.

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Ik weet niet of ook dit buiten de spreektijd blijft. Uw redenering is mij zeker niet ontgaan. U rekent hierbij wel met die verschuiving, maar als het om het netto-effect gaat, laat u de mogelijkheid dat deze zich voordoet, weer weg.

De heer **Boorsma** (CDA): Ik heb duidelijk aangegeven dat het kan gebeuren. Nogmaals, het negatieve effect is volstrekt duidelijk en het positieve effect zal ook mevrouw De Savornin Lohman moeten afwachten, helaas.

Ik heb al aangegeven dat je voor de helft van het budgettaire effect een dubbel saldo kunt bereiken. Was het niet mooi geweest om zo in de zorg wat meer werkgelegenheid te creëren? Wij zijn weliswaar niet zulke voorstanders van banenplannen, maar er kan ruimte voor zijn in het kader van een goed werkgelegenheidsbeleid.

Er is uitvoerig op mijn vragen over de franchise ingegaan. Ik heb nog

gevraagd naar het oordeel over de WAO-franchise in het rapport van de door mij genoemde commissie. De staatssecretaris geeft toe dat hij gevaren ziet, maar ik wil het wat scherper horen: wat was ook weer precies de conclusie? Als de staatssecretaris het niet weet, wil ik het bij interruptie wel vertellen. Het lijkt mij goed om het hier eens te horen.

Ook heb ik de verwachting van de staatssecretaris, eventueel van de minister, over de combinatie van de WAO-franchise en de ziekenfondsfranchise gemist. In deze combinatie schuilt het versterkte gevaar van onjuist gebruik. Ik sprak in eerste termijn van misbruik en zei erbij dat het eigenlijk geen misbruik, maar oneigenlijk gebruik is. Ik vind het verrassend dat de staatssecretaris dit geen probleem vindt omdat het deeltijdarbeid kan bevorderen. Wij nemen nota van deze uitspraak. Hiermee belicht hij overigens alleen de zonnige kant. Deeltijd is over het algemeen per saldo duurder en daarbij zullen de rekensommen dus niet meer kloppen.

Per saldo zouden er 1000 banen bij komen: 21.000 middelbare en hoge banen minder en 22.000 lage banen meer. Je hebt echter te maken met normale verhoudingen in het arbeidsbestand tussen hoog, middelbaar en laag personeel. Je kunt niet zomaar rekensommetjes presenteren waarin deze normale verhoudingen verstoord worden. Er is een zekere span of control, waar nu zomaar even doorheen wordt gefietst met macroverhalen.

Wij hebben kennisgenomen van de uitspraak van de staatssecretaris dat de extra administratieve lastendruk marginaal zal zijn. Ik zal hem er graag aan herinneren als er andere geluiden over komen.

Er is een vraag van mij niet beantwoord. Ik heb gevraagd wat het oordeel was van de commissie van de Ziekenfondsraad die het advies heeft voorbereid. Alleen het rapport van de Ziekenfondsraad is openbaar, maar de minister weet ongetwijfeld hoe de commissie heeft geadviseerd.

□

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Voorzitter! Allereerst wil onze fractie de minister en de staatssecretaris danken voor de heldere en vooral rechtstreekse wijze waarop de twijfels van mijn fractie zijn

beantwoord. Natuurlijk, de minister heeft het al gezegd: een groot deel van de argumenten zijn in de stukken al gewisseld en zijn in de Tweede Kamer besproken. Het is echter goed om in dit huis opnieuw een afweging te maken en helder te maken waarom voor dit wetsvoorstel is gekozen. De minister heeft benadrukt, dat de beoogde verschuiving vooral te maken heeft met de zorg van deze regering om aan de onderkant van de samenleving die banen te creëren. Dat is een maatschappelijke doel. Het principiële bezwaar, dat in dit huis nog eens extra wordt bekeken, is of niet een instrument op een oneigenlijke manier wordt gebruikt. Dat bezwaar is eigenlijk al losgelaten, omdat al eerder op deze manier met de Ziekenfondswet is omgegaan. Er is dus geen reden om daarin puristisch te zijn, als het maatschappelijk maar overtuigend is dat dit instrument nodig is.

De minister heeft de structurele kant van dit wetsvoorstel onderstreept evenals de convergentie die in stand moet blijven. Ik weet, dat dit aansluit bij hetgeen het CDA hierbij voor ogen staat. Met name de staatssecretaris heeft ons ervan overtuigd, dat ondanks de risico's de premieverschuiving een structurele maatregel is die op den duur als lastenverlichting voor de werkgevers zal werken. Wij kunnen daarom een permanent effect verwachten, los van het eventuele effect van 1000 extra banen. De verschuiving is dus een structurele maatregel, waarmee de regering die maatschappelijke doelstelling tracht te bereiken.

Kortom, wij zien dit als een zwakke schakel in het geheel van instrumenten die door de regering worden ingezet. Wij achten het echter voldoende zorgvuldig afgewogen en wij zien de mogelijkheden van dit wetsvoorstel toch voldoende positief in. Wij zullen dan ook onze steun geven aan dit wetsvoorstel, dat misschien niet een no-regretscenario kent maar een benefit-of-the-doubtscenario.

□

Mevrouw Van Leeuwen-Schut (VVD): Voorzitter! Ik dank de bewindslieden hartelijk voor hun beantwoording. Wij zijn het met hen eens, dat de verbetering van de arbeidsmarkt absoluut de voorkeur moet hebben. Wij zijn ook van

mening, dat de lastenverlichting moet doorgaan en niet alleen als dat ook qua koopkracht goed uitkomt. Wij zijn blij met de opmerking van de staatssecretaris, dat het invoeren van de franchises geen schoonheidsprijs verdient en wij hopen dat hij daarnaar zal handelen. Ik heb overigens geen antwoord gehad op mijn vraag naar de relatie van dit wetsvoorstel met de adviesaanvraag aan de SER, met name of dit in concreto betekent dat dit wetsvoorstel daarmee een materiële horizonbepaling per 1 januari 1996 krijgt.

□

Minister Borst-Eilers: Mijnheer de voorzitter! De heer Boorsma heeft gevraagd of het regeerakkoord canoniserend werkt omdat het zo enthousiast ten tonele werd gevoerd. Dat is uiteraard niet het geval, maar in het regeerakkoord staan de doelstellingen van de regering en de afspraken tussen de coalitiepartners. Natuurlijk is ook in het kabinet dit instrument opnieuw afgewogen en bediscussieerd. Wij hebben het weer op zijn eigen merites beoordeeld en ik zal niet herhalen waarom wij er uiteindelijk "ja" tegen hebben gezegd. Wij hebben het dus niet blindelings herbevestigd; geen sprake van.

De heer Boorsma is van mening, dat er mooiere deals denkbaar zijn. In de zorgsector zijn arbeidsplaatsen voor minder geld te creëren. Op het creëren van arbeidsplaatsen met name in de zorg en de lager betaalde banen zijn die zogenaamde intensiveringsplannen gericht. Het zal in deze kabinetsperiode om 400 mln. gaan, als de gezondheidszorg en de rest van de zorgsector dat kan "wegzetten", en om 10.000 nieuwe banen – en niet om kunstbanen – in de zorgsector extra. Het gaat om werk waaraan behoefte bestaat, terwijl er anderzijds mensen zijn die behoefte hebben om dit type werk te verrichten.

Er zijn natuurlijk ook mensen, die graag een laagbetaalde baan willen accepteren maar die niet zo geëquipeerd of gemotiveerd zijn om in de zorgsector te werken. Ook voor die mensen moeten er maatregelen zijn en daar is dit wetsvoorstel er een van. De heer Linschoten zal straks ingaan op het feit, dat het natuurlijk allemaal onderdelen zijn van een

breed ingezet werkgelegenheidsbeleid.

De heer Boorsma heeft concreet gevraagd hoe de commissie van de Ziekenfondsraad adviseerde. Dit advies is voorbereid door de commissie verzekeren van de raad en deze commissie was in overwegende mate tegen deze maatregel en heeft dus een negatief advies uitgebracht. Daar hoef ik op zichzelf niet van wakker te liggen, omdat ik met het advies van de Ziekenfondsraad werk. Het is een proces in stappen: een commissie die het, zonder dat zij een bredere maatschappelijke afweging hoeft te maken puur op allerlei technische onderdelen bekijkt en vervolgens op grond van een bepaalde redenering kan zeggen dat zij tegen een dergelijke maatregel is. Desondanks kan de Ziekenfondsraad, een breed gezelschap dat ook wat verder om zich heen kijkt dan alleen naar de techniek van de verzekering, toch een positief advies uitbrengen. Dat advies kan weliswaar verdeeld zijn, maar de meerderheid kon zich indenken dat de regering een dergelijke maatregel wenst te nemen.

Mevrouw De Savornin Lohman heeft gesproken over de zwakste schakel in het werkgelegenheidsbeleid. Een keten is zo sterk als zijn zwakste schakel. Dat spreekwoord gaat hier echter naar mijn mening niet op, want de kracht van het werkgelegenheidsbeleid van dit kabinet wordt niet door deze schakel bepaald.

Voorzitter! Al met al ben ik blij, dat zowel mevrouw De Savornin Lohman als mevrouw Van Leeuwen hebben herbevestigd, dat zij ondanks een enkele kritische kanttekening toch de regering met dit wetsvoorstel willen steunen. Ik dank hen daarvoor hartelijk.

□

Staatssecretaris Linschoten: Voorzitter! De heer Boorsma komt terug op de eerstejaarseffecten en op de vraag in hoeverre er van dit wetsontwerp goede werkgelegenheidseffecten te verwachten zijn. Hij sprak over het saldo en noemde aan de ene kant min 21.000 en aan de andere kant plus 22.000. Het negatieve deel van het verhaal geloof ik wel en het positieve deel van het verhaal geloof ik niet.

De heer **Boorsma** (CDA): Nog niet.

Staatssecretaris **Linschoten**: Kijk, het blijven prognoses. Wij zullen achteraf moeten bekijken wat de effecten zijn geweest. Feit is dat wij op deze manier zeer gericht proberen aan de onderkant van de arbeidsmarkt een lastenverlichting te realiseren. Die lastenverlichting wordt ook gerealiseerd. Bij alle aannames die wij in al die prachtige modellen met elkaar realiseren, weten wij dat daarvan werkgelegenheidseffecten te verwachten zijn. Ik realiseer mij ook dat dat niet tot twee cijfers achter de komma nauwkeurig uit te rekenen is. Maar per saldo is hierbij sprake van het gericht verschuiven van een algemene lastenverlichting naar een lastenverlichting aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De bedoeling daarvan is om daar de loonkosten op een gunstige wijze te beïnvloeden, in de veronderstelling dat daar de werkgelegenheid gaat ontstaan. Dat gebeurt wel degelijk als gevolg van dit wetsontwerp.

Dat ik niet over de eerstejaars-effecten op basis van dat model beschik, zal de heer Boorsma begrijpen. Uitgaande van de veronderstellingen die naar mijn stellige overtuiging ook door hem gedeeld worden, moeten wij toch verwachten dat als gevolg van een dergelijke maatregel juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt extra werkgelegenheid zal ontstaan.

De heer **Boorsma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Er wordt op dit moment inderdaad uitgegaan van prognoses. Ik heb al eens eerder gevraagd wat de significantie van de uitkomst was, maar op die vraag heb ik geen antwoord gekregen. Het zou mij niet verbazen als de significantie zodanig was, dat het effect nul is, terwijl er wel een rekenkundige uitkomst is van 1000. Maar dan gaat het ook nog eens om wat meer inzicht dan alleen maar rekenkundige prognoses.

Staatssecretaris **Linschoten**: Maar zelfs als het saldo nul zou zijn, zou ik een voorstander zijn van deze maatregel. Want dan betekent dat dat er evenveel banen op de arbeidsmarkt in zijn totaliteit verdwijnen als er aan de onderkant van de arbeidsmarkt bij komen. Zelfs als dat het geval is, heeft om kwalitatieve redenen een dergelijke

ingreep zijn nut. Met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt heeft zich namelijk de afgelopen jaren een buitengewoon significant probleem voorgedaan. Juist daar hebben de loonkosten zich zodanig ontwikkeld, dat er werkgelegenheid is vernietigd. Het is nu juist de bedoeling van het kabinet om, los van onze wens om in zijn algemeenheid werkgelegenheid te creëren, aan de onderkant van de arbeidsmarkt die ruimte vrij te maken.

Misschien dat een deel van de kritiek van de heer Boorsma doel zou treffen, indien deze maatregel de enige werkgelegenheidsmaatregel van het huidige kabinet zou zijn. Maar ik moet de heer Boorsma ook op wijzen dat deze maatregel een onderdeel is van een veelheid van maatregelen die beogen werkgelegenheid te creëren. Er zijn algemene maatregelen en specifieke maatregelen. De heer Boorsma weet net zo goed als ik dat wij ook een aantal andere instrumenten inzetten met het oog op die doelstelling werkgelegenheid, werkgelegenheid en nog eens werkgelegenheid.

De heer **Boorsma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het gaat er nu niet om een kabinetsbeleid in zijn totaliteit te beoordelen. Daar hebben wij de algemene politieke en financiële beschouwingen voor gehad. Het gaat nu om de beoordeling van dit wetsvoorstel, om de vraag of dit een goed wetsvoorstel is of niet. Ik laat de rest dus voor wat het is en beperk mij tot de beoordeling van dit wetsvoorstel.

Ik moet zeggen dat de kwaliteit van deze beraadslaging voor mij geweldig stijgt als de staatssecretaris begint toe te geven dat het werkgelegenheidseffect nul zou kunnen zijn, maar dat hij dan nog vindt dat het een goed wetsvoorstel zou zijn, omdat hij kennelijk iets wil doen voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Als hij dat wil toegeven, vind ik dat wij hier een zeer goed debat hebben gehad.

Staatssecretaris **Linschoten**: Wellicht behoeft de kwaliteit van het debat niet af te nemen als ik de heer Boorsma voorhoud dat ik wel degelijk verwacht dat er een positief saldo is. Daar ga ik van uit op basis van het rekenwerk dat wij hebben verricht. Maar ik houd de heer Boorsma voor dat zelfs als het saldo kwantitatief nul zou zijn, wij

kwalitatief veel winst kunnen boeken door juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt de loonkosten op een zodanige wijze te beïnvloeden dat daar waar wij de grootste problemen op de arbeidsmarkt hebben, extra structurele werkgelegenheid gaat ontstaan. Dat is de bedoeling van het op deze manier inzetten van gelden die beschikbaar zijn voor lastenverlichting. Ik zou dat toch wel degelijk overeind willen houden.

De heer **Vis** (D66): Voorzitter! De heer Boorsma heeft mij verschillende keren in dit debat aangehaald. Ik heb enigszins gearzeld of ik een interruptie zou plaatsen, omdat ik mij niet zo erg aangesproken voelde door zijn opmerkingen. Hij sprak namelijk over de politiek-inhoudelijke afweging, terwijl de staatssecretaris zojuist zeer duidelijk heeft gemaakt dat er sprake is van een maatschappelijk kwaliteitsverschil tussen die 21.000 banen en die 22.000 banen.

Ik aarzel ook een beetje om hier uitvoerig over te praten, omdat precies dit onderdeel van het regeerakkoord nogal sterk speelde toen ik informateur was. Je wordt geacht daar niet te veel mededelingen naar buiten over te doen, maar ik herinner mij zeer levendig waarom werd uitgekomen bij deze franchise voor de Ziekenfondswet en niet bij iets anders, bijvoorbeeld de overhevelingstoelage. Want dat heeft andere koopkrachteffecten. Misschien laat zich door een minderheid een betere oplossing bedenken, maar de politieke haalbaarheid van een maatregel is natuurlijk ook van betekenis en daarom is hiervoor gekozen. Ik sta er dus ook met overtuiging achter.

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Laat ik vervolgen met het tweede deel van de argumentatie van de heer Boorsma die het toch wel erg duur vond dat voor 1000 arbeidsplaatsen extra een bedrag van 250 mln. werd uitgegeven. Hij meende dat het op een veel betere, veel effectievere manier zou kunnen worden ingezet.

Ik heb in eerste termijn al aangegeven dat naast het per saldo werkgelegenheidsdoel bij deze keuze van het inzetten van lastenverlichting ook een aantal inkomenspolitieke overwegingen een rol hebben gespeeld. Ik zou de heer Boorsma, die toch ook financieel woordvoerder van zijn fractie is, willen voorhouden

dat dit een buitengewoon goedkope inkomenspolitieke maatregel is. Als wij de beoogde, evenwichtige inkomensverdeling via een ander instrument hadden willen inzetten, zou het kabinet daarvoor in financiële termen ongelofelijk veel meer geld kwijt zijn geweest. Ik meen dus dat wij ook in dat opzicht geheel in de geest van de heer Boorsma hebben gehandeld en op een zo goedkoop mogelijke wijze die evenwichtige inkomensontwikkeling hebben gerealiseerd zonder al te veel van het per saldo lastenverlichtings-effect af te snoepen. Als je het echt evenwichtig beschouwt, is de maatregel toch wat meer voor de hand liggend als de heer Boorsma in deze discussie wil doen geloven.

De heer **Boorsma** (CDA): De roem van de heer Linschoten als debater was hem uiteraard vooruitgesnel naar dit gebouw. Ook nu blijkt het weer. Ik vind het schitterend zoals hij mijn opmerking riposteert. Maar dan moet hij het volle verhaal geven. Want ik heb ook gevraagd hoe het kabinet denkt over de onrechtvaardigheid die in dit wetsvoorstel ligt besloten, doordat je een bepaalde groep een inkomensvoordeel kunt, wat dan 250 mln. kost. Misschien is dat wel goedkoop. Ik vind dat een origineel antwoord, maar ik heb niets gehoord over de impliciete onrechtvaardigheid ten aanzien van de groep waar je dan niets voor doet.

Staatssecretaris **Linschoten**: Dat heeft natuurlijk per definitie te maken met de keuze die je maakt. Dat is het kwalitatieve verhaal waar wij het niet over hebben gehad. Als je lastenverlichting generiek inzet, hebben alle groepen daar profijt van. Kom je tot de conclusie dat je aan de onderkant van de arbeidsmarkt iets specifiek wilt doen en je richt daar je instrument op door middel van bijvoorbeeld het invoeren van een franchise in de ziekenfondspremie, dan richt dat instrument zich natuurlijk niet op al die groepen die niet de ziekenfondspremie betalen. Dat is geen onrechtvaardigheid die je uiteindelijk op de koop toe neemt. Nee, dat is het gevolg van de keuze die je maakt. Als je het richt op de onderkant van de arbeidsmarkt, komt het ook alleen maar terecht aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Ik zou dat niet als een nadeel willen betitelen. Dat is nu juist de bedoeling van deze maatregel geweest. En

datzelfde geldt voor de inkomenspolitieke effecten.

Natuurlijk, als je dat doet in de sfeer van de Ziekenfondswet, dan richt zich dat alleen maar op de groepen die te maken hebben met de Ziekenfondswet en dus niet op degenen die daar niet mee te maken hebben. Maar laten wij wel wezen, dat is willens en wetens gedaan en ook op die wijze overwogen. Het is de bedoeling van de wet en het is geen nadeel dat wij vervolgens op de koop toenemen. Ik ben blij dat de heer Boorsma mij in ieder geval niet weerspreekt.

De heer **Boorsma** (CDA): Dat is een verkeerde opmerking. Ik ga hier niet op in. Wij hebben vandaag nog meer te doen. Het blijft onjuist. Ik wil de staatssecretaris nog wel eens op een ander moment horen over het effect voor bijvoorbeeld die kleine tuinder die ook een zeer laag inkomen heeft en over het effect voor andere mensen die niet via het ziekenfonds verzekerd zijn en die van dit voordeel niets krijgen. Maar ik ga nu op geen enkel argument meer in.

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Ik wil best op dit voorbeeld van die tuinder ingaan. Die kan op een veel goedkopere manier dan tot nu toe personeel inhuren, omdat hij daar minder lasten voor kwijt is. Die zal daarvan dus profijt hebben. Laten wij nu niet net doen alsof het daar niet terecht komt. Ook tuinders die personeel inhuren krijgen te maken met deze lastenverlichting; ook die krijgen te maken met minder ziekenfondspremie voor personeel dat zij op die laagste loonshalen inhuren. Met andere woorden: het is een wetsvoorstel dat blijkbaar toch breder uitwerkt dan de heer Boorsma in zijn beschouwingen tot nu toe veronderstelt.

De **voorzitter**: Ik stel voor de wederzijdse pogingen tot uitlokking thans enigszins te beperken.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik zal kort de rest van de vragen nalopen, voorzitter.

Mevrouw De Savornin Lohman zegt, dat dit eigenlijk de zwakste schakel is in het kader van de werkgelegenheidspolitiek van het kabinet. Ik zou het niet de zwakste schakel willen noemen. Wij kunnen met elkaar vaststellen dat er op een

breed front, met een veelheid van verschillende maatregelen, een bijdrage wordt geleverd aan het verbeteren van de werkgelegenheid. Ook in termen van lastenverlichting is dit niet het enige instrument dat in de overwegingen betrokken is. Dat geldt voor 1995. U kent alle andere maatregelen die wij ook verdedigen. U moet die nadrukkelijk met elkaar gecombineerd zien. Daarbij doen zich een aantal algemene lastenverlichtingen voor en een aantal specifieke lastenverlichtingen. Daarnaast is er een werkgelegenheidspolitiek gericht op hele bijzondere groepen op de arbeidsmarkt. Dat totale pakket is de werkgelegenheidspolitiek die wij als kabinet ons voornemen in 1995 te gaan uitvoeren. Dit onderdeelje – het invoeren van een franchise in de Ziekenfondswet – is inderdaad maar een onderdeelje. De bedoeling daarvan is slechts om juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt die loonkosten te verlagen om de redenen die ik heb aangegeven.

Voorzitter! Nog een laatste opmerking naar aanleiding van het betoog van mevrouw Van Leeuwen. Ik ben het met haar eens dat de lastenverlichting de komende jaren inderdaad moet doorgaan. Willen wij vier jaar lang doorgaan een werkgelegenheidspolitiek te voeren door middel van het structureel verlagen van de loonkosten via het instrument van lastenverlichting, dan zullen wij dat inderdaad een aantal jaren moeten volhouden. Dat is ook de reden waarom het kabinet deze inzet heeft gekozen. Er is voorzien in een zeer substantiële lastenverlichting de komende jaren; een grotere lastenverlichting dan zich in welke kabinetsperiode dan ook sinds de Tweede Wereldoorlog heeft voorgedaan. Het kabinet is zeer gemotiveerd, juist om wille van de werkgelegenheidsargumenten, om dat de komende jaren waar te maken.

Betekent hetgeen ik in eerste termijn gezegd heb, dat er in dit wetsvoorstel een materiële horizonbepaling zit, zo vroeg mevrouw Van Leeuwen. Ik weet niet precies hoe ik in dit verband het woord "materiële" moet interpreteren. De minister van Volksgezondheid heeft nadrukkelijk, ook in het debat in de Tweede Kamer, de relatie aangegeven tussen dit wetsvoorstel en de discussie over de convergentie. Daarbij staat een aantal zaken wederom ter discussie.

Linschoten

Als mevrouw Van Leeuwen dat bedoeld heeft met haar opmerking over een materiële horizonbepaling, ben ik het graag met haar eens.

Mevrouw **Van Leeuwen-Schut** (VVD): Dat was niet precies wat ik bedoelde. De samenloop met de convergentie leidt, als ik de antwoorden van de minister goed lees, juist helemaal niet tot een materiële horizonbepaling per 1 januari 1996. Het SER-advies is ook nu weer niet genoemd. Mijn vraag ging juist over een andere wijze van benaderen als wij spreken over het inzetten van premiegelden en rijksbijdragen. Als dat gebeurt per 1 januari 1996, betekent dit dat de franchise in dat verband vervangen zou kunnen worden door iets anders. Dan is het dus een materiële horizonbepaling; dus tijdelijk voor 1995, zoals het ook in het regeerakkoord staat.

Staatssecretaris **Linschoten**: Als dat de formulering is, moet mijn antwoord "nee" zijn, voorzitter. Wij hebben niet alleen ten tijde van het regeerakkoord maar ook binnen het kabinet met elkaar afgesproken dat wij wat de invulling van de lastenverlichting voor 1996 betreft – dus per 1 januari 1996 – de afwegingen zullen maken ten tijde van de begrotingsvoorbereiding 1996. Dat wil zeggen dat alle instrumenten – mevrouw Van Leeuwen kent deze, zij hebben ook allemaal de revue gepasseerd bij het vaststellen van het regeerakkoord – dan ter discussie staan. Het enige wat ik daarvan op dit moment kan zeggen, is, dat wij binnen het kabinet die keuze nog niet definitief gemaakt. Net zoals voor 1995 zijn er twee centrale randvoorwaarden. De eerste en de allerbelangrijkste is dat wij beogen met die lastenverlichting ook bij de invulling voor 1996 zoveel mogelijk werkgelegenheid te realiseren, kwantitatief en kwalitatief. Aan de andere kant houden wij de ogen niet gesloten en proberen wij in dat kader ook een evenwichtige inkomensverdeling over alle inkomenscategorieën te realiseren. Die afweging zullen wij de komende maanden met elkaar moeten maken. Daarover zal deze Kamer zonder enige twijfel snel geïnformeerd worden.

De **voorzitter**: Mevrouw De Savornin Lohman vroeg een korte

derde termijn. Ik stel voor, haar die toe te staan.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Mag ik in het algemeen de Kamer vragen om het te doen met de eerste en tweede termijn? Dat moet kunnen.

Mevrouw **De Savornin Lohman** (D66): Het betreft een klein doch kwalitatief belangrijk punt dat ook nu in het debat weinig aan de orde is gekomen. Het gaat om de kleine zelfstandigen die voor het creëren van werkgelegenheid erg belangrijk zijn. De minister heeft duidelijk gemaakt dat de compensatie niet in de WTZ of MOOZ-premie wordt gezocht, doch dat er door de regering direct geld gestort wordt in het verzekeringsfonds. Wij vinden dat een erg belangrijk punt. Er gingen namelijk geruchten dat het anders zou lopen. Dat wilde ik hier nog even naar voren brengen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De stemming over dit wetsvoorstel zal direct na de lunchpauze plaatsvinden.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, houdende uitbreiding van de loonkostensubsidieregeling (23784).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Voorzitter! Sinds de invoering van de Wet tot terugdringing arbeidsongeschiktheidsvolume in 1992 beschikt de GMD over een arsenaal gereedschap voor de vervulling van de taak van arbeidsbemiddeling en reïntegratie van ex- of gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Een van die instrumenten is een loonkostensubsidie, afgekort LKS, eventueel gecombineerd met een inwerksubsidie bij integratie bij een nieuwe werkgever. En inderdaad,

loonkostensubsidie kan een hulpmiddel zijn om een aarzelende werkgever over de brug te trekken. Nu wordt voorgesteld om de loonkostensubsidie uit te breiden naar reïntegratie bij de eigen werkgever. Wij zullen dit voorstel steunen, maar wij verwachten er hooguit een marginaal effect van.

Als ik even over dit voorstel nadenk, vind ik het toch een ietwat merkwaardig voorstel. Het gaat hierbij om werknemers die nog in dienstbetrekking zijn. Het kan gaan om werknemers die na een jaar Ziektewet in zo geringe mate arbeidsongeschikt zijn, minder dan 15%, dat zij zelfs niet voor de laagste arbeidsongeschiktheidsuitkering in aanmerking komen. Het kan ook gaan om werknemers in een van de lagere arbeidsongeschiktheidsklassen. In het algemeen zal het dus gaan om het eerste WAO-jaar. In dat geval geldt er een inspanningsverplichting van de werkgever om deze werknemer een aangepaste arbeidsplaats aan te bieden en geldt er een verscherpte ontslagbescherming. Op zichzelf doet loonkostensubsidie hieraan niet toe of af.

Bij reïntegratie bij de eigen werkgever zijn er twee varianten denkbaar. De eerste is dat de betrokkene bij de eigen werkgever aan de slag gaat in een functie met bijbehorend functieloon dat overeenkomt met de theoretische schatting van het functie-informatiesysteem, FIS. Lager loon en gedeeltelijke WAO-uitkering sluiten dan goed op elkaar aan; er is in principe geen probleem. Als het om een heel andere functie bij de eigen werkgever gaat, kan de laatste wellicht behoefte hebben aan een inwerksubsidie.

De tweede variant is dat betrokkene weer aan het werk gaat bij de eigen werkgever in een andere functie tegen een lagere loonwaarde dan overeenkomst met de theoretische schatting van het FIS. Sinds TBA geschiedt die schatting op basis van de hoogst bereikbare loonwaarde. Nu is er wel een probleem. Loon en gedeeltelijke WAO-uitkering sluiten niet meer op elkaar aan. De gedeeltelijke WAO-uitkering biedt geen adequate compensatie voor het feitelijk loonverlies. In sommige, wellicht zeer uitzonderlijke situaties levert de combinatie lager loon en gedeeltelijke WAO zelfs minder op dan een gecombineerde WAO/WW-uitkering.

In deze tweede situatie is er wel een probleem en wel voor de werknemer. Dat probleem wordt nu opgelost, althans verzacht via een subsidie voor de werkgever. Het ligt op het eerste gezicht voor de hand dat de werkgever die subsidie doorsluisst naar de werknemer die werk hervat tegen een lager loon dan overeenkomt met de maximale resterende verdien capaciteit volgens het FIS. Een probleem is echter wel dat de loonkostensubsidie slechts tijdelijk verstrekt kan worden. Mijns inziens is er behoefte aan een op de werknemer toegespitst reïntegratie-instrument in dergelijke situaties. Ik geef in dit verband een curieus voorbeeld uit de praktijk van de arbeidsongeschiktheidsschattingen van de DETAM.

Een waterrijmedewerkster wordt geschikt geacht om voor halve dagen niet te zwaar werk te doen. De medisch-arbeidskundige beperkingen staan toe dat zij ook haar eigen werk voor halve dagen doet. Dat levert een loon op ter waarde van de helft van haar oude loon. Volgens mijn logica is deze vrouw half arbeidsongeschikt en zou zij ingedeeld dienen te worden in de arbeidsongeschiktheidsklasse 45 tot 55%. Volgens de computer van het FIS blijken er echter ook functies te bestaan met een ruim hogere loonwaarde die zij met haar beperkingen nog kan vervullen, bijvoorbeeld samenstelster elektrische apparatuur; ik weet niet precies wat de functie inhoudt. Omdat geschat moet worden op basis van haalbare functies met de hoogste loonwaarde wordt zij nu niet voor de helft, maar voor een derde arbeidsongeschikt verklaard: de arbeidsongeschiktheidsklasse 25 tot 35%. Werkhervatting voor halve dagen in haar oude functie bij haar eigen werkgever wordt nu niet erg aantrekkelijk. De kleine WAO-uitkering biedt geen adequate compensatie voor het feitelijk loonverlies.

Voor de invoering van TBA zou vorenstaande uitkomst van de arbeidsongeschiktheidsschatting zich waarschijnlijk niet hebben voorgedaan. Zou zo'n vreemde uitkomst toch denkbaar zijn geweest, dan was er de mogelijkheid van herschatting op basis van feitelijk loon. Sinds TBA is herschatting op basis van feitelijk loon niet meer mogelijk, althans als het gaat om werkherhervatting tegen een lager loon. Merkwaardigerwijs is

herschating wel mogelijk bij hervatting tegen een hoger loon dan de FIS-computer eerder voor mogelijk had gehouden. Als wij doctrinair aan bovenstaande vasthouden, wordt de reïntegratie-doelstelling toch in een aantal situaties ondergeschikt gemaakt aan een theoretisch zo zuiver mogelijke schatting. Ik pleit er daarom juist ter wille van de reïntegratie voor om de mogelijkheid van herschatting tegen feitelijk loon te heropenen, uiteraard genormeerd, wellicht afgebakend en gecontroleerd door een onafhankelijk toezicht.

De tegenwerping bij deze suggestie is mij bekend: dan sluipen er toch weer arbeidsmarkt-overwegingen binnen in de arbeidsongeschiktheidsschatting. Wij hebben ervoor gekozen om het arbeidsongeschiktheidsrisico en het werkloosheidsrisico zo duidelijk mogelijk te scheiden. Wij kenden vroeger de mogelijkheid om bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid de werkloosheidscomponent te verdisconteren in de WAO-uitkering. In de praktijk is die mogelijkheid maximaal opgerekt. Het ging erom, in de woorden van de vroegere directeur-generaal Arbeid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de werkloosheids-cijfers op te zwabberen. Dat heeft geleid tot een forse scheefgroei in de WAO.

Voorzitter! Dat is mij bekend, maar ik bepleit iets geheel anders. In het verleden, bij de verdiscontering van de werkloosheidscomponent in de WAO, ging het om de uitkering als een afkoopsom voor het recht op arbeid. Ik bepleit precies het tegengestelde: de uitkering gebruiken als een opstapje naar arbeid. Ik gebruik niet helemaal toevallig de term "opstapje". De staatssecretaris zal zich het opstapje nog herinneren: de mogelijkheid om bij werkherhervatting tegen lager loon betrokkene een arbeidsongeschiktheidsklasse hoger in te schalen dan overeenkomt met de eerdere theoretische schatting. Ik bepleit om in deze gevallen de reïntegratie-doelstelling zwaarder te laten wegen dan een doctrinair zuivere schatting. Ik bepleit dus niet werkloosheid in de WAO-uitkering te verdisconteren. Ik bepleit wel indien nodig en nuttig voor de reïntegratie werkherhervatting tegen een lager loon in de WAO te verdisconteren. Het gaat mijns inziens niet aan om verdiscontering

van werkloosheid en verdiscontering van werkherhervatting tegen lager loon over één kam te scheren.

Voorzitter! Van generaals wordt wel gezegd dat ze strategieën bedenken om de vorige verloren oorlogen alsnog te winnen, zich niet realiserend dat de omstandigheden en omgevingsfactoren inmiddels zijn gewijzigd. Politici hebben al evenzeer de neiging, zich zo te fixeren op het vermijden van fouten uit het verleden, dat ze recente fouten soms over het hoofd zien. Ik hoop dat het spoedig mogelijk wordt om het verleden positief te verwerken en onbevangen aan te kijken tegen de huidige knelpunten. Alle arbeidsdeskundigen en arbeidsbemiddelaars die ik gesproken heb, vertelden mij dat de mogelijkheid tot herschatting bij werkaanvaarding tegen een lager loon een van de meest effectieve reïntegratie-instrumenten was.

□

Staatssecretaris Linschoten:
Voorzitter! De heer Van de Zandschulp heeft terecht gewezen op het feit dat we een heel arsenaal aan instrumenten hebben om te pogen, mensen aan het werk te houden, ook als ze gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn en om te reïntegreren. Ik zou hem willen voorhouden dat het kabinet er zeer veel aan gelegen is om wat dat betreft alles wat we beschikbaar hebben en wat we kunnen bedenken met elkaar, uit de kast te halen. Het begeleiden in de richting van de arbeidsmarkt van mensen die arbeidsongeschikt zijn geweest of op dit moment nog steeds gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, is namelijk een heel belangrijke doelstelling van het regeringsbeleid. Ik zou ook graag in de loop van het komend jaar, als wij praten over de wetsvoorstellen in het kader van het privatiseren van de Ziektewet en de WAO-voorstellen – het flankerend beleid wat nodig is – heel nadrukkelijk willen stilstaan bij dat onderdeel van het flankerend beleid. Het is cruciaal dat we erin slagen, op dat punt de wissels te verzetten. Er is op dit moment naar mijn stellige overtuiging op basis van de nieuwe wetgeving van het vorige kabinet te veel sprake van dat mensen die op dit moment gebruikmaken van een arbeidsongeschiktheidsregeling, geheel of gedeeltelijk uit die regeling komen op basis van de nieuwe schattingen en dan werkloos worden,

terwijl we er niet voldoende in slagen, ze te begeleiden naar de arbeidsmarkt en daarvoor voldoende banen te realiseren. Het mag ook de heer Van de Zandschulp duidelijk zijn dat, als het aan het kabinet ligt, alles uit de kast wordt gehaald om dat probleem tot een oplossing te brengen. Ik heb daar ook aan de overkant, tijdens de behandeling van de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het een en ander over gezegd.

De heer Van de Zandschulp verwacht van dit instrumentje, zoals hij het noemde, eigenlijk maar een marginaal effect. Ik zou hem daarin gelijk willen geven. Er is behoefte aan dit instrument, maar we moeten er met elkaar geen spectaculaire effecten van verwachten. Degenen die bezig zijn met het begeleiden van de categorieën waar ik over gesproken heb in de richting van de arbeidsmarkt, geven aan dat ze ook aan dit instrument behoefte hebben. Dat is ook de reden, waarom het kabinet overwogen heeft om het instrument in te dienen.

De rest van het verhaal van de heer Van de Zandschulp ging eigenlijk volledig over de wijze van schatten, het schattingsbesluit en de gevolgen van de TBA-wetgeving. Ik zou daar heel kort over willen zijn, omdat ik mij realiseer dat wij over die wijze van schatten en het herbeoordelen van mensen, in de loop van de komende maanden nog een uitgebreide discussie krijgen. De heer Van de Zandschulp weet dat het departement bezig is met het evalueren van het schattingsbesluit, waarvan wij de komende maanden de resultaten zullen zien. Ik ben op dit moment over een aantal andere aspecten van het schattingsbesluit in overleg met de uitvoeringsorganen, namelijk de GMD en de Federatie van bedrijfsverenigingen, om te kijken of we op dat punt een aantal evident onredelijke situaties in de toekomst kunnen voorkomen. Het is niet mijn voornemen om, kijkend naar de huidige schattingspraktijk, wederom arbeidsmarktelementen in de schatting te betrekken. Ik geloof dat een van de goede onderdelen van de TBA-wetgeving en van het schattingsbesluit van het vorige kabinet is geweest dat we, in tegenstelling tot het verleden, kijken naar wat mensen nog wel kunnen op de arbeidsmarkt, en dat we ons niet concentreren op wat men niet meer kan. Uitgaande van het gegeven wat

men nog wel kan, komen we tot een oordeel, welke functies beschikbaar zijn. Ik ben het met de heer Van de Zandschulp eens dat je reïntegratie buitengewoon zwaar moet wegen, maar ik ben aan de andere kant ook van mening dat we, waar het gaat om een beoordeling van de vraag of iemand arbeidsongeschikt is, dit op een heel zuivere manier moeten vaststellen, al was het alleen maar om "arbeidsongeschikten" en mensen die om andere redenen werkloos zijn, niet op een ongelijke wijze te behandelen.

De heer Van de Zandschulp kent de tegenwerpingen en hij weet ook wat mijn opvatting is met betrekking tot het wederom introduceren van arbeidsmarktrelevante factoren in de hele schattingspraktijk. Ik zou hem willen voorstellen, af te wachten wat de huidige evaluatie oplevert – dat duurt niet zo lang meer – en vervolgens met elkaar, ook met de Tweede Kamer, te bezien op welke wijze wij in de toekomst met het hele fenomeen van keuren en schatten om moeten gaan.

□

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Het is mij bekend dat er een discussie gaande is over het huidige schattingsbesluit en de vaststelling van de mate van arbeidsongeschiktheid. Voor zover mij bekend gaat de discussie tot dusverre over vreemde en schrijnende uitkomsten die vooral het gevolg zijn van de medische beoordeling. Ik vraag aan de staatssecretaris of die evaluatie van het schattingsbesluit mede met zich kan brengen dat ook onredelijke of vreemde uitkomsten als gevolg van de arbeidskundige beoordeling een rol spelen. Het voorbeeld dat ik heb geplukt uit de Detam-praktijk vind ik zo'n curieus voorbeeld. Ik ben het uiteraard eens met het uitgangspunt dat je primair moet kijken naar wat mensen nog wel kunnen, in plaats naar je te fixeren op wat mensen niet kunnen. Over die uitgangspunten zijn wij het dus eens. Het gaat nu over "het introduceren van arbeidsmarktelementen". Ik ken dat argument en ik weet ook wat er in het verleden fout is gegaan, een fout die ook ik niet nog eens wil maken. Daarover zijn wij het eens. De staatssecretaris heeft echter niet gereageerd op mijn argumentatie dat wat ik voorstel niet het verdisconteren is van enige

werkloosheidscomponent in de WAO-uitkering, maar daar waar dat nodig is voor de reïntegratie het verdisconteren van werkhervatting tegen een lager loon. Ik vind dat een essentieel andere variant, ook al probeer je ze allebei onder de ene noemer van arbeidsmarkt-overwegingen te behandelen in het meningsbesluit. Ik vind dat tot dusverre dit onderscheid, wat toch essentieel is, niet is gemaakt als men alleen maar de term gebruikt en daarmee het probleem naar mijn mening wegschuift. Ik doel op de variant, waarin beide geheel verschillende benaderingen gezamenlijk onder die ene noemer van het introduceren van arbeidsmarkt-overwegingen in de schatting worden betiteld.

□

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Natuurlijk, die evaluatie is breed opgezet en zal zich niet alleen maar concentreren op de medische beoordeling. De evaluatievragen en onderzoeksvragen zijn er in eerste instantie op gericht, te ontdekken welke signalen wij op dit moment krijgen met betrekking tot de nieuwe schattingspraktijk. Die signalen zijn heel breed, en hebben te maken met de medische keuring en de arbeidskundige kant van de zaak. Dat brede scala zal dus in beeld moeten komen. Een tweede belangrijke vraag is, wat het realiteitsgehalte van die signalen is, hoe serieus je die kritiek moet nemen en of een en ander een onbedoeld effect is van de maatregel. Zonder enige twijfel zal de hele arbeidskundige kant van de zaak aan de orde komen, ook gelet op de signalen die ik op mijn bureau krijg. Maar ook de heer Van de Zandschulp zal daarover de nodige post krijgen. De bulk van de signalen heeft te maken met het gegeven dat mensen zeggen: als ik tegen die functies beoordeeld word, tegen dat hoge niveau aan loon, dan is er altijd sprake van een nog resterende arbeidsgeschiktheid. Dat heeft alles te maken met die arbeidskundige kant van de zaak. Ik ben ervan overtuigd dat dat een relevant onderdeel zal zijn, niet alleen van het onderzoek dat op dit moment gaande is, maar ook van de evaluatie en de discussie die wij daarover zullen voeren. Wat dat betreft kunnen wij dus de klokken gelijk zetten.

Ik ben blij dat de heer Van de Zandschulp de doelstellingen van het huidige kabinet onderschrijft, namelijk dat wij niet uit moeten gaan van wat mensen niet meer kunnen, maar van wat mensen wel kunnen. Dat moeten wij blijven vasthouden.

De heer Van de Zandschulp zegt dat hij niet met zijn opmerkingen de hele verdiscontering naar voren wilde halen. Het gaat volgens hem om een fundamenteel andere zaak, namelijk het verdisconteren van werkherhvatting tegen lager loon. Ik ben met hem van mening dat dat een andere zaak is dan de oude verdisconteringsproblematiek. Ik wil de heer van de Zandschulp voorhouden – die discussie moeten wij later voortzetten, als wij spreken over de toekomst van het schattingsbesluit – dat ook het verdisconteren van werkherhvatting tegen een lager loon niet een medisch, maar arbeidsmarktrelevant gegeven is. Het is wat mij betreft de vraag of wij dat type elementen wederom moeten betrekken bij het beantwoorden van de vraag wat de mate van arbeidsongeschiktheid van iemand is. Als iemand 100% arbeidsgeschikt is, tegen een loon dat afwijkt van het loon dat hij vroeger verdiende, is het voor mij een grote vraag of wij dat wederom moeten betrekken in de verzekering die wij rondom arbeidsongeschiktheid hebben. Ik begrijp uit opmerkingen van de heer Van de Zandschulp dat hij daar wat anders tegenaan kijkt, maar laten wij, als wij de precieze waarde van alle signalen rond de nieuwe schatting goed in beeld hebben en die systematisch in kaart hebben gebracht, maar met elkaar bekijken op welke wijze die medische en arbeidskundige elementen ook in de toekomst een rol zullen blijven spelen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Voorzitter: Heijne Makkreel

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Werkloosheidswet en enkele andere wetten (aan-**

scherping referte-eisen WW (23985).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **De Boer** (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het tempo dat de senaat vanmorgen ontwikkelt is haast adembenemend. Men heeft kennelijk zin in het kerstreces.

Als ik het goed heb begrepen, is de inhoud van het wetsvoorstel ongeveer de volgende. Voor recht op een WW-uitkering die gerelateerd is aan het loon dat je verdiende, moet je in de 39 weken voor je ontslag 26 weken hebben gewerkt. Dat is de referte-eis. Daarnaast moet je van de vijf jaar voor het ontslagmoment minstens vier jaar en 52 dagen hebben gewerkt voor een vervolguitering. Dat is de arbeidsverleden-eis. Voldoe je alleen aan de referte-eis, dan krijg je een half jaar 70% van het minimumloon, zonder inkomens- of vermogenstoets. Voldoe je daar niet aan, dan kun je rechtstreeks naar de bijstand. De doelstelling is een bezuiniging van 0,5 mld. Mensen die aan de arbeidsverleden-eis voldoen, krijgen een verlengde vervolguitering: één jaar extra. Dat is wat mij betreft het enige lichtpunt in dit voorstel. Voor mensen die daar niet aan voldoen, wordt de relatering aan het laatst verdiende loon verlaten. Ze vallen direct terug naar bijstandsniveau. Dit lijkt mij het eerste voorbeeld van het door de VVD zo vurig begeerde ministelsel. Wij vinden dat een ernstige verslechtering. Ik vraag mij overigens af of deze bedoelingen in het verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid is terug te vinden. Ik heb het er niet op nagelezen, want verkiezingsprogramma's behoren niet tot mijn favoriete lectuur.

Het effect van deze wet is dat zeer veel mensen die al ernstig benadeeld worden door ontslag uit hun baan, nu ook nog direct na hun ontslag een extra klap krijgen, omdat ze onmiddellijk in inkomen terugvallen naar het niveau van de bijstand. Niks gewenningsperiode, niks een half jaar de tijd om de even te herstellen en op zoek te gaan naar een nieuwe baan. Neen, èn beschadigd in je zelfgevoel èn aangetast in je bestaanszekerheid èn direct, zonder overgang, in financiële problemen. Er was een tijd dat in dit land

normaal werd gevonden dat er een behoorlijk goede verzekering tegen werkloosheid was. Dat standpunt wordt nu verlaten. De fractie van GroenLinks ziet dat als een omslagpunt, waar zij ernstige bezwaren tegen heeft.

Dit wetsvoorstel is ook niet verdedigbaar in het licht van de door sommigen zo sterk gepropageerde flexibilisering van de arbeid, vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Jongeren, allochtonen, herintredende vrouwen, veel mensen met kleine baantjes en tijdelijke contracten zijn de klos. Het paarse levensgevoel heeft kennelijk weinig op met jongeren. Hun positie wordt aan alle kanten en in snel tempo ernstig verslechterd: in de Bijstandswet, bij de studiefinanciering, in de JWG doordat de scholingscomponent wegvalt en het voorbereidingstraject nog een vergoeding kent van f 330. Kennelijk zijn de jongeren een gemakkelijk aan te pakken groep. Mij lijkt dat tamelijk riskant, zowel uit een oogpunt van maatschappelijke motivatie van de jongere generatie, als uit een oogpunt van binden van jongeren aan je politieke doelstellingen.

Voorzitter! De fractie van GroenLinks vindt het niet verdedigbaar en eigenlijk tamelijk onbehoorlijk om te werken aan een sterke flexibilisering van de arbeid die op zich al een verzwakking betekent van de bestaanszekerheid van mensen en hen soms bijna letterlijk maakt tot dagloners die maar af moeten wachten of zij morgen weer nodig zijn, terwijl zij daarnaast ook nog eens hun recht op een loongerelateerde WW-uitkering kwijt raken. Is het niet veel beter en fatsoenlijker om een grotere flexibilisering te koppelen aan een behoorlijke verzekering als dat contract afloopt?

Ik wil tot slot nog op twee elementen wijzen. De aanscherping van het begrip passende arbeid, met name voor schoolverlaters, waaronder ook HBO- en universiteitverlaters vallen, heeft een zeer kwalijke kant. Het zal de positie van laagopgeleide jongeren en van allochtonen nog zwakker maken dan zij nu al is. Zij worden verdrongen uit baantjes waar beteropgeleiden eigenlijk te goed voor zijn. Dat zou niet moeten. Heeft de staatssecretaris een beleidsoplossing en -maatregelen voor dit probleem?

In de tweede plaats is bij de behandeling aan de overzijde onhelder heen en weer gepraat over een mogelijke overbezuïning als gevolg van deze wetswijziging gedurende deze kabinetsperiode. Om dit punt helder op tafel te krijgen, vraag ik het nog maar even. Het departement heeft al weer een paar weken langer kunnen rekenen. Is er inderdaad sprake van overbezuïning en zo ja om hoeveel gaat het, wanneer is daarvan sprake en wat wil men daarmee te doen?

Wat mij bij het doorlezen van de hele materie nog niet glashelder is geworden – het zal wel aan mij liggen, want ik moet in deze dagen een wel heel omvangrijk pak papier verstouwen – is, hoe het nu precies zit met de herleving van eerder opgebouwde rechten bij het aanvaarden van een nieuwe, tijdelijke baan. Op die vraag zou ik graag nog een antwoord krijgen.

Voorzitter! Het zal de staatssecretaris duidelijk zijn dat de fractie van GroenLinks dit voorstel om de WW te verslechteren niet zal steunen.

□

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA):

Voorzitter! Na twee eerdere valse starts ligt er nu een iets meer voldragend voorstel tot wijziging van de Werkloosheidswet. De subtitel tussen haakjes luidt (aanscherping referte-eisen). Gelukkig dekt de subtitel niet de hele lading. Er is ook sprake van een verlenging van de vervolguitering.

Het kabinet formuleert twee redenen voor dit wijzigingsvoorstel. De eerste is een economische. In een fase van laagconjunctuur en oplopende werkloosheid moet de WW-premie omhoog. Op zichzelf kan dit een factor zijn voor verder oplopende werkloosheid. Er is dan sprake van een neerwaartse spiraal van elkaar wederzijds beïnvloedende premiestijging en teruglopende werkgelegenheid. Ik vrees dat deze analyse klopt, al kan men zich natuurlijk ook voorstellen dat het effect van de stijgende WW-premie ruim gecorrigeerd wordt door forse loonmatiging in dezelfde fase van oplopende werkloosheid. Die twee verschijnselen zullen wel niet helemaal synchroon lopen.

Hoe het ook zij, er wordt hierbij wel een zwakke stee in de omslagfinanciering blootgelegd. Omslagfinanciering past uitstekend bij een

stabiele economische ontwikkeling, maar werkt pro-cyclisch bij een neergaande conjunctuur en oplopende werkloosheid. Wij moeten daarom naar mijn mening eens ernstig gaan nadenken over een correctie op de financieringsstructuur, bijvoorbeeld in de vorm van een omslagstelsel met een egalisatiedekking. Anders creëren wij het absurde effect dat in elke fase van oplopende werkloosheid, waarin deze verzekering juist haar nut moet bewijzen, er een roep ontstaat tot verslechtering van rechten.

De tweede reden die het kabinet aangeeft, is een politiek-inhoudelijke, namelijk een sterkere relatie tussen arbeidsproces en WW-recht. Dit leidt aan de ene kant tot een versmalling van de toegangspoort en aan de andere kant tot een bescheiden verbetering van de uitkeringspositie van langdurig werklozen met een redelijk groot arbeidsverleden. Gecombineerd met het eerste argument is de vormgeving van deze herschikking van WW-gelden zodanig dat er tevens een substantiële besparing optreedt.

Daaraan zitten pijnlijke kanten. Jongeren met tijdelijke contracten, afgewisseld met perioden van werkloosheid zullen te maken hebben met verscherpte toegangseisen. Ook ik vraag mij af of mijn generatie soms niet te veel van de bestaande problematiek afwentelt op jongeren. Aan de andere kant verdedig ik de verzekeringsgedachte en het equivalentiebeginsel van werknemersverzekeringen. Daarom acht ik het wel aanvaardbaar als de verzekeringsduur en de periode van premie-afdracht sterker doorwerkt in het WW-uitkeringsrecht.

Het kabinet kiest bij dit voorstel ten aanzien van lopende gevallen voor eerbiedigende werking. Het kabinet presenteert dit als een uitzondering op de hoofdregel van onmiddellijke werking. Zoals bekend, betwist mijn fractie die hoofdregel als het gaat om wijziging van sociale-verzekeringswetten, mede gelet op het verzekeringskarakter daarvan. Dit debat ten principale zullen wij in deze Kamer naar ik aanneem binnenkort plenair voeren. Dat is ook hard nodig als ik zie wat het regeerakkoord ons bijvoorbeeld over de Nabestaandenwet belooft.

Toch constateer ik met voldoening dat het kabinet nu, zowel bij de WW als bij de AKW gekozen heeft voor eerbiedigende werking. Overgangs-

recht is vaak buitengewoon ingewikkeld. Ik vind dat het kabinet dit dan terstond in heldere taal, desgewenst met voorbeelden moet duidelijk maken in de memorie van toelichting. Nu bestond er zowel bij de vakbeweging als in de Tweede Kamer, maar ook in de Eerste Kamer, veel onduidelijkheid. Ik ben er eerst dit weekeinde, na lezing van de memorie van antwoord aan deze Kamer goed uitgekomen.

Ik ben de staatssecretaris erkentelijk voor het feit dat hij mijn inderdaad niet geheel adequate casuspositie in het voorlopig verslag gewijzigd heeft naar de bedoeling van mijn vraag. In die aangepaste casus gaat het om een 46-jarige man die per 1 januari aanstaande, dus nog onder het regime van de huidige WW, WW-gerechtigd wordt. Voordat de maximale uitkeringsduur verstreken is, aanvaardt hij in de aangepaste casus op 1 januari 1997 een tijdelijke baan van ten minste 26 weken.

Onder de oude WW zou er daarna sprake zijn van een nieuw WW-recht met een volledige nieuwe uitkeringsduur, die in dit geval zelfs 3 jaar loon gerelateerd is met een jaar vervolguitering. Volgens de nieuwe WW die dan inmiddels allang van kracht is, kan er geen sprake zijn van een nieuw WW-recht. De referte-eisen zijn immers fors aangescherpt. Dit lopende oude geval – mijn excuses voor de terminologie – komt nu toch wat raar terecht na deze tijdelijk werkhervatting. Deze man gaat er inderdaad niet op achteruit vergeleken met de situatie van niet-werkhervatting. Werkhervatting zal dus niet afschrikwekkend uit kunnen werken. Vergeleken met ongewijzigd beleid – en daarmee vergelijk je bij eerbiedigende werking – gaat hij er in uitkeringsduur wel fors op achteruit. Hij voldoet nu niet aan de aangescherpte referte-eisen. Er is daarom geen sprake van een nieuw recht, maar slechts van herleving van een oud recht, waarvan op de lat nog een halfjaar loongerelateerde uitkering en een jaar vervolguitering staan.

Als ik betrokkene uitleg dat hij dank zij de nieuwe systematiek slechts in aanmerking komt voor een restant oud recht, zal hij mij vragen of hij dan tenminste wel in aanmerking komt voor het pluspunt van de gewijzigde WW, twee jaar vervolguitering in plaats van een jaar. Dat is echter niet het geval. Er is immers

sprake van een herleefd oud recht dat slechts een jaar vervolguitering kent.

Ik begrijp inmiddels de systematiek: een oud geval dat na tijdelijke werkhervatting niet voldoet aan de verscherpte referte-eis van de nieuwe WW, maar evenmin in aanmerking komt voor het voordeel van de nieuwe WW. Dat is de positie. Ik vrees echter dat ik deze hersenverzwikkende gedachtengang aan betrokkene niet goed kan uitleggen. Ik vrees zelfs dat hij zich misschien wel dubbel gepakt voelt. Hier zou naar mijn mening een iets chiquere oplossing gewenst zijn.

Volledig consequente uitvoering van eerbiedigende werking zou luiden: een oud geval blijft een oud geval voor zolang en voor zover betrokkene zich niet kwalificeert voor een nieuw WW-recht volgens de nieuwe WW-criteria.

Voorzitter! De casuspositie waarover ik het had, is niet alledaags en wellicht zijn er uitvoerings-technische redenen om de eerbiedigende werking niet tot de uiterste consequentie door te trekken.

De toetredingscriteria voor de nieuwe WW zijn op zichzelf helder. Wie alleen aan de nieuwe wekeneis voldoet, heeft recht op een kort durende uitkering à 70% van het minimumloon en wie zowel aan de nieuwe wekeneis als aan de nieuwe jareneis voldoet, heeft toegang tot de loongerelateerde uitkering en de vervolguitering. Er wordt nu een duidelijk onderscheid aangebracht tussen beide soorten WW-uitkeringsrecht. Er kan echter toch een zeer absurd effect optreden. Ik borduur nu even voort op een opmerking van mevrouw Schimmel in de Tweede Kamer. Ik geef zelf dit voorbeeld.

Iemand werkt twintig jaar achtrenen full-time. Op 1 januari a.s. neemt hij vier maanden onbezoldigd verlof op: bijvoorbeeld voor verzorgingstaken, om een nimmer afgeronde studie te voltooien of om zijn kinderen of kleinkinderen in Australië te bezoeken. Op 1 mei a.s. hervat hij zijn arbeid en op 1 oktober a.s. wordt hij bij een reorganisatie-golf ontslagen. Hij voldoet nu wel vier keer zeer royaal aan de jareneis, maar niet aan de aangescherpte wekeneis: 26 gewerkte weken van de laatste 39 weken. Ondanks een duurzame en zeer langdurige band met het arbeidsproces wordt hij op zijn eerste werkloosheidsdag

terstond naar de bijstand verwezen. Zijn collega die op 1 januari van dat jaar bij datzelfde bedrijf aan zijn eerste baan is begonnen, heeft althans nog recht op een kort durende WW-uitkering.

Dit is, voorzitter, een niet acceptabele uitkomst van deze systematiek. Ik meen dat er ook geen dwingende redenen zijn om voor de toegang tot de loongerelateerde WW-uitkering een aparte jareneis en wekeneis zonder enige onderlinge samenhang te formuleren. Beide eisen moeten ineen te schuiven zijn tot een coherente eis. Ik vraag de staatssecretaris daarom, ons op niet al te lange termijn een beter doordacht geformuleerde toetredings-eis voor het recht op een loongerelateerde WW-uitkering voor te leggen.

Voorzitter! Over enkele andere onderdelen van dit voorstel wil nog een paar beknopte opmerkingen maken. Ik ben geen tegenstander van uitbreiding van de termijn die toebedeeld wordt aan de wachtgeldfondsen. Ik ben er echter ook nauwelijks een voorstander van. Premiedifferentiatie is een heel nuttig instrument indien en voor zover het toegespitst kan worden op de afzonderlijke arbeidsorganisatie, bedrijf of instelling. Hier lukt dat niet. Premiedifferentiatie op bedrijfstak-niveau is een zeer schamel substituu. Zo'n premiedifferentiatie werkt niet of nauwelijks omdat zij geen onderscheid maakt tussen onderling concurrerende bedrijven.

Ik wil nu een opmerking maken over het begrip "passende arbeid". Ik heb enige aarzeling om via een AMvB dit begrip te verruimen. Mijn aarzeling komt niet zozeer voort uit de behoefte om de status van de hoger opgeleide werklozen te beschermen - ik ben niet zo'n statusdenker - maar veeleer uit de behoefte om juist de lager geschoolden in hun segment van de arbeidsmarkt niet nog meer bloot te stellen aan concurrentie van hoger opgeleide mensen. In een fase van oplopende werkloosheid of massawerkloosheid wentelen hoger geschoolden hun aandeel in de totale werkloosheid voor een deel af naar het niveau dat daar juist onder ligt en dat opleidingsniveau herhaalt die manoeuvre zich, zodat de werkloosheid zich uiteindelijk concentreert bij de laagst geschoolden. Dat is de uitkomst van dit verdringingsproces. Mijn aarzeling is

of wij dit spontaan optredende proces van verdringing nog een handje moeten helpen via verruiming van het begrip "passende arbeid".

Voorzitter! Ter afronding nog mijn "uitlui" bij de jaarwisseling. Op enkele punten hebben dit kabinet en deze staatssecretaris blijk gegeven van enige wijze terughoudendheid. Ik noem in de eerste plaats de erkenning van het belang van eerbiedigende werking bij wijziging van sociale-verzekeringswetten.

Mijn tweede voorbeeld is dit. Onder invloed van de Raad van State heeft het kabinet bij dit wetsvoorstel het onderdeel "sancties bij verwijtbare of onvrijwillige werkloosheid" (geen volstrekt identieke begrippen) teruggenomen. Het thema komt terug in een ander wetsvoorstel. Dat is verstandig, want het gaat om een complexe materie die een zorgvuldige benadering behoeft. Ik maak mij enige zorgen over de gretigheid waarmee sommige leden van de Tweede Kamer vooral op spoed aandrongen, waarbij zij het woord "zorgvuldigheid" niet in de mond namen.

Ten derde geeft het kabinet de uitvoeringsorganen twee maanden de tijd voor implementatie van dit wetsvoorstel. Wij hebben het wel eens anders meegemaakt.

Als deze voorbeelden staan voor een zorgvuldige aanpak met een groter luistervermogen en een opnieuw serieus nemen van andere actoren in het veld dan wens ik dit kabinet en deze staatssecretaris een behouden vaart in het nieuwe jaar.

□

De heer **Heijmans** (VVD): Voorzitter! Wij behandelen nu een wetsvoorstel dat op 18 november jongstleden is ingediend en waarover de Tweede Kamer op 1 december jongstleden stemde. Het is bovendien geen flinterdun gevalletje, maar een vrij dikke turf met een memorie van toelichting van zo'n dertig pagina's plus een op het allerlaatste moment ingediende nota van wijziging. Noem dat maar eens geen stoom en heet water!

Ik zou mij willen beperken, ook al om herhaling te voorkomen van wat aan de overzijde is gezegd, tot het maken van enkele opmerkingen naar aanleiding van de totstandkoming van dit voorstel en de onderliggende motivering.

De voorganger van deze staatssecretaris, de heer Wallage, is destijds – er wordt in de memorie van toelichting naar verwezen – met een voorstel gekomen dat bij nader inzien onvoldoende geld opricht. Daarom draaide hij de schroef aan, totdat bleek dat de opbrengst hoger was – de instroom was namelijk lager – dan was bedoeld. Dat hoefde ook weer niet en daarom kon de schroef iets terug. Het regeerakkoord kwam ten slotte met ongeveer datgene wat nu voorligt. Hierin wordt de schroef weer aangedraaid. De oorspronkelijk beoogde structurele besparing van 320 mln. is verhoogd tot 521 mln. Het laatste bedrag is niet veel méér dan een op onzekere veronderstellingen gebaseerde raming. Het is "boterzacht". De twaalf pagina's in de memorie van toelichting, gewijd aan de financiële gevolgen, kunnen deze conclusie niet uitwissen. Waarom wordt, zo zou ik de bewindsman willen vragen, de instroom in het nieuwe wetsvoorstel niet meer als een criterium gehanteerd? Als die 521 mln. niet wordt gehaald of, in het tegenovergestelde geval, de opbrengst hoger is, rijst de vraag wat er dan gebeurt. Wordt in het tweede geval gezegd: "binnen is binnen", kan dan de schroef weer een slagje terug, of wordt die schroef eventueel verder aangedraaid?

De regering heeft ervoor gekozen, niet de hoogte van de uitkeringen aan te pakken maar de toegang tot de Werkloosheidswet moeilijker te maken. Daarom – ik zet een vraagteken achter dit woord – wordt zowel in de memorie van toelichting als in de nota naar aanleiding van het verslag bij herhaling gezegd dat in de huidige WW een wel heel losse band met het arbeidsverleden volstaat voor de toekenning van een uitkering. Ik zou de staatssecretaris willen vragen, deze argumentatie wat meer te onderbouwen. Hebben de nieuwe toelatingsvoorwaarden nu een structureel karakter gekregen? Met andere woorden: is de relatie tussen arbeidsverleden en uitkering door de nieuwe referentie-eisen ook voor de toekomst voldoende genormeerd? Of kunnen wij te eniger tijd bij een toenemend volume weer wijzigingen verwachten?

Waarom vindt de regering nu ineens, zeven jaar nadat in de WW de band met het arbeidsverleden werd geïntroduceerd, dat die band sterker moet worden? Bij de

stelselherziening van 1987 was toch óók het uitgangspunt dat uitkeringen gereserveerd moesten worden voor degenen die er écht op waren aangewezen? Gaat het er soms om, de bezuiniging een zekere rechtvaardiging te geven en komt het erop neer dat de opbrengst de rechtsgrond mag bepalen en niet andersom?

Hoe zwaar neemt de regering – en niet het kabinet, zoals zo vaak in stukken van bijna alle departementen wordt gesteld; het laatste is staatsrechtelijk nu eenmaal onjuist – de gevolgen van haar voorstellen? Meer mensen komen eerder in de bijstand. Die Bijstandswet gaat in ons sociale-zekerheidsstelsel een steeds belangrijker plaats innemen. Was deze wet oorspronkelijk, als opvolger van de Armenwet – een gunst werd omgezet in een recht – de sluitpost van ons stelsel, vooral sinds de herziening van 1987 is deze wet steeds meer uitgegroeid tot een normaal eindstation voor werklozen en arbeidsongeschikten. Daarbij doet zich een frictie in ons sociaal-politieke beleid voor. Immers, enerzijds bevorderen wij het eigen woningbezit; anderzijds dwingen wij steeds meer mensen om dit bezit "op te eten". Voorzitter, dit is toch iets om eens over na te denken.

Twaalf jaar bezuinigen op de sociale zekerheid maakt de vraag naar de rechtsstatelijkheid van alle genomen en nog te nemen maatregelen steeds dwingender. Ook uitkeringsgerechtigden zijn burgers van onze rechtsstaat. Sinds het begin van de jaren tachtig tendeeft de sociale zekerheid naar sociale onzekerheid. De vraag rijst of er ook onrechtvaardigheden in het stelsel zijn geslopen gedurende de jaren. Het hangt er in de meeste gevallen vanaf hoe je het bekijkt; rechtvaardigheid is een moeilijk te objectiveren begrip. Echter, als er onrechtvaardigheid zou moeten worden vastgesteld, rijst de vraag of deze toch te rechtvaardigen valt. Daarmee komt het deelbelang tegenover het algemeen belang te staan. In de actuele situatie gaat het om de noodzaak tot het terugbrengen van de collectieve lasten, mede uit een oogpunt van werkgelegenheid. Ook noem ik hier de reductie van het financieringstekort, de lastenverlichting en de noodzakelijke groei van onze economie; iedereen kent het rijtje. De minister van Financiën is onlangs in Europees verband nog

eens gewezen op de noodzaak, de inkomensoverdrachten in te perken.

Voorzitter! De minister-president heeft enkele weken geleden voor de televisie gezegd dat regeren tot vuile handen leidt. Wie als lid van de Tweede of de Eerste Kamer ooit tot een coalitiepartij heeft behoord, heeft dit onaangename verschijnsel aan den lijve moeten ervaren. Helaas wordt dan naar mijn smaak wel wat al te gemakkelijk een beroep gedaan op pragmatisme. Ik ben niet tegen pragmatisch opereren maar ik vind wél dat eerst moet worden vastgesteld wat de principiële lijn zou moeten zijn en dat pas daarna kan worden besloten, waarom, wanneer en hoe lang van het uitgangspunt kan worden afgeweken. Dat is pragmatisme. Besluiten zonder die afweging zijn ordinair opportunistisch.

Vuile handen moeten op een juist moment worden gewassen. Je zou deze handeling een vorm van milieuhygiëne kunnen noemen. Dit ogenblik biedt zich weldra aan. In het regeerakkoord is een zodanige herstructurering van het sociale-zekerheidsstelsel aangekondigd dat het rijp wordt voor de 21ste eeuw. Ik ga ervan uit dat de regering zich dan niet zal beperken tot concrete beleidsmaatregelen maar dat ze zich dan allereerst zal bezinnen op principiële uitgangspunten, zoals de rechtsgronden, de verhouding stelsel-overheid, de verantwoordelijkheid van collectief tegenover individu, met al dan niet de noodzaak van een herijking van het begrip solidariteit, enz. De staatssecretaris heeft de Tweede Kamer gevraagd om suggesties en ideeën. Ik neem aan dat hij ook prijs stelt op een bijdrage van de Chambre de Réflexion. In elk geval ben ik van plan om hierop bij de begrotingsbehandeling wat dieper in te gaan. Vandaag heb ik daarop een voorschotje genomen omdat de wordingsgeschiedenis van het onderhavige wetsvoorstel daartoe een uitgelezen kans bood.

Wat het wetsvoorstel inhoudelijk betreft merk ik het volgende op. Mijn fractie meent dat het vernauwen van de toegangsweg tot de WW in de gegeven omstandigheden een betere keuze is dan het verlagen van de uitkeringen. Net als bij de voorstellen voor de kinderbijslag is de eerbiedigende werking, ditmaal zelfs volledig, toegepast. Wij complimenteren de staatssecretaris daarmee.

Hij heeft de gelegenheid aangegrepen om ook een aantal technische wijzigingen aan te brengen. Mijn reactie daarop is wat simpeler dan het doorwrochte betoog van de heer Van de Zandschulp. Laten wij hopen dat er straks geen of een niet al te ingrijpende reparatie zal moeten volgen. Voorzitter! Mijn fractie steunt dit wetsvoorstel.

□

Mevrouw De Savornin Lohman

(D66): Mijnheer de voorzitter! Bij de behandeling van de serie wetsvoorstellen die wij dezer dagen voor ogen krijgen, is door mij al eerder gezegd dat de fractie van D66 het standpunt huldigt dat het totaal van het instrumentarium moet worden beoordeeld. De afweging met betrekking tot afzonderlijke voorstellen dient plaats te vinden tegen de achtergrond van dat totaal. Wat het onderhavige wetsvoorstel betreft, valt vooral het recordtempo op waarin deze kwestie is behandeld. Snelheid gaat vaak ten koste van zorgvuldigheid. Niettemin is er bij de schriftelijke voorbereiding voldoende tijd geweest om te bekijken of er geen fundamentele fouten gemaakt zijn, te meer daar dit al de derde poging is om op dit terrein wijzigingen aan te brengen, zodat wij al hebben kunnen nadenken over dit instrument en de eventuele effecten ervan. In feite komt het neer op een politieke keuze, een politieke afweging, die vrijwel op het laatste moment gemaakt is. En ik zei het al, het resultaat hiervan krijgt de steun van de fractie van D66.

Voorzitter, dit neemt niet weg dat de principiële kanten van dit onderdeel ons buitengewoon belangrijk voorkomen. Bij de begrotingsbehandeling dan wel bij de behandeling van de notitie over het overgangsrecht, waarin ook een aantal van deze principiële punten aangekaart zijn, willen wij hierop verder ingaan. Ik volsta nu dan ook met twee algemene opmerkingen.

Bij de groep die extra getroffen wordt door de voorgestelde regeling, die van de jongeren, noem ik met name de vrouwen. Kan aan dit aspect bij de evaluatie speciale aandacht gegeven worden? En in het kader van de verhouding tussen de verzorgingsstaat en de zelfstandigheid van burgers vraag ik mij af, of jongeren nog op dezelfde manier op hun arbeidsplaats staan als wij

gewend zijn geweest, dus of zij nog verwachten dat er een verzekering aan vastzit.

Daarnaast rijst de vraag, hoe realistisch het beeld van de terugtrekkende overheid is. Dit kabinet is nogal trots op de eerlijkheid en de directheid waarmee de problemen worden aangepakt en ik constateer dat dit voornemen zich in de stukken weerspiegelt, maar is het gelet op de plannen op dit terrein nog wel vol te houden dat er sprake is van een terugtrekkende overheid?

Dan begeef ik mij van het heel algemene naar een bijzonder specifiek niveau. Ons bereikte op het allerlaatste moment een brief waaruit ongerustheid spreekt. Volgens mij is er sprake van een misverstand, maar ik wil toch de inhoud van deze brief weergeven, omdat ik deze kwestie graag verduidelijkt zou zien. Het gaat om een groep AAW'ers die gelet op het feit dat zij bij de aanvang van de verzekering geacht werden, geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt te zijn, in al hun AAW-jaren geen rechten bleken te hebben opgebouwd in het kader van de WW, aangezien dit alleen geldt voor WAO'ers. Voor deze mensen geldt derhalve geen overgangstermijn in de WW en zij belanden direct in de bijstand. Deze schrijnende gevallen zijn tot nu toe nog niet onder de aandacht van het Binnenhof gekomen, aldus de briefschrijver. Voor alle duidelijkheid, het betreft hier mensen die wel degelijk in loondienst zijn geweest, maar die meestal ex post geacht werden, bij de aanvang van de arbeidsongeschikt te zijn, zodat ze geen WAO- en geen WW-rechten hebben.

Voorzitter, ik heb het al gezegd; wij hebben hier een hele koffer met wetten en wie daar het spoor in bijster raakt, is eerder een Hansje in bessenland dan een domoor, maar naar mijn idee is de veronderstelling in deze brief dat een AAW'er rechten voor de WW zou opbouwen, onjuist. Maar ik verneem graag van de staatssecretaris of mijn interpretatie juist is of dat de briefschrijver het bij het rechte eind heeft, opdat wij deze ongerustheid kunnen wegnemen of kunnen aangeven, wat er op dit punt gebeurt.

□

Staatssecretaris **Linschoten**:
Mijnheer de voorzitter! Ik dank de woordvoerders voor hun opmerkin-

gen. Laat ik beginnen met de opmerking dat de heer Van de Zandschulp gelijk heeft dat de titel van het wetsvoorstel misschien niet de hele lading dekt, want er is meer aan de orde dan het aanscherpen van de referte-eis. Het wetsvoorstel dient verschillende doeleinden; het gaat in eerste instantie natuurlijk ook om een deel van de invulling van de ombuigingstaakstelling in het kader van de sociale zekerheid die wij in het regeerakkoord hebben afgesproken, maar aan de andere kant heeft het voorstel ook een intrinsieke waarde in de zin van versterking van de band met het arbeidsproces, wil recht kunnen bestaan op een WW-uitkering die aan het loon gerelateerd is. En vervolgens wordt de duur van de vervolguitering verlengd; de heer Van de Zandschulp heeft daar terecht op gewezen. Dit wetsvoorstel brengt dus niet in alle gevallen een slechtere werkloosheidsverzekering teweeg; met name de uitkeringsduur wordt sterker afhankelijk van de band met het arbeidsproces. Mensen die langdurig aan het arbeidsproces hebben deelgenomen, krijgen een betere verzekering en de verzekering wordt slechter naarmate men korter heeft gewerkt. Dit was ook de bedoeling. Bovendien is er – dat geef ik graag toe – per saldo een besparing in de orde van grootte die ook de heer De Boer heeft aangegeven. Ik moet zijn opmerking dat er een tijd was waarin er een goede verzekering tegen werkloosheid was, dan ook verre van mij werpen.

De heer De Boer is ook nog op de vraag ingegaan, of er bij dit wetsvoorstel sprake is van een overbezuiniging. Nu moet ik hem zeggen dat ik op dit moment niet over recentere cijfers beschik dan de gegevens die ik bij de behandeling in de Tweede Kamer heb gebruikt. En overigens zou ik er geen onoverkomelijke bezwaren tegen hebben, als uit het wetsvoorstel toch een overbezuiniging voortvloeide. Het zal de heer De Boer immers opgevallen zijn dat er zich sinds het uitbrengen van de sociale nota enige verslechteringen hebben voorgedaan in de ontwikkeling van de werkloosheidslasten. Die verslechteringen zijn zo substantieel dat het mij alleen al vanwege de afspraken over de sociale zekerheid goed zou uitkomen als de besparing in dit opzicht voldoende was.

De heer Van de Zandschulp heeft sterk de nadruk gelegd op de twee doelstellingen van het wetsvoorstel. Zoals ik gisteren en vandaag al bij de behandeling van andere onderwerpen gezegd heb: wij moeten goed beseffen dat de ombuigingstaakstelling in de sfeer van de sociale zekerheid bij dit soort voorstellen toch een belangrijk gegeven blijft. Als je ter wille van de werkgelegenheidspolitiek financiële ruimte voor lastenverlichting wilt scheppen, dan zul je in de sfeer van de rijksbegroting, maar ook in die van de sociale verzekeringen een aantal ingrepen moeten doen. Dit wetsvoorstel moet dus nadrukkelijk ook in dit kader worden gezien. Ik onderstreep dan ook de opmerkingen van de heer Van de Zandschulp over de macro-economische achtergrond van dit wetsvoorstel.

De heer Van de Zandschulp vroeg zich verder nog af of het niet een zeer zwakke steun in het systeem van omslagfinanciering is als er juist in een periode moet worden ingegrepen waarin een verzekering het hardst nodig is. Hij vroeg zich ook af of daarom het hele systeem van omslagfinanciering niet met andere ogen zou moeten worden gezien. Ik ben graag bereid om samen met hem verder over dit thema na te denken, maar ik zou hem ook willen voorhouden dat er bij de wachtgeldfondsen al een vorm van egalisering geldt. Het gaat dus niet zozeer om de vraag of je die zou moeten invoeren, als wel om de vraag of je dit systeem zou moeten uitbreiden. Ik heb er nog geen afgerond oordeel over. De hoofdregel voor het financieren van werknemersverzekeringen is inderdaad een stelsel van omslagfinanciering, zij het met een egalisering in de wachtgeldfondsen, maar het denken hierover behoeft wat mij betreft niet gestaakt te worden. Het is in ieder geval een interessant thema. Ik ben het met de heer Van de Zandschulp eens dat, als er gestreefd wordt naar een verzekering tegen een verzekerd risico, de noodzaak tot ingrijpen in een verzekerd risico op zichzelf niet voor de hand ligt. Kortom, ik zal daar graag nader over nadenken.

De heer Van de Zandschulp heeft een groot aantal juiste casusposities genoemd. Aan de hand van enkele daarvan wil ik de precieze grenzen aangeven van het onderhavige wetsvoorstel. Zo heeft hij gesteld: een voor 1 maart 1995 werkloos

geworden werknemer van 46 jaar gaat weer werken, maar wordt na 1 maart 1995 weer werkloos en voldoet in het laatste geval niet aan de referentie-eis. Dan herleeft het oude recht op uitkering. Dit is tevens een antwoord op de vraag van de heer De Boer ter zake. Welnu, als het oude recht herleeft, ontstaat wederom de oude situatie en dus geen nieuw recht op uitkering. Wij moeten inderdaad een grens trekken. Als het oude recht herleeft, gebeurt dat for better and for worse. Kwalificeert men zich in een nieuwe situatie van werkloosheid voor het nieuwe recht, dan zal dat gelden for better and for worse. De heer Van de Zandschulp heeft dat terecht aangegeven.

Nog een casuspositie heeft te maken met het principe van de relatie met de arbeidsmarkt. Het kan voorkomen dat iemand met een zeer langdurig arbeidsverleden bij werkloosheid niet voldoet aan de wekeneis, namelijk als hij zich in de referentieperiode voor een periode niet op de arbeidsmarkt heeft bewogen. De heer Van de Zandschulp heeft daarvan mogelijke voorbeelden genoemd. Ik houd hem voor dat dit inderdaad een consequentie is van de gekozen systematiek. Overigens heeft de betrokkene wel de vrijheid om een en ander te overwegen. Men weet dat, als men bijvoorbeeld enkele maanden naar Australië vertrekt en niet langer op de arbeidsmarkt opereert, het dit soort consequenties kan hebben. Dat heeft te maken met de keuze van de toetredingsvoorwaarden voor een verzekering als de Werkloosheidswet.

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Dit antwoord dat dit de consequentie is van de gekozen systematiek, is iets te gemakkelijk. Als wij deze consequentie absurd en zelfs onaanvaardbaar vinden, moet nagegaan worden of de systematiek wel zo goed is. De situatie is namelijk een beetje vreemd als iemand wel aan de zwaardere jarenis voldoet, maar niet aan de lichtere wekeneis. Vandaar mijn suggestie om die twee eisen in elkaar te schuiven, te verdichten.

Staatssecretaris **Linschoten**: Daar kan inderdaad over nagedacht worden, maar bij dit wetsvoorstel hebben wij gekozen voor een combinatie van beide eisen met de daaraan verbonden consequenties.

Als je het niet wilt, moet je het niet doen. Ik wijs er evenwel op dat dit het gevolg is van het onderhavige wetsontwerp.

Ik kan mij wel voorstellen dat wij in de toekomst eens nadenken over de vraag of de gecombineerde toetredingsvoorwaarden niet tot één voorwaarde gebundeld kunnen worden. Ik kan mij daarbij heel goed een aantal varianten voorstellen. Dit neemt echter deze keus van ons onder de huidige omstandigheden niet weg.

De heer Van de Zandschulp heeft nog aangegeven dat hij er eigenlijk geen voorstander van is om de periode voor de wachtgeldfondsen uit te breiden. Hij vindt dit een schamel substituuut voor premie-differentiatie per bedrijf. Ik ben het met hem eens, als hij zegt dat premiedifferentiatie effectiever ingezet kan worden. Het is echter natuurlijk ook heel goed te verdedigen om het sectorspecifieke te benadrukken van de kosten die aan een verzekering verbonden zijn. Om die reden is de wachtgeldfondsperiode uitgebreid en geüniformeerd.

Nog iets over de verruiming van het begrip "passende arbeid". Daarover zullen wij inderdaad een aantal nadere voorstellen doen. Die zijn weliswaar niet in dit wetsontwerp opgenomen, maar ze zijn wel aangekondigd in de memorie van toelichting. Hierover kom ik dus nog met de Kamer te spreken.

De heer Van de Zandschulp zegt terecht dat de aanpassingen die wij ons voornemen inzake het begrip passende arbeid, bijna noodzakelijkerwijs enige verdringing op de arbeidsmarkt met zich brengen. Dat is een nadeel, maar dat biedt onvoldoende argumenten om de beschermende werking van het begrip passende arbeid langer te laten duren dan strikt noodzakelijk is. Ik realiseer mij dus die verdringing; dat aspect moeten wij dan ook in de gaten blijven houden. Dit is voor mij echter geen aanleiding voor een ander standpunt over de voorgenomen aanpassingen van het begrip "passende arbeid".

Ik ben blij met de opmerking van de heer Van de Zandschulp dat het verstandig is dat wij op advies van de Raad van State de hele sanctieproblematiek uit dit wetsontwerp gehaald hebben. Het leek het kabinet inderdaad veel beter om dit punt bij het wetsontwerp inzake de boeten aan de orde te stellen. Het waarborgt

een zorgvuldige behandeling als de sanctieproblematiek wordt gezien in samenhang met vergelijkbare instrumenten. Ik hoop dat wetsontwerp over niet al te lange tijd in die context in deze Kamer te behandelen.

De heer Van de Zandschulp heeft nog opgemerkt dat wij wat zorgvuldiger dan onze voorgangers omgaan met de implementatie van de wetgeving. Inderdaad heb ik na het concipiëren van de wetsvoorstellen en na indiening bij de Kamer correspondentie gevoerd met de uitvoeringsorganisatie. Daarbij is de noodzakelijke termijn aan de orde geweest om deze wetgeving op een nette en zorgvuldige manier in te voeren. Daarbij had men mij er vrij snel van overtuigd dat het niet verstandig zou zijn om, zoals was afgesproken, deze wetgeving per 1 januari aanstaande effectief te laten zijn, omdat voor een goede implementatie ervan meer tijd nodig was. Gezien die uitvoeringstechnische argumenten en de wens van het kabinet om wetgeving op een nette en zorgvuldige manier in te voeren, hebben wij voor die implementatie wat meer tijd gereserveerd.

Onder anderen de heer Heijmans heeft opgemerkt dat er enig tempo is te bespeuren in de realisatie van deze wetgeving. Ik realiseer mij dat dit niet alleen voor ons, maar ook voor de Kamers de nodige druk heeft meegebracht. Dit neemt niet weg dat alle aspecten van de wetgeving ruimschoots aan de orde zijn gekomen bij de schriftelijke en mondelinge behandeling in beide Kamers. In die zin is er geen sprake van heel snel en onzorgvuldig door de Kamers heen jassen van een wetsvoorstel. Ik wijs de heer Heijmans erop dat wij het advies van de Raad van State, zoals gebruikelijk, heel serieus hebben bekeken. Dit heeft voor het onderhavige wetsontwerp ertoe geleid dat de sanctieproblematiek zal worden neergelegd in een nota van wijziging op het wetsvoorstel boeten en maatregelen, waarmee de problematiek niet verzaagd is, maar waarmee een heel relevant deel uit het wetsontwerp is gehaald dat op een andere wijze geregeld wordt.

Ondanks het noodzakelijke tempo is er toch sprake van een zorgvuldige behandeling. Bovendien heeft het kabinet meer tijd genomen voor de invoering van het wetsontwerp door

niet coûte que coûte vast te houden aan de datum van 1 januari aanstaande. Zowel de behandeling als het invoeringstraject is naar mijn stellige overtuiging voorzien van voldoende waarborgen voor de zorgvuldigheid.

De heer Heijmans heeft de vraag gesteld wat er moet gebeuren, als de ombuigingstaakstelling uit dit wetsontwerp niet gerealiseerd wordt. Dit is contrair aan de veronderstelling van de heer De Boer dat dit wetsontwerp extra opbrengsten heeft. Welnu, de heer Heijmans kent de regels van ook dit kabinet voor de budgetdiscipline; sociale zekerheid is daar een onderdeel van. Er is ook een ijklijn voor de sociale zekerheid. Mocht ik in de loop van het komende jaar onder die ijklijn komen als gevolg van wat dan ook, zoals het niet tijdig realiseren van wetgeving, het niet realiseren van de voorziene opbrengsten en wellicht andere tegenvallers, dan komt in het kabinet wederom de vraag aan de orde hoe dat gecompenseerd moet worden. Die discussie moet daar gevoerd worden. Vooralsnog maak ik mij daar geen zorgen over.

Ik hoop dat vandaag de wetgeving afgerond kan worden die invulling geeft aan de afspraken over 1995. Met de voorbereiding van de wetsvoorstellen die per 1 januari 1996 van kracht moeten worden, zijn wij behoorlijk op schema. Het gehele veld overziend, heb ik geen enkele reden om aan te nemen dat wij op grond van die inzichten met de ijklijn in problemen komen. Maar doen zich in dat opzicht problemen voor, dan vraagt dat op grond van de gemaakte afspraken en de regels voor budgetdiscipline inderdaad om nadere afweging en nadere maatregelen. Door het tijdig en in voldoende mate realiseren van de wetgeving die wij afgesproken hebben, en door het niet geconfronteerd worden met externe tegenvallers hoop ik die ijklijn te kunnen halen zonder dat er nadere maatregelen nodig zijn bovenop de afspraken die wij in het regeerakkoord hebben gemaakt. Dat zal de toekomst leren.

De heer **Heijmans** (VVD): Ik ken uiteraard de theorie en de problematiek van de ijklijn, maar gezien de voorgeschiedenis van de totstandkoming van dit wetsontwerp vond ik de vraag toch op haar plaats.

Staatssecretaris **Linschoten**: Dat begrijp ik, zij het dat de geschiedenis van de totstandkoming van dit wetsontwerp meer te maken heeft met de geschiedenis van de totstandkoming van eerdere wetsontwerpen dan met de geschiedenis van het huidige kabinet en het formuleren van het voorstel dat ik hier vandaag verdedig, omdat dat met een andere periode te maken heeft. Ik ga vooralsnog even uit van het moment waarop dit kabinet aangetreden is, en de wijze waarop wij door middel van bijvoorbeeld dit wetsvoorstel invulling hebben gegeven aan de afspraken die wij in het kader van het regeerakkoord hebben gemaakt.

De heer Heijmans maakte de belangrijke opmerking dat, als je kijkt naar de historie van de sociale zekerheid in het afgelopen decennium, je eigenlijk in toenemende mate zou moeten spreken van sociale onzekerheid in plaats van sociale zekerheid. Ik hoop dat de heer Heijmans het met mij eens is dat wij bij de totstandkoming van het regeerakkoord een aantal afspraken met elkaar hebben gemaakt die, anders dan het alleen maar bekribbelen op een aantal uitkeringsrechten, een andere structuur in de sociale zekerheid tot doel hebben, met het oog op het op langere termijn overeind kunnen houden van het stelsel dat wij hebben. Als wij volgend jaar praten over de privatisering van de Ziektewet, de integratie van de AAW en de WAO, de opting out en dergelijke, zullen wij daarover ongetwijfeld met elkaar van gedachten wisselen. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat wij in deze kabinetsperiode door middel van het invullen van de gemaakte afspraken toegroeien naar een houdbaar stelsel van sociale zekerheid. Bovendien is in het regeerakkoord de afspraak gemaakt dat wij in deze kabinetsperiode nog wat verder kijken dan onze neus lang is. Wij kijken dus ook naar de verdere toekomst, dus de periode na de zittingstermijn van dit kabinet. Wij bekijken hoe het stelsel van sociale zekerheid er dan uit moet zien, in de hele breedte van de werknemersverzekeringen, de voorzieningen en de volksverzekeringen. Tijdens de begrotingsbehandeling aan de overzijde van het Binnenhof heb ik gezegd dat wat mij betreft die discussie voor een niet onbelangrijk deel in het teken staat van de vraag

hoe wij kunnen toegroeien naar een stelsel van sociale zekerheid dat in voldoende mate recht doet aan de risico's die wij verzekerd willen hebben, maar dat ook op langere termijn houdbaar en minder conjunctuurgevoelig is. Het moet een stelsel zijn dat niet bij elke dip in de conjunctuur leidt tot aanpassingen. Wat mij betreft speelt daarbij ook de hele financieringsproblematiek een belangrijke rol, zeg ik tegen de heer Van de Zandschulp. Je zult je dan niet alleen moeten afvragen welke rechten je in de collectieve sector geregeld wilt hebben en wat je individueel aan de mensen of aan de bedrijfstakken overlaat. Je zult dan ook een antwoord moeten geven op de vraag op welke manier je dat gaat financieren. Dan komt tevens de positie van de omslagfinanciering aan de orde. Moet je daarop dan nuanceringen aanbrenge? Wat mij betreft staat dit allemaal in het teken van het toegroeien naar een stelsel van sociale zekerheid dat niet van het ene op het andere jaar de een of andere aanpassing moet ondergaan onder invloed van de economische ontwikkelingen. Het moet een stelsel zijn dat ook op langere termijn op een economisch verantwoorde wijze haalbaar is en dat recht doet aan de risico's die wij met elkaar willen verzekeren.

Mevrouw De Savornin Lohman heeft een aantal opmerkingen gemaakt waarop ik al ben ingegaan. Zij heeft een specifieke vraag gesteld over de gevolgen voor vrouwen van het wetsontwerp. Ik neem aan dat haar vraag is ingegeven door de veronderstelling dat het wetsontwerp voor vrouwen negatiever uitwerkt dan voor mannen. Wij hebben dat laten nagaan, maar dat is niet het geval. Wij zullen er wel op blijven letten. Door de aanscherping van de wekensis wordt naar verwachting 1,3% van de vrouwelijke aanvragers en 1,1% van de mannelijke aanvragers getroffen. In dat opzicht is er sprake van een marginaal slechtere positie voor vrouwen. Door de aanscherping van de 3-uit-5-eis tot de 4-uit-5-eis en het stellen van die eis als toetredingsvoorwaarde in plaats van een verlengingsvoorwaarde worden naar verwachting meer mannelijke dan vrouwelijke aanvragers getroffen. Het verschil daarin bedraagt ongeveer 5%. Ik blijf met mevrouw De Savornin Lohman benieuwd naar het antwoord op de vraag of dit in de

toekomst ook de realisatiecijfers zullen zijn. Op grond van de huidige inzichten zijn de cijfers die ik heb gegeven, de juiste. Bovendien houd ik haar voor dat er los van het verscherpen van de toetredingsvoorwaarden ook sprake is van een verlenging van de vervolgtuitkering. Met name van dit element van het wetsontwerp profiteren veel meer vrouwen. Met andere woorden, het beeld is genuanceerd. Het is zeker niet zo dat meer vrouwen door dit wetsontwerp getroffen worden dan mannen. Eerder is het tegenovergestelde het geval. Wij zullen dit in de gaten blijven houden.

Mevrouw De Savornin Lohman heeft ook een opmerking gemaakt over de positie van arbeidsongeschikten ten opzichte van dit wetsontwerp. Ik hoop dat ik haar vragen goed begrepen heb. Als gevolg van dit wetsontwerp is de situatie zo, dat WAO'ers die geheel of gedeeltelijk worden afgeschat, in tegenstelling tot de anderen, niet hoeven te voldoen aan de 4-uit-5-eis. Zij hebben dus al recht op een loongerelateerde uitkering als zij aan de 26-uit-39-eis voldoen. Bovendien zorgt de zogenaamde voorverlengingsregeling ervoor dat men ook praktisch in de gelegenheid is om aan die toetredingsvoorwaarde te voldoen. Met andere woorden, WAO'ers die geheel of gedeeltelijk worden afgeschat, dus die geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt waren, hebben ten aanzien van dit wetsontwerp de specifieke positie die ik zojuist heb aangegeven.

Mevrouw De Savornin Lohman (D66): Mijn vraag had specifiek betrekking op AAW'ers die achteraf arbeidsongeschikt blijken te zijn. Als de beantwoording van deze vraag problemen geeft, stel ik er prijs op om de desbetreffende brief aan de staatssecretaris of zijn ambtenaren mee te geven, opdat zij de zaak even goed bekijken.

Staatssecretaris Linschoten: Dat lijkt mij een goede suggestie. Voordat ik reageer op de brief, wil ik deze graag even precies lezen. Als mevrouw De Savornin Lohman mij dadelijk de brief geeft, zal ik ervoor zorgen dat zij zo snel mogelijk antwoord krijgt.

□

De heer De Boer (GroenLinks): Voorzitter! Eerlijk gezegd bevalt de

beantwoording door de staatssecretaris mij niet zo goed. Dat is niet alleen omdat wij van mening verschillen, maar ook omdat ik vind dat het allemaal wat te gladjes gaat.

Als de staatssecretaris goed geluisterd had, was hem opgevallen dat ik in eerste termijn heb gezegd dat ik wel degelijk onderken dat er sprake is van een verbetering in de positie van mensen met een langer arbeidsverleden. Daar gaat de discussie echter niet over. Ik heb ook begrepen dat de opstelling is dat de mensen met een korter arbeidsverleden daarvoor moeten bloeden. Wat makkelijk formulerend gleeed de staatssecretaris wat luchtigjes heen langs een aantal gevolgen die ik aan de orde heb gesteld, maar die ook door anderen zijn genoemd. De beantwoording ging ook heen langs de indringendheid van sommige vragen, bijvoorbeeld over de steeds zwakkere positie van jongeren en andere groepen. De staatssecretaris is wat dat betreft niet ingegaan op mijn vragen. Ik heb ook gevraagd naar de verhouding tussen aan de ene kant het kiezen voor een grotere flexibilisering en aan de andere kant het afknabbelen van de bestaanszekerheid voor dezelfde groep. Ook heb ik gevraagd naar de verdringing aan de onderkant van de arbeidsmarkt. In mijn werk heb ik te maken met datgene wat sterk wordt gepropageerd door dit kabinet, namelijk het oplossen van het probleem van moeilijk plaatsbaren, langdurig werklozen, kansloze jongeren en allochtonen op de arbeidsmarkt. Dan kun je niet volstaan met het luchtigjes vaststellen dat het aanscherpen van de definitie van het begrip "passende arbeid" gevolgen heeft voor de verdringing. Er zal verdringing plaatsvinden, met name in de sectoren die ik noemde. Het kabinet wil niet onderkennen dat dit haaks staat op het beleid dat het wil voeren om de problematiek van de langdurige werkloosheid aan te pakken. Het laatste is het grootste kwaad. De jongeren die moeilijk plaatsbaren uit de kleinere baantjes verdringen, komen in het algemeen in het verdere verloop van hun arbeidscarrière wel weer aan de slag dankzij een betere opleiding. Door het feit dat zij de moeilijk plaatsbare jongeren en allochtonen verdringen, ontstaat er bij die groepen een grotere langdurige werkloosheid. Dat zadelt de mensen die daarvoor de

problemen moeten oplossen – ik denk even aan de gemeentelijke situatie – met een groot probleem op. De opstelling van het kabinet is niet consistent. Er zit een innerlijke tegenstrijdigheid in. Daar kun je niet al te makkelijk langs lopen. Het kabinet moet er in zijn aanpak van dit onderwerp betere antwoorden op verzinnen. Anders zit er iets onrechtvaardigs, iets oneerlijks, in.

De heer **Van de Zandschulp** zal zich wel redden met zijn eigen voorbeelden van extreem onrechtvaardige gevolgen die de wet zoals zij nu georganiseerd is, kan hebben voor mensen die wel aan de jarenis en niet aan de korte referte-eis voldoen. De staatssecretaris zegt dat dit nu eenmaal het gevolg van de wet is, jammer dan. Dat is mij te makkelijk. Heeft deze wet geen hardheidsclausule om op terug te vallen?

Ik begreep niet helemaal het antwoord op de interruptie van mevrouw De Savornin Lohman. De staatssecretaris zei dat WAO'ers niet hoeven te voldoen aan de arbeidsduureis, maar wel aan de wekeneis. Iemand die in de WAO zit en door de verandering van de WAO en zijn herkeuring in de WW belandt, voldoet niet aan de referte-eis van gewerkte weken. Komt hij dan zonder enige tussenfase op het bijstandsniveau terecht? Ik zie dat het niet zo is, maar dan heeft de staatssecretaris zich net niet goed uitgedrukt. Ik hoor het dan graag nog eens.

□

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Voorzitter! Als de consequentie van de systematiek absurd en naar ieder redelijk gevoel onaanvaardbaar is, moeten wij eerst bekijken of wij de twee afzonderlijke eisen kunnen verdichten tot een coherent eis. Dat moet mogelijk zijn, bijvoorbeeld door de 4-jareneis, die nu slechts als voorwaarde heeft dat er 52 loondagen in zitten, zo te formuleren dat het laatste jaar een groter aantal loondagen heeft. Dan hebben wij de wekeneis misschien helemaal niet nodig. Zelfs als wij niet op zeer korte termijn een bevredigende oplossing hiervoor vinden, moet het mogelijk zijn, een vrijwillige WW-verzekering open te stellen bij een dergelijke onderbreking van het arbeidsproces. Wij groeien toe naar een maatschappij waarin individuele keuze-

mogelijkheden van groter belang zijn en het gemakkelijker mogelijk zal zijn en moet zijn dat mensen hun arbeidsparticipatie tijdelijk afwisselen, bijvoorbeeld met verzorgingsstaken. Dit moet er niet toe leiden dat men volledig uit de systematiek van de werkloosheidsverzekering raakt en elk opgebouwd recht kwijtraakt. Daarom vraag ik van de staatssecretaris de toezegging, op niet al te lange termijn met een reactie hierop en een nieuw voorstel te komen.

Nogmaals, ik heb geen enkel bezwaar tegen uitbreiding van de wachtgeldfondsen. Misschien heeft het zelfs enig marginaal voordeel. Ik constateer echter dat wij nu de bedrijfstak, misschien niet ten onrechte, met een grotere verantwoordelijkheid opscheppen, terwijl er bij een toenemend marktdenken een tendens is om de bedrijfstak als ordenend orgaan op de achtergrond te duwen. Ik denk aan de aanvallen op het instrument van de algemeenverbindendverklaring of de verplichte aansluiting bij bedrijfspensioenfondsen. Juist bij opkomend marktdenken ligt het niet voor de hand, de bedrijfstak meer ordenende taken te geven. Ik vraag slechts de aandacht voor een paradox.

Een paradox zie ik ook wanneer wij het begrip passende arbeid verruimen in een tijd waarin de arbeidsmarkt zelf te ruim is. Een verruiming van het begrip passende arbeid past logischerwijs meer bij een krappe arbeidsmarkt dan bij een zeer ruime arbeidsmarkt, waarop zij slechts tot verdringing, dus verschuiving van het probleem, leidt.

Ik doe een poging, iets te zeggen over de positie van afgeschatte WAO'ers in de WW. Ik denk dat ik het wel begrepen heb. Voor de WW moet iemand altijd aan de wekeneis voldoen, de eis van 26 uit 39 weken. Deze wordt nu voor een ieder iets aangescherpt. Daarna geldt dat iemand die in de WAO of de AAW zit, na afschatting automatisch geacht wordt, voldaan te hebben aan de 3- of 4-uit-5-eis. Met andere woorden: iemand die al bij de aanvang van zijn eerste loopbaan van de steiger dondert en in de Ziektewet en de WAO belandt, zal na afschatting niet in de WW belanden, omdat niet aan de eis van 26 uit 39 weken is voldaan. Zodra hieraan wel is voldaan, is ook aan de jarenis voldaan en heeft die persoon een normaal WW-uitkeringstraject. Naar

mijn indruk geldt dit zelfs voor degenen die na deelname aan het arbeidsproces ex post vroeggehandicapt verklaard zijn. Ook voor hen geldt de 26-uit-39-wekeneis wel, maar de 4-uit-5-eis niet, omdat zij geacht worden, eraan voldaan te hebben. Ik meen dat ik het zo goed heb weergegeven, maar ik heb op dit moment geen wetboek bij mij.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Voor een goed begrip heb ik nog een vraag. Stel dat iemand viereenhalf jaar geleden 26 uit 39 weken heeft gewerkt en dan van de steiger duvelt. Hij komt in de WAO en wordt nu weer gedeeltelijk arbeidsgeschikt verklaard. Wat krijgt hij dan?

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Dan voldoet hij aan alle criteria die de WW stelt, de wekeneis en de jarenis. Dan krijgt hij een WW-uitkering waarvan de duur afhankelijk is van zijn leeftijd en arbeidsverleden. In dit geval is vooral de leeftijd doorslaggevend.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Ik had begrepen dat de 26 uit 39 weken direct moesten voorafgaan aan het moment waarop iemand de WW in gaat. Dit geldt voor een WAO'er kennelijk niet.

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Voor een WAO'er geldt dat voor de termijn waarop gemeten wordt of hij aan de eis van 26 uit 39 weken voldoet, alle weken overgeslagen worden waarin die persoon een ziektewet- of WAO-uitkering had. Je moet soms jaren terug zoeken naar die periode.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Dat is de helderheid die ik nodig had.

Mag ik nog een vraag stellen? Dan ben ik meteen klaar. U gaf het voorbeeld van iemand die twintig jaar gewerkt heeft en dan vier maanden naar Australië gaat. U vindt de consequentie van deze wet in dat geval en vergelijkbare kwesties onaanvaardbaar. Ik heb begrepen dat uw fractie de neiging heeft, dit wetsvoorstel te steunen, met die onaanvaardbare consequentie. Dan hebben wij dus een tijdlang een wet waarmee mensen geweldigen tussen de wal en het schip kunnen vallen. Accepteert u dit als voorlopig gevolg?

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA):

In principe was dit al een gevolg van de oude WW. De kans was toen veel geringer, doordat de wekenis en de jarenis minder scherp geformuleerd waren, maar in potentie was die er toen ook al. Dit is mij pas sinds kort helder, nu beide eisen aangescherpt worden. Voor het recht op loongerelateerde uitkering zijn beide eisen ook aan elkaar gekoppeld. Ik kan mij voorstellen dat ook de staatssecretaris het pas sinds kort weet. Welk proces hebben wij doorgemaakt? Wij hebben eerst de wekenis wat aangescherpt en daarna de jarenis. Daarna hebben wij ze bij elkaar opgeteld, waarbij wij niet meer naar de totaliteit hebben gekeken. Zo zal het gegaan zijn. Nu dit effect gesignaleerd wordt, vraag ik de staatssecretaris, op niet al te lange termijn met een voorstel voor een betere formulering te komen. In afwachting daarvan vind ik wel, dat deze wet aangenomen kan worden. De situatie die ik geschetst heb, is natuurlijk niet een dagelijks voorkomende situatie, maar het moet wel gerepareerd worden.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Maar u heeft bij het stemgedrag niet de zekerheid, dat de staatssecretaris het ook doet. Dat zou namelijk op termijn een wetswijziging betekenen. Ik wil het moeilijke woord niet in de mond nemen, maar daar komt het wel op neer.

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Zeker, ik vraag dus om een wetswijziging op dit punt, in welke variant dan ook. Ik vraag nu niet een toezegging van de staatssecretaris dat die wijziging er over drie maanden is. Er moet toch even serieus naar gekeken worden en ik weet op dit moment ook niet wat de optimale oplossing is.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Maar het gaat niet zover dat u die wet wil aanhouden tot die wetswijziging er is. Dat zou de fraaiste methode zijn!

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Dat zou de fraaiste methode zijn. In een stabiele, rustige maatschappij waarin die bezuinigingsdruk niet bestaat, zou ik daarvoor wellicht opteren maar ik kan mij niet onttrekken aan die bezuinigingsdruk. Ik vind dat er legitieme argumenten zijn, zoals de bekende macro-economische argumenten.

De **voorzitter**: Mag ik er na dit technisch discours nog een technische punt toevoegen? In ons Reglement van orde staat nog steeds, dat de leden zich richten tot de voorzitter. Als één van de sprekers zegt: u vindt... dan betekent dit, dat de voorzitter iets vindt. Maar de voorzitter vindt niets, want die heeft van deze zaken helemaal geen verstand!

De heer **De Boer** (GroenLinks): Ik zal daar toch even op moeten reageren, want u heeft het ongetwijfeld tegen mij.

Voorzitter! Ik heb over het algemeen de gewoonte om het begin van mijn verhaal te beginnen met het woord "voorzitter". Dat impliceert dat alle zinnen die er achter aan komen tot de voorzitter zijn gericht. Ik heb er absoluut geen zin in om de zeven zinnen – zoals sommige afgevaardigden hier doen – het woord "voorzitter" in de mond te nemen. Als ik één keer "voorzitter" zeg, geldt dat voor alle zinnen die daarna volgen.

De **voorzitter**: U begrijpt me niet goed, denk ik. Ik maak er geen bezwaar tegen dat u niet om de andere zin "mijnheer de voorzitter" zegt, ik maak er bezwaar tegen dat u het woord "u" gebruikt wanneer u tegen een ander lid spreekt. Op het moment dat u zegt "u vindt" dan betekent dat, dat de voorzitter iets vindt. Maar de voorzitter vindt niets. U moet zich goed realiseren dat wanneer men de eerste persoon gebruikt, men zichzelf bedoelt; wanneer men de tweede persoon gebruikt, bedoelt men de voorzitter. Voor ieder ander in dit lokaal wordt de derde persoon gebruikt.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Het zal wel, maar ik vind het een wat archaisch gedoe en het is over het algemeen precies helder wat ik bedoel, waar het over gaat en van wie ik een antwoord verwacht. Ik vind het eerlijk gezegd... nou nee, laat ik...

De **voorzitter**: Het staat toch nog steeds in ons reglement van orde, mijnheer De Boer. Het is een voorschrift, dat ook een functie heeft. Ik wil het daar nu niet uitvoerig over hebben, want het kost veel te veel tijd. Daar praten we in de koffiekamer nog wel eens over.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Ik heb ook sterk de indruk, dat wij ons beter over andere dingen druk kunnen maken!

De **voorzitter**: Akkoord! Het woord is thans weer aan de staatssecretaris.

□

Staatssecretaris **Linschoten**: Voorzitter! Ik dank de woordvoerders in tweede termijn en met name de heer Van de Zandschulp, omdat hij enkele lastige vragen die aan mij werden gesteld heeft beantwoord in het interruptiedebat. Ik kan daar dadelijk gemakshalve naar verwijzen.

De heer De Boer zei, dat ik wat gladjes voorbijging aan de verslechterde positie van een aantal categorieën als jongeren en mensen met flexibele arbeidsrelaties en aan het verdringingseffect naar aanleiding van de voorgenomen verruiming van het begrip passende arbeid. Ik moet hem toch voorhouden dat dit, om te beginnen, geenszins mijn bedoeling is geweest. Als die indruk bij hem heeft postgevat, wil ik die graag wegnemen. Ik heb heel nadrukkelijk aangegeven, niet die categorieën zo nalopend maar uitgaande van het wetsvoorstel, voor wie dit wetsvoorstel een verslechtering van de positie betekent. Dat zijn al die mensen die een minder sterke band met de arbeidsmarkt hebben. Voor een deel zitten die in de categorieën die hij heeft aangegeven. Daartegenover staat, dat mensen die een langduriger band met de arbeidsmarkt hebben als gevolg van dit wetsontwerp juist een sterkere positie en een betere verzekering krijgen. Dan valt dat niet zo zeer aan te geven als de categorie jongeren. Jongeren die al vijf jaar werken, kunnen als gevolg van dit wetsontwerp een sterkere verzekeringspositie krijgen. Ik heb die groepen dus niet zo precies aangeduid, omdat ze niet precies aan te duiden zijn. Hetzelfde geldt voor mensen met flexibele arbeidsrelaties; ook zij kunnen aan beide eisen voldoen. Deze categorie is er dus niet categorisch als gevolg van dit wetsontwerp slechter of minder slecht aan toe. Het loopt door die groepen heen en dat is ook precies de reden waarom ik in mijn eerste termijn de aanduiding heb gebruikt, dat je je in alle gevallen, om welke categorie het ook gaat, alleen maar een oordeel moet vormen met

betrekking tot de vraag wat in de laatste vijf jaar de band met de arbeidsmarkt is geweest en dan kan je tot een oordeel komen met betrekking tot de verzekeringspositie. Ik heb op geen enkele manier geprobeerd om daar gladjes aan voorbij te gaan. Ik heb juist gepoogd om dat in eerste termijn helder neer te zetten.

De heer De Boer had als tweede hoofdargument in zijn tweede termijn, dat het gevolg – bijvoorbeeld verdringing in het geval van de voorgenomen verruiming van het begrip passende arbeid – van dit soort wetsontwerpen haaks staat op het doel van het regeringsbeleid. Dat doel is meer werkgelegenheid, ook aan de onderkant en het creëren van kansen voor mensen die op dit moment minder kansen op de arbeidsmarkt hebben. Ik zou dat van mij af willen houden, omdat daarvan naar mijn idee geenszins sprake is. De discussie over het begrip "passende arbeid" en het onvermijdelijke element van verdringing dat daarbij aan de orde is, is niet iets wat indruist tegen de resultaten van het beleid dat wij willen realiseren. Ik moet de heer De Boer voorhouden, dat dit wetsontwerp niet het enige onderdeel is van het beleidspakket van het kabinet op het punt van werkgelegenheidspolitiek. Er is een veelheid van instrumenten: lastenverlichting, specifieke maatregelen, de wijze waarop wij de lastenverlichting ingezet hebben, het proberen om aan de onderkant van de arbeidsmarkt door middel van het concentreren van lastenverlichtingen werkgelegenheid te creëren en bijvoorbeeld door het invoeren van een franchise in de Ziekenfondswet. Met andere woorden: door die veelheid aan maatregelen proberen wij aan de onderkant van de arbeidsmarkt een zodanige hoeveelheid ruimte te creëren, dat wij daar het werkgelegenheidsprobleem dichter bij een oplossing proberen te brengen. De verdringingsproblematiek, die het gevolg daarvan kan zijn en die ik ook erken als gevolg van de voorgenomen verruiming van het begrip "passende arbeid" valt mijns inziens in het niet bij die totaal aanpak. Het lijkt mij goed als de heer De Boer beleid, gevolgen en bedoelingen ook in die complexiteit in combinatie beoordeelt. Het resultaat van het regeringsbeleid is meer werkgelegenheid en dan werkgelegenheid gecon-

treerd juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt, omdat wij een zeer relevant deel van de invulling van de lastenverlichting juist daarop geconcentreerd hebben.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Ik ontken de bedoeling niet en ik ontken ook niet, dat er wel degelijk inzetten zijn om juist aan de onderkant van de arbeidsmarkt positieve resultaten te boeken. Ik wil mij even concentreren op de jongerengroep: JWG en alles wat daarmee te maken heeft. Op het moment dat je accepteert dat wat hoger opgeleide jongeren lager opgeleide jongeren verdringen uit baantjes die eigenlijk voor de lager opgeleide jongeren zijn bedoeld, creëer je een groot probleem. Dan creëer je namelijk langdurige werkloosheid voor jongeren die beginnen de eerste stappen te zetten op de arbeidsmarkt. Dan kan je wel met ander flankerend of zelfs rechtstreeks gericht beleid dat probleem twee jaar later oplossen, maar je creëert wel het probleem. Daarmee wordt de situatie gecreëerd, dat ik absoluut geen plekken kan vinden om enige uitstroom te realiseren voor die jongeren, die zo moeilijk qua opleiding en qua geschiktheid voor de arbeidsmarkt te plaatsen zijn, omdat die plekken al worden ingenomen door die HBO'er of die MEO'er. Die kan dat baantje gemakkelijk vervullen en kan later met wat arbeidservaring wel doorstromen naar een betere werkkring. Maar die groep neemt wel jarenlang die laaggeschoolde plek in beslag. Als die passende-arbeidformulering nog wordt veranderd zodat die kans nog groter wordt, wordt daarmee een groot probleem gecreëerd. Vanuit mijn praktijk ben ik van mening, dat dit niet zou moeten. Daar geeft de staatssecretaris geen antwoord op. Dat wil zeggen, de staatssecretaris accepteert het als gevolg, omdat er andere maatregelen zijn om dat probleem weer op te lossen. Dan zijn die jongeren langdurig werkloos geworden en vormen zij dus nog een veel groter probleem op de arbeidsmarkt. Ja, dat zou toch niet moeten gebeuren. Ik vind dat tegenstrijdig beleid. Laat ik het daar maar op houden.

Staatssecretaris **Linschoten**: Maar dat is het geenszins. Ik erken het

verdringingselement, dat ook door andere woordvoerders is aangehaald. Alleen, het gegeven dat als gevolg daarvan op lagere segmenten in de arbeidsmarkt sprake is van onvoldoende werkgelegenheid, brengt mij ertoe om andere instrumenten in te zetten om dat probleem op te lossen. Dat gegeven als zodanig kan onvoldoende rechtvaardiging bieden voor het feit dat wij dan maar niet moeten doorgaan met het aanpassen van het begrip passende arbeid.

Het gegeven dat wij aan de onderkant van de arbeidsmarkt een probleem hebben, wordt door iedereen erkend. Daar doet het kabinet ook van alles aan. Daarvoor hebben wij veel instrumenten en veel financiële ruimte ingezet. Dat kan toch geen rechtvaardiging zijn voor het feit dat wij tegen een academisch opgeleid iemand zeggen: "Jij hoeft alleen maar op dat niveau naar een baan te zoeken. Als er op andere niveaus op de arbeidsmarkt wel werkgelegenheid is en wel mogelijkheden zijn om je inkomen te verdienen, dan mag jij toch in die uitkerings situatie blijven zitten."

Nee, het probleem dat u signaleert, vind ik reëel. Ik vind ook dat wij het moeten oplossen. Maar het mag geen rechtvaardiging zijn om de verzekeringspositie van hoger opgeleiden op de arbeidsmarkt veel sterker te laten zijn dan die van mensen die aan de onderkant van de arbeidsmarkt functioneren. Als wij dat probleem aan de onderkant van de arbeidsmarkt met elkaar erkennen – en wij hebben het erkend – dan moeten wij effectieve instrumenten inzetten om dat tot een oplossing te brengen. Het niet aanpassen van het begrip passende arbeid is wat mij betreft in dat kader geen effectief instrument.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Wij komen daar bij de begrotingsbehandeling wel op terug. Ik vind dat een academicus niet achter de kassa van Albert Heijn behoort te zitten. Het probleem van de werkloosheid van academici of hoger opgeleiden moet worden opgelost met een betere verdeling van de arbeidstijd, dus met arbeidstijdverkorting. Dat probleem mag je niet afwentelen op de onderkant van de arbeidsmarkt, die het toch al zo ingewikkeld heeft. Die keuze zou gemaakt moeten worden. Dan moeten die beleidsterreinen tegelijk worden ontwikkeld.

Er moet geen figuur worden gecreëerd waar u nu ruimte voor laat. Ik ben het daar echt grondig mee oneens. Maar ik denk dat ik het op dit moment hier maar bij moet laten. Dan kunnen wij er in maart op terugkomen.

Staatssecretaris **Linschoten**: Wij moeten er een oordeel over vormen wat de beschermende werking is van het begrip passende arbeid en hoe lang die bescherming dan duurt. De algemene stellingname dat een academicus niet achter de kassa van Albert Heijn moet gaan zitten, zou ik niet willen onderschrijven. Ik zou eerlijk gezegd niet weten waarom de samenleving een uitkering zou geven aan iemand die al tien jaar lang op zijn academisch niveau niet in staat is om werkgelegenheid te krijgen, zonder hem te verplichten om op andere niveaus dan zijn vroegere niveau werk te gaan verrichten. U weet dat wij op het punt van het aanpassen van het begrip passende arbeid genuanceerder te werk gaan dan deze opmerking van mij suggereert. Dat hebben wij ook in de memorie van toelichting aangegeven. Maar ik zou heel nadrukkelijk niet alleen willen kijken naar het opleidingsniveau van iemand, niet alleen naar het arbeidsverleden van iemand, maar bij de beschouwingen ook willen betrekken hoe lang het geleden is dat iemand op dat niveau heeft gewerkt, daar een baan heeft gehad. Zelfs als je aanneemt dat er een beschermende werking uitgaat van het begrip passende arbeid, kan dat geen oneindige bescherming zijn. De bescherming houdt op een gegeven moment op. Dat heeft alles te maken met de duur van de werkloosheid.

De heer **Van de Zandschulp** (PvdA): Ik wil hier graag één opmerking over maken. Ik vind ook niet dat het ver beneden de waardigheid van een academicus ligt om bij Albert Heijn te werken, zelfs niet achter de kassa. Ik vind het wat vreemd dat wij het begrip passende arbeid lang handhaven in een tijd van bijna volledige werkgelegenheid en dat wij het juist gaan verruimen op een moment waarop er maatschappelijk nauwelijks behoefte aan is. Dat is een beetje het probleem.

Natuurlijk kan ik ook tegen de landbouwkundig ingenieur uit Wageningen zeggen dat hoveniers voor hem een prima vak is. Het is

ook een zeer eerzaam vak. Maar als hij daarmee andere hoveniers uit hun plek verdrijft, zie ik niet wat wij er als maatschappij mee opgeschoten zijn.

Dus als ik kijk naar zowel de arbeidsmarkt als het moment waarop deze voorgestelde uitbreiding komt, vind ik het in die zin niet erg logisch.

Staatssecretaris **Linschoten**: Ik bestrijd de logica van de opmerkingen niet. Het is ook zeer de vraag op welke manier je omgaat met het begrip passende arbeid. Dat neemt niet weg dat wij in dit kader praten over verzekeringen, over een verzekerd risico. Het gaat erom aan welke eisen mensen moeten voldoen om, gegeven dat het verzekerd risico optreedt, een uitkering te kunnen krijgen of behouden. Daar speelt het begrip passende arbeid een rol bij. Maar dat de uitwerking daarvan in verschillende periodes in de conjunctuur een andere kan zijn, onderken ik graag.

Zowel de heer De Boer als de heer Van de Zandschulp is wat uitgebreider ingegaan op de positie van WAO'ers. De heer De Boer vond dat ik onduidelijk was geweest in mijn eerste termijn. Maar ik heb wel degelijk aangegeven dat het in het geval van de WAO'ers gaat om een positie waarin men niet aan de jarenis moet voldoen. Ik heb gezegd dat voor het moment van tellen van de wekenis ijkpunt moet zijn de periode voorafgaand aan de eerste ziekte dag. Wat dat betreft kan ik geheel het antwoord bevestigen dat de heer Van de Zandschulp in zijn interruptiediscussie met de heer De Boer heeft gegeven.

De heer Van de Zandschulp is nog eens teruggekomen op de consequenties van de systematiek met de vraag of wij naar de toekomst toe niet naar een andere systematiek toe moeten, bijvoorbeeld door de beide eisen die wij nu hanteren te combineren. Laat ik beginnen met de opmerking dat ik de consequenties van de thans geformuleerde eisen niet absurd vind. Want anders hadden wij ook het voorstel niet gedaan. Dat neemt niet weg dat ik het met de heer Van de Zandschulp eens ben dat wij moeten blijven doordenken over de verzekeringspositie in het kader van de werknemersverzekeringen voor mensen die om welke reden dan ook tijdelijk ophouden met werken. In die hele discussie over de toekomst van de

sociale zekerheid zullen wij met elkaar moeten nagaan welke individuele keuzevrijheid wij willen inbouwen, onder welke voorwaarden wij dat willen doen en hoe dat dan moet worden georganiseerd. Ik zou het een goede zaak vinden als daarbij deze problematiek wederom aan de orde komt. Ik heb daar op dit moment geen afgerond oordeel over, maar ik zet graag met de heer Van de Zandschulp op dat nadere moment de discussie voort.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van GroenLinks wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Voorzitter: Tjeenk Willink

Aan de orde is de (voortzetting van de) behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van onder meer de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs, de Wet op het basisonderwijs en de Wet medezeggenschap onderwijs 1992 ten behoeve van een betere toerusting van het basisonderwijs met capaciteiten en faciliteiten van (delen van) het speciaal onderwijs (Weer samen naar school) (23486);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet van ..., Stb. ..., tot wijziging van onder meer de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs, de Wet op het basisonderwijs en de Wet medezeggenschap onderwijs 1992 ten behoeve van een betere toerusting van het basisonderwijs met capaciteiten en faciliteiten van (delen van) het speciaal onderwijs (Weer samen naar school en Weer samen naar school met uitgestelde regionale verwijzingscommissies) (24028).**

Voorzitter

(Zie vergadering van 29 november 1994.)

De beraadslaging wordt hervat (respectievelijk geopend).

Mevrouw **Grol-Overling** (CDA): Voorzitter! Wij zijn matig tevreden met de novelle. Wij hadden gevraagd om een jaar en wij hebben een halfjaar gekregen. Niettemin, is een deel van de doelstelling die wij nastreefden bereikt, namelijk dat de regionale verwijzingscommissies meer tijd krijgen om zich in te werken in de moeilijke materie. Er is nu ook wat meer tijd om deze commissies te vormen. Dat is voor ons voldoende reden om straks de wet te steunen.

De heer **Van Boven** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ten aanzien van het wetsvoorstel Weer samen naar school en de aanvulling daarop die thans voor ons liggen, kan ik kort zijn. Namens de leden van de fractie van de VVD in deze Kamer heb ik reeds in eerste termijn duidelijk gemaakt dat wij niet erg gecharmeerd zijn van de instelling van de onzes inziens tot meer bureaucratie leidende regionale verwijzingscommissies.

Maar deze als politiek feit accepterende, hebben wij samen met andere fracties bepleit deze commissies dan ook een langere inwerkperiode te geven, opdat de belangen van de betrokken leerlingen, hun ouders en de betrokken scholen beter kunnen worden veilig gesteld. Dat past ook bij de verstandige uitspraak van de bewindslieden die ik tot mijn vreugde in de memorie van toelichting op de begroting voor 1995 heb aangetroffen. Die verwoordt hetgeen ik de afgelopen 15 jaar herhaaldelijk in dit huis heb bepleit. Ik citeer: "Onderwijsvernieuwingen kosten veel tijd en verlopen niet volgens een vastgestelde blauwdruk. Scholen zullen de ruimte en de tijd moeten krijgen om hieraan gestalte te geven."

Dat zijn – eindelijk – wijze woorden. Dat de staatssecretaris dienovereenkomstig heeft gehandeld en de moed heeft gehad de Tweede Kamer een daartoe strekkende novelle voor te leggen, verheugt ons.

Zij moet dat ook niet zien als een politieke nederlaag, maar als een voorbeeld van het feit dat wetgeving een zaak is van regering en Staten-Generaal samen. Dat betekent dus beide Kamers, al ligt het primaat bij de Kamer aan de overzijde van het Binnenhof.

In dit verband, voorzitter, moet mij nog een opmerking van het hart. Het is de laatste jaren steeds meer de gewoonte geworden dat de bewindslieden met het onderwijsveld afspraken maken – convenanten, overeenkomsten of hoe zij die ook mogen noemen – over kwesties die nog in de Staten-Generaal aanhangig zijn of alsnog aanhangig gemaakt moeten worden. Dat leidt tot frustraties, hetzij bij de Kamers die zich buitenspel gezet voelen, hetzij bij het onderwijsveld als de Staten-Generaal deze afspraken niet accepteren en de bewindslieden daarin zonder protest berusten. Dat bederft de verhoudingen tussen bewindslieden en het onderwijsveld, terwijl deze bewindslieden juist herhaaldelijk benadrukken dat zij die verhoudingen willen verbeteren c.q. herstellen.

Het uitstel dat deze Kamer ten aanzien van de inwerkingtreding van de RVC's bepleit heeft, wordt thans gehonoreerd in de novelle. Dat kan naar wij hopen bijdragen tot het herstel van vertrouwen in het WSNS-beleid bijdragen. Dat was dan ook onze bedoeling. De fractie van de VVD zal dus aan beide voorstellen haar stem geven.

De heer **Veling** (GPV): Voorzitter! Mede namens de fracties van de SGP en de RPF een korte bijdrage aan de discussie over de novelle. Zoals bij de behandeling van de startwet duidelijk geworden is, zijn onze fracties ongelukkig met de gekozen wettelijke aanpak van het WSNS-proces. Meer ruimte voor de samenwerkende scholen, zeker de eerstkomende jaren voorafgaand aan de afgesproken evaluatie, zou naar onze overtuiging meer recht doen aan de ontwikkelingen die in het veld gaande zijn en een terughoudender opstelling van de wetgever zou ook beter aansluiten bij ons stelsel van vrijheid van onderwijs.

Hoewel wij de voorliggende novelle positief waarderen, zal deze ons niet brengen tot steun aan de startwet. De novelle is echter welkom

omdat deze wat meer ruimte creëert om de regionale verwijzingscommissies goed in te richten en op hun taak voor te bereiden. Wij hopen en verwachten dat de staatssecretaris in open overleg met het veld tot een goede invulling zal komen.

Misschien is het ook mogelijk deze tijd te benutten om nog eens na te gaan, of er een praktische oplossing kan worden gevonden voor de verwijzing van leerlingen binnen onderwijsrichtingen die noodzakelijkerwijs vanwege hun schaal bovenregionaal functioneren. Ik heb daarvoor op 29 november jongstleden een suggestie gedaan. Doordat ik helaas het antwoord van de staatssecretaris niet kon afwachten, had ik niet de mogelijkheid toen daarop terug te komen. Daarom nu nog even een enkele opmerking. Binnen een richtinggebonden bovenregionale constellatie van reguliere basisscholen rondom één school voor speciaal onderwijs zouden verwijzingen moeten lopen via verschillende regionale verwijzingscommissies namelijk de RVC's van de regio's van de betreffende basisscholen. Steeds zal aan die verwijzingscommissies moeten worden uitgelegd hoe die constellatie in elkaar zit. Zou het, gelet op het belang dat die RVC's hun veld goed kennen geen aanbeveling verdienen in dergelijke omstandigheden de RVC van de regio waar de school voor speciaal onderwijs is gevestigd aan te wijzen als de dienstdoende RVC. Daarop heb ik graag een reactie van de staatssecretaris.

De heer **Redemeijer** (PvdA): Voorzitter! Hoewel de gang van zaken bij dit wetsvoorstel op zichzelf zou rechtvaardigen daarover in wat meer algemene zin te spreken, zal ik die verleiding weerstaan. Dat doen wij wel bij de behandeling van de onderwijsbegroting 1995.

Namens mijn fractie spreek ik onze waardering uit voor het feit dat de novelle er gekomen is. Ik prijs de staatssecretaris in dit geval voor haar wijsheid om met deze novelle te komen, als gevolg waarvan de RVC's enige maanden later kunnen worden ingevoerd. U moet dit prijzen echter enigszins nuanceren of relativeren, voorzitter, nadat ik de woorden van de staatssecretaris gelezen had uitgesproken bij de behandeling van

de novelle in de Tweede Kamer. Toen merkte zij namelijk op, dat zij graag bereid geweest was de data te verschuiven. Dat hadden wij tijdens het debat hier niet begrepen. De wijsheid en het feit tellen; de novelle ligt er en daar zijn wij blij mee.

Er resteren nog enkele vragen. Schuiven de maatregelen die samenhangen met de start van de RVC's nu ook vijf maanden op? Ik denk daarbij aan de groeiregeling die afgebouwd zou worden c.q. minder soepel zal zijn dan zij was om de RVC's te financieren. Ik neem aan dat ook in dit geval die regeling nog vijf maanden langer zal bestaan. Hetzelfde geldt – de novelle voorziet daarin – voor het laten doorgaan van de toelatingsonderzoeken tot de datum van inwerkingtreding van de RVC's. Geldt dat ook voor de herhalingsonderzoeken, die hangen daarmee immers nauw samen?

Voorzitter! Ik zou de staatssecretaris willen vragen de tijd die nu wat ruimer geworden is, ook te benutten voor een vergroting van het draagvlak voor de RVC's. Wij kunnen als fractie geen argumenten vinden waarom een RVC op zichzelf niet kan, doch wij staan tegelijkertijd open voor suggesties die mogelijk in deze periode nog worden aangedragen voor de modaliteiten rondom de RVC's. Wij stemmen in met het wetsvoorstel en de novelle.

□

Mevrouw Van Wijngaarden (GroenLinks): Voorzitter! Ervan uitgaande dat er met de door deze Kamer gevraagde novelle in het veld beter gewerkt kan worden met de nieuwe RVC's, danken wij de staatssecretaris voor de snelle realisatie hiervan. Wij geven onze steun aan beide voorstellen.

□

Staatssecretaris Netelenbos: Voorzitter! Ik dank de leden voor hun inbreng en met name voor de steun die is uitgesproken voor zowel de startwet als de novelle.

Het was de heer Redemeijer opgevallen dat ik in de Tweede Kamer gezegd zou hebben dat ik graag bereid was om de datum te verschuiven. Ik heb hier de vorige keer gezegd dat ik beraad moest hebben in het kabinet, maar ik heb ook heel goed naar u geluisterd. Dat heeft u gemerkt, want ik heb een

novelle ingediend. Dat heb ik ook verdedigd tegenover het kabinet, omdat ik het van groot belang vind dat de startwet door velen wordt gesteund. Ik ben daarom blij dat de meeste fracties hier hun steun hebben uitgesproken voor de startwet en de novelle, waarvoor mijn hartelijke dank.

Ik vind het jammer dat de heer Veling geen steun kan verlenen aan de startwet Weer samen naar school. Ik begrijp dat, maar ik vind het op zichzelf jammer. Ik wil wel antwoorden op de vragen die hij heeft gesteld.

Eigenlijk zegt hij dat scholen soms in verschillende regio's samenwerking zoeken met een school voor speciaal onderwijs. Dat betekent dat die scholen met vele RVC's te maken krijgen. Dat is nogal ingewikkeld, want het betekent dat die scholen uit een samenwerkingsverband voortdurend met andere RVC's in de slag moeten. Dat zou wel eens kunnen leiden tot onevenwichtig of op zijn minst complex beleid. Hij vraagt of het niet zo geregeld kan worden dat een RVC als het ware als aangrijpingspunt voor beleid functioneert. De scholen in een SBD-regio gelegen hebben weliswaar ook te maken met de RVC uit de regio, maar dat kan niet anders; zo staat het ook in het wetsvoorstel. Kan dat niet praktisch worden opgelost via een aangrijpingspunt van de "hoofd-RVC" en kan er vervolgens niet voor worden gezorgd dat de regionale RVC kan functioneren voor de scholen die in de regio liggen? Ik vind dit een uitwerkingpunt. Ik heb begrip voor de vraag. Ik denk dat wij het praktisch moeten oplossen. Ik stel mij voor dat wij deze vraag zullen voorleggen in het overleg dat zal worden gevoerd met de schoolbegeleidingsdiensten en de WPRO. Wij zullen proberen dit zo praktisch mogelijk op te lossen. Vervolgens zullen wij u laten weten wat de uitkomst daarvan is, zodat u kunt zien of dat naar tevredenheid is geregeld. Mevrouw Grol heeft de vorige keer gevraagd of scholen nu samenwerkingsverbanden kunnen zoeken wanneer zij het vreselijk met elkaar eens zijn. Dat betreft natuurlijk ook deze scholen. Het antwoord daarop was "ja". Dat betekent dat je zo praktisch mogelijk moet willen functioneren. Ik zal het uitwerken en u hoort nog hoe dat is afgelopen.

Mevrouw Grol heeft gezegd dat zij eigenlijk matig tevreden is. Zij had

een jaar gevraagd en zij heeft een halfjaar gekregen. Ik heb heel goed gekeken naar de voorbereidingstijd die nodig is voor een RVC om ervoor te zorgen dat men de onderwijsregio goed leert kennen en dat men op zijn taak berekend is op het moment dat de RVC gaat draaien. Ik heb ook begrepen dat, hoewel ik een draaiboek had, u allen vond dat het allemaal toch erg krap bemeten was. Mijn indruk is dat het halfjaar dat nu in de novelle is neergeslagen ruim voldoende is. Als per 1 mei aanstaande duidelijk is wie in een RVC gaan zitten, heeft men van 1 mei tot 1 januari de tijd om zich op de nieuwe taak voor te bereiden. Dat kan buitengewoon verantwoord gebeuren. Gelet op de verwijzingsprocedures in het speciaal onderwijs, kun je zeggen dat door deze novelle materieel sprake is van een jaar extra tijd om de nieuwe situatie te laten ingaan. Daarom heb ik gedaan wat ik heb gedaan.

De heer Van Boven heeft in de begroting 1995 kunnen lezen dat de regering zich goed realiseert dat onderwijsvernieuwing een proces is van lange adem. Dat staat er inderdaad een paar keer in. Het is een slogan die ik buitengewoon belangrijk vind en bij elke spreekbeurt wel een keer noem. Wij moeten ons goed realiseren dat voorbereiding en wetgeving weliswaar tijd kosten, maar dat implementatie van wetgeving nog veel meer tijd kost. Daarom moet je jezelf beperkingen opleggen, ook als regering. Dat wil ik mijzelf ook steeds heel goed voorhouden. Met andere woorden: niet steeds met nieuwe plannen komen, de tijd nemen voor implementatie en er begrip voor hebben dat de vernieuwing niet is afgerond wanneer een wet eenmaal in het Staatsblad staat. Dan beginnen wij eigenlijk pas. Scholen moeten hun beleid veranderen en dat vraagt tijd. Daarvoor moet je heel veel jaren uittrekken. Dat zien wij bijvoorbeeld bij het basisonderwijs, waar het nu speelt. Wij spreken nog steeds over de invoering van basisonderwijs, terwijl wij eigenlijk al vanaf 1986 bezig zijn. Dat is er echt een bewijs van hoe dat gaat. Vandaar dat je je dat goed moet realiseren en dat je het heel goed moet opschrijven.

De heer Van Boven zegt dat ik de novelle niet moet zien als een politieke nederlaag. Dat doe ik ook niet. Ik vind het echt iets waarmee je pragmatisch moet omgaan. Ik zag

wel dat sommige kranten er zo iets van wilden maken, maar ik heb mij er absoluut niet door aangesproken gevoeld. Ik vind het van groot belang dat wij nu weten dat de startwet er komt. Daardoor weten wij waar wij aan toe zijn met het proces van het starten met Weer samen naar school. Vervolgens kunnen wij praten over de AMvB en alles wat daarna nog aan de orde moet zijn.

De heer Van Boven zegt dat, als je nog een heel wetgevend traject door moet, het eigenlijk nogal ingewikkeld is om van te voren afspraken te maken met het onderwijsveld. Het kan wel eens anders aflopen, wat de verhoudingen bederft. Wij hebben hier een thema aan de orde dat speelt bij de discussie rond de startwet. Ik zeg er wel bij dat er nog een andere kant is aan de medaille. Als je bijvoorbeeld taken overdraagt van de rijksoverheid naar de scholen of van de rijksoverheid naar de gemeenten en je bent van plan om er wetgeving op te initiëren, dan is het natuurlijk van groot belang om te weten of degenen over wie je het hebt dat wel willen. Zo spreek ik op dit moment met de VNG over de vraag: vindt u het een goede gedachte om bepaalde taken over te hevelen naar de gemeenten? Ik vind het van groot belang dat je dan met elkaar afspreekt binnen welke kaders je vervolgens wetgeving gaat uitschrijven.

Wel vind ik dat de regering eraan gehouden is om altijd een formule op te nemen in de wet: gehoord de beraadslaging in het parlement. Je verdedigt je standpunt, een convenant of een afspraak die je hebt gemaakt. Men moet zich echter altijd heel goed realiseren dat het parlement het laatste woord heeft in dezen en dat er dus nog iets kan veranderen. Ik vind dat in een parlementaire democratie een normale volwassen relatie. Ik ben nu met een aantal van die onderhandelingen bezig. Ik zeg dan ook steeds: dit is mijn positie, ik verdedig dit, maar het kan natuurlijk altijd anders gaan. Ik vind dat je in zijn algemeenheid niet kunt zeggen dat afspraken vooraf niet goed zijn. Wel moeten ze onder de condities van de parlementaire besluitvorming vallen. Daar moet men van te voren rekening mee willen houden.

De heer Redemeijer heeft gevraagd hoe het zit met de groeiregeling. De wijziging van de groeiregeling is bedoeld om de

RVC's te financieren. Voor het jaar 1995 is die financiering voluit aan de orde. Dat betekent niet dat wij een ander beleid gaan voeren dan eerder is uitgeschreven, omdat dat geld nodig is om de RVC's te financieren. Het feit dat 1 april 1 mei is geworden en dat 1 augustus 1 januari is geworden, doet daar niets aan af. Men moet zich oriënteren en degenen die in zo'n RVC gaan zitten hebben een budget nodig om te beginnen met de activiteiten. Volgens mij ligt het voor de hand dat het beleid op dat onderdeel niet wordt gewijzigd.

Wat de commissies van onderzoek betreft, is het ook niet de bedoeling om het herhalingsonderzoek uit te stellen tot 1 januari 1996. De rol van de commissies van onderzoek zoals neergeschreven in het wetsvoorstel blijft precies dezelfde. Dat er nu sprake is van een novelle betekent niet dat het beleid op dit onderdeel wordt gewijzigd.

Voorzitter! Ik ben blij dat wij deze novelle nog voor kerst behandelen, want daarmee bewijzen wij de scholen een grote dienst.

De beraadslaging wordt gesloten.

Beide wetsvoorstellen worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van de SGP, het GPV en de RPF wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met wetsvoorstel 23486 te hebben kunnen verenigen.

De vergadering wordt van 13.05 uur tot 14.00 uur geschorst.

Aan de orde is de **stemming** in verband met het wetsvoorstel **Nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet, de Ziektefondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (23957)**.

(Zie vergadering van 20 december 1994.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

□

Mevrouw Van Wijngaarden (GroenLinks): Voorzitter! De woordvoester van GroenLinks op het gebied van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mevrouw Bolding, is vanwege het krijgen van haar eerste kind niet in staat, dit wetsvoorstel te behandelen. Zij valt buiten de groep, die met de inkomensterugval die met deze wet geregeld wordt, wordt geconfronteerd.

De argumenten, door de staatssecretaris tijdens de verdediging van dit voorstel opgevoerd, hebben mijn fractie niet overtuigd. Het is en blijft een slim voorstel, dat haast ongemerkt de kloof vergroot, niet alleen tussen rijk en arm, maar nu ook met hen die meer kinderen hebben dan het reclamegezin. Hoewel wij het eens zijn met de stelling dat de verantwoordelijkheid voor kinderen bij ouders en verzorgers ligt, wil ik onderscheid maken tussen materiële en immateriële verantwoordelijkheid. Voor het eerste liggen de mogelijkheden namelijk soms buiten de invloed van ouders/verzorgers.

Vrouwen laten hun positie op de arbeidsmarkt beslist niet door maatregelen in de kinderbijslagsfeer bepalen. Daarvoor zijn een grote reeks voorstellen, met name in de Kamer, in de sfeer van arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden van essentiële belang. Paul Rosenmöller heeft aan de overzijde per motie om een onderzoek naar de mogelijkheid van een inkomensafhankelijk kinderbijslagsysteem gevraagd. Zowel door PvdA-woordvoerder Van de Zandschulp als D66-woordvoerder mevrouw Gelderblom zijn voorstellen gedaan, eens naar bruterings- en franchise te kijken. Het is jammer dat deze partijen ondanks de geuite stevige kritiek, plus de aangedragen zoekrichting, niet tot de conclusie komen dat het voorliggende wetsvoorstel afgewezen dient te worden.

De **voorzitter**: Mag ik u vragen tot uw stemverklaring te komen? De andere partijen hebben namelijk geen gelegenheid om hierop te beantwoorden.

Mevrouw Van Wijngaarden (GroenLinks): Wij vinden het voorstel ondoordacht haastwerk, en wij zullen

onze steun daaraan dan ook onthouden.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de VVD en D66 voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Aan de orde is de **stemming** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Coördinatiewet Sociale Verzekering, de Ziekenfondswet en de Wet aanpassing uitkeringsregelingen overheveling opslagpremies in verband met de invoering van een premievrije voet voor het werkgeversdeel van de procentuele premie voor de ziekenfondsverzekering (Wet invoering franchise ZFW-premie) (23964).**

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

□

Mevrouw **Van der Meer** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Na lezing van de stukken en de Handelingen van de Tweede Kamer over dit wetsvoorstel vond mijn fractie dat de regering haar afwegingen met betrekking tot de voor- en nadelen van deze wet duidelijk uiteen heeft gezet. Wij konden dat volgen en wij hadden geen behoefte om het debat van de Tweede Kamer hier nog eens over te doen. Wij hebben vandaag niets gehoord dat niet al eerder is behandeld en dat ons oordeel nader zou kunnen beïnvloeden. Wij zullen onze stem aan dit wetsvoorstel geven.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de VVD, D66 en GroenLinks voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Aan de orde is de **stemming** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van bepalingen van de Mediawet in verband met het beperken van de duur waarvoor concessies voor omroepverenigingen, zendtijdtoewijzingen voor kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag en toestemmingen voor commerciële omroepinstellingen kunnen worden verleend, tot een periode van vijf jaren (23978).**

(Zie vergadering van 20 december 1994.)

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de VVD, D66 en GroenLinks voor het wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij het debat over de **wetsvoorstellen inzake belastingen op milieugrondslag**, te weten:

- de motie-K. Zijlstra c.s. over de milieukundige rechtvaardiging van een heffing op de winning van grondwater (23935, nr. 117d).

(Zie vergadering van 20 december 1994.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

□

De heer **Van Dijk** (CDA): Mijnheer de voorzitter! De tekst van de voorliggende motie leest wat moeilijk, maar wie de moeite heeft genomen om de tekst zorgvuldig door te nemen, kan geen andere conclusie trekken dan dat de motie een impliciete verwerping van de grondwaterbelasting inhoudt. Je zult maar neerleggen in een motie dat je twijfelt aan de milieukundige rechtvaardiging van een dergelijke belasting – en welke andere rechtvaardiging hebben wij – en verzoeken of nog eens naar die rechtvaardiging gekeken kan worden. Je raakt daarmee een belasting in het hart, want als die rechtvaardiging

in twijfel kan worden getrokken, deugt de wet niet.

Ik zei gisterenmiddag bij de behandeling dat ik de indruk had gekregen dat de indieners, de drie fracties die achter deze motie staan en die ook hun stem aan het wetsvoorstel hebben gegeven, zich vasthouden aan twee reddingsboeien. De ene is de toekomstige gedegen notitie van de staatssecretaris van Financiën en het tweede is de evaluatie die over een paar jaar moet plaatsvinden. Toen ik de motie las, dacht ik: ik moet een andere metafoor kiezen; dit lijkt meer op een vijgeblad. Ik wens de betrokken ondertekenaars veel succes in een paar jaar durende situatie, waarin ze zich vasthouden aan twee reddingsboeien en ook dat vijgeblad nog op zijn plaats moeten houden.

De twijfels die in deze motie worden uitgesproken over de grondwaterbelasting, zijn een zo welsprekende vertolking van een aantal twijfels die wij zelf ook hadden, dat wij onze stem zeker niet zullen onthouden aan deze motie.

□

De heer **Barendregt** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Gehoord de kritische beschouwingen die de meeste fracties in eerste en tweede instantie over deze wetsvoorstellen hebben gehouden, hadden wij de indruk dat ze de eindstreep niet zouden halen. Dat is wel gebeurd, omdat er een aantal voorwaarden aan zijn verbonden die in deze motie zijn vastgelegd. Van onze kant is gesteld dat de voorwaarden die in deze motie zijn neergelegd, niet pas over twee jaar aan de orde zouden moeten komen, maar vandaag al en dat ze in de besluitvorming zouden moeten worden meegenomen.

Deze wetsvoorstellen die zijn aangenomen, verbonden met de motie, als die ook wordt aangenomen, zijn in onze opvatting op een voorwaardelijke wijze aanvaard. Dat betekent dat er met betrekking tot deze motie in feite sprake is van een novelle op afstand en op voorwaarden. Om achteraf te bereiken wat wij eigenlijk gisteren al hadden willen bereiken, zullen wij deze motie toch steunen.

In stemming komt de motie.

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze

motie met algemene stemmen is aangenomen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van de Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 1995 (23900-IXA);**

- **Wijziging van hoofdstuk IXA (Nationale Schuld) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23842);**

- **Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 1995 (23900-IXB);**

- **Wijziging van hoofdstuk IXB (Ministerie van Financiën) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23843);**

- **Wijziging van de begroting van de lasten en de baten en van de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van het Staatsmuntbedrijf voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23844);**

- **Wijziging van de inkomstenbelasting (kapitaalverzekeringen en periodieke uitkeringen) (23023);**

- **Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964, de Wet op de vermogensbelasting 1964, de Successiewet 1956, de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de vennootschapsbelasting 1969, de Invorderingswet 1990 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering naar aanleiding van de herziening van het fiscale regime voor onderhoudsvoorzieningen en bepaalde spaarvormen in de inkomstenbelasting (Aanpassing van de Wet op de loonbelasting 1964 en andere wetten aan Brede Herwaardering) (23046);**

- **Wijziging van de vermogensbelasting (wijziging ondernemingsvrijstelling) (23940);**

- **Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de loonbelasting 1964 en de Algemene Ouderdomswet in**

het kader van de invoering van een ouderenaftrek (23941);

- **Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964, de Wet op de loonbelasting 1964 en de Wet van 24 december 1993, Stb. 733, in het kader van het belastingplan 1995 (23942);**

- **Wijziging van de Wet op de loonbelasting 1964 en van een aantal andere wetten houdende aanpassing van het regime voor werknemersspaarregelingen (23943);**

- **Wijziging van de Wet op de omzetbelasting 1968 in verband met de invoering van een bijzondere regeling voor gebruikte goederen, kunstvoorwerpen, voorwerpen voor verzamelingen en antiquiteiten (23952);**

- **Wijziging van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (onbepaalde voorwaartse verrekening van ondernemingsverliezen en vaststelling van verliezen bij beschikking) (23962).**

(Zie vergadering van 20 december 1994.)

De beraadslaging wordt hervat.

Voorzitter: Heijne Makkreel

□

Minister **Zalm**: Voorzitter! Toen ik gisteren de betogen in eerste termijn hoorde, was ik even bang dat er voor mij weinig vragen te beantwoorden zouden zijn. Gelukkig hebben enkele leden de gelegenheid aangegrepen nog iets te zeggen over de algemene financiële beschouwingen. Ik ga dan ook graag op de gemaakte opmerkingen in.

De heer Schinck vroeg zich af of in plaats van een ouderenaftrek het verhogen van de AOW niet eenvoudiger zou zijn. Om een aantal redenen geeft de regering de voorkeur aan de ouderenaftrek. De eerste reden is de systematiek van de WKA, waarin wettelijk is vastgelegd welke uitkeringen volgens deze systematiek worden aangepast. Deze systematiek is gewoon gevolgd. De tweede reden is, zoals de heer Schinck zelf opmerkt, dat er sprake is van een zekere toespitsing bij de ouderenaftrek op ouderen met een wat lager inkomen in de eerste schijf.

Om deze twee redenen hebben wij voor de ouderenaftrek gekozen.

De heren Schinck en Schuyer hebben gesproken over het spaarloon en de indirecte effecten die zich daarbij voordoen, waardoor alles bij elkaar opgeteld de budgettaire schade geringer zou zijn. Er zijn natuurlijk veel maatregelen die allemaal effecten veroorzaken. Een van de effecten van loonmatiging is derving van loonbelasting. Wij moeten dus niet alleen onze zegeningen tellen. In ons voorstel hebben wij rekening gehouden met één indirect effect. Dat is al een beetje zondig, omdat wij normaal gesproken bij autonome maatregelen louter en alleen het effect van de eerste orde meetellen. Ik doel nu op een effect van de tweede orde in de vennootschapsbelasting, die direct met het spaarloon samenhangt. De overhevelingstoeslag leidt, los van het effect op de loonvorming, tot extra vennootschapsbelasting. Wij hebben daarmee rekening gehouden. Voor het overige zijn wij toch wat voorzichtig.

Wij weten dat bepaalde maatregelen een gunstig effect op de economische ontwikkeling hebben. Dat aspect verwaarlozen wij niet. Bij de budgettaire verantwoording en afwikkeling staan wij huiverig tegenover het meetellen van allerlei indirecte effecten, al was het maar omdat je zonder Centraal planbureau nooit meer een budgettaire opstelling zou kunnen maken. Ik voel veel liefde voor het Centraal planbureau, maar het is ook weleens prettig als je zonder dat bureau kunt.

Voorzitter! De heer De Boer heeft een vraag gesteld over de dekkingsproblematiek bij het onderwijs. Ik heb daarover zoëven aan de overzijde iets mogen zeggen. De conclusie was dat er geen dekkingsproblematiek is. Daarmee heeft de opstelling het goedkeuringsstempel van de minister van Financiën kunnen krijgen.

Ik ben de heer De Boer erkentelijk voor de drie complimenten die hij heeft uitgedeeld. Hij zei daarvan zelf dat dit niet erg gebruikelijk is. Die complimenten betroffen de budgetdiscipline, het realiseren van onderuitputting en de heldere memorie van toelichting. Voor die eerste twee punten gaat het krediet ook naar het vorige kabinet en naar mijn ambtsvoorganger op deze post. Voor de heldere taal in de memorie

van toelichting is de staatssecretaris verantwoordelijk.

De heer De Boer heeft de invoering van de kapitaaldienst aangekaart. Aan de overzijde is daarover ook gesproken. Ik heb de schriftelijke vragen van de heer Rabbae van dezelfde partij op dat punt mogen beantwoorden. Er zijn enkele kanttekeningen te maken bij de benadering die Arthur Anderson kiest. Er zijn keuzen gemaakt die ook anders hadden kunnen zijn. Ik ben overigens wel gelukkig met de zorg die uit het betoog van de heer De Boer spreekt over het nettovermogen van de Staat en dus impliciet met zijn zorg over de staatsschuld en het financieringstekort. Dat is een verfrissend geluid. De zorg die de minister van Financiën traditioneel heeft, wordt dus gedeeld door de fractie van GroenLinks.

De bedrijfseconomische benadering staat ook bij het kabinet voorop. Er zijn enkele manieren waarop wij daaraan trachten vorm te geven. De lease-brief is al genoemd. Wij proberen ook bij de financiering van de infrastructuur de bedrijfseconomische benadering voorop te stellen. Wij zijn nog niet toe aan een baten- en lastenstelsel. Wij doen daar onderzoek naar. Wij kijken naar de ervaringen, met name in Nieuw-Zeeland waar men een dergelijk systeem heeft. Wij hebben ook contact met onze Engelse collega's die overwegen een dergelijk systeem in te voeren. Een dergelijke stelselherziening van de comptabiliteit zal op zijn vroegst aan het einde van de kabinetsperiode meer contouren krijgen. Voorlopig is mijn eerste prioriteit, ervoor te zorgen dat de afspraken die over het uitgavenplafond en de ombuigingen zijn gemaakt, worden gerealiseerd.

De heer De Boer heeft een kritische kanttekening gemaakt bij het begrip collectieve-lastendruk. Dat begrip komt in de Miljoenennota eigenlijk niet meer voor, behalve op een plek waar wordt uitgelegd, dat dit een ongelukkig begrip is. Daarin kunnen wij elkaar dus vinden. Vanwege de aspecten die de heer De Boer noemde, heeft het kabinet voor deze benadering gekozen. Je kunt namelijk weleens contraire effecten krijgen vanwege de macro-economische verwevenheid. Het kabinet heeft ervoor gekozen, de micro-lastendruk en mutaties in tarieven en grondslagwijziging

voorop te stellen en het begrip collectieve-lastendruk en het macro-economische begrip niet meer centraal te stellen in het beleid.

Bij de kwestie van de vergrijzing, de kwestie van de AOW en de herijking van de sociale zekerheid die voorzien is voor 1996 gaat het om de vraag: hoe gaan wij met de sociale zekerheid om op lange termijn. Dat is het moment om de oudedagsvoorziening meer in haar algemeenheid te doordenken en de wijze waarop wij de vergrijzing tegemoet kunnen treden.

Ten aanzien van de VUT toont de heer De Boer zich wat conservatief. Veranderingen dienen volgens hem ten minste zes à zeven jaar van te voren te worden aangekondigd. Het kabinet kijkt daar wat anders tegenaan. In ieder geval hebben wij het voornemen, de VUT-regeling voor ambtenaren in deze periode af te schaffen. Wellicht komen dan ook in overleg met de vakbonden vormen van flexibele pensionering aan de orde.

Het bankgeheim en de Europese Unie zijn ook aangekaart. Er is geen richtlijn in de maak voor het bankgeheim. Er is wel een relatie met voornemens die de Europese Commissie heeft voor bronbelasting. De Nederlandse positie is dat wij daar niet zo op gesteld zijn. Wij zijn van mening dat een onderlinge uitwisseling van gegevens beter is. Ik denk daarbij aan rente die in andere landen wordt genoten. Die uitwisseling van gegevens staat in onze positiebepaling in Brussel meer centraal. Andere landen hebben daarover een andere mening. Landen als Oostenrijk en Luxemburg voelen niets voor een dergelijke regeling. Dit dossier maakt niet veel voortgang.

Er is voorts gesproken over het basisinkomen en de negatieve inkomstenbelasting.

De heer **Barendregt** (SGP): Voorzitter! De minister verbindt het bankgeheim met de bronbelasting. Hij zegt daarvoor niet erg geporteerd te zijn. Bedoelt hij daarmee nu de bronbelasting of het bankgeheim?

Minister **Zalm**: Wij zijn niet zo geporteerd voor de bronbelasting. Wij zien meer in het onderling uitwisselen van gegevens. Wij hebben bijvoorbeeld de Nederlandsenseigening. Wij hebben de zaak redelijk goed op orde. Ik herhaal daarom dat wij meer zien in

gegevensuitwisseling tussen landen dan in een invoering van een bronbelasting. Zoals ik al gezegd heb, zijn de belangentegenstellingen binnen Europa zo groot dat op dit vlak naar mijn mening weinig voortgang zal worden geboekt.

De heer De Boer vroeg of ik wat pro's en contra's kan noemen van het invoeren van een basisinkomen. Ik wil dat graag doen. De vraag die hij stelde over invoeringsstrategie, hoe hoog dat inkomen moet zijn en wat er gebeurt met de aanvullende bijstand kan ik niet beantwoorden, omdat er geen voornemen is om een basisinkomen in te voeren.

Het invoeren van een basisinkomen heeft een aantal voordelen. Een belangrijk voordeel is wat wij noemen de armoedeval. Als je nu bijstandsgerechtigd bent en een aantal uren gaat werken, wordt het daarmee verdiende geld, zeker als het werk langdurig is, volledig gekort op de uitkering. Dat betekent dat weinig inkomen valt te behalen als je uit een uitkeringssituatie weer op de arbeidsmarkt probeert te komen. Dit geldt in het bijzonder voor laag gekwalificeerden, omdat de verdien capaciteit van hen vaak niet veel hoger ligt dan de uitkering die zij hebben. Dit werkt dus erg ontmoedigend.

Bij een basisinkomen ligt het anders. Dan krijgt men een bedrag al dan niet via de belastingdienst uitgekeerd en als men daarna gaat verdienen, gaat men er vanaf de eerste gulden op vooruit, zij het dat het gewone belastingtarief wordt geheven. Dus ook een kleine baan is dan al lonend. Dat is een voordeel van een basisinkomen.

Een tweede voordeel is dat het volstrekt geïndividualiseerd kan zijn. Dat ligt ook in de rede. Het betekent dat geen controle meer nodig is op leefvormen en samenlevingsvormen.

Een derde voordeel is dat het kan leiden tot een aanzienlijke reductie van de loonkosten aan de onderkant, omdat gestart wordt met een basisinkomen. Om tot een redelijk inkomen te geraken, is minder bruto loon nodig.

Een volgend voordeel is in mijn ogen, maar misschien niet in de ogen van de heer De Boer en zeker niet in de ogen van de mensen van de sociale diensten, dat de uitvoeringsorganisatie kan worden opgeheven. GAK's, GMD's en GSD's vervullen dan geen rol meer.

Er zijn natuurlijk ook bezwaren aan verbonden. Ik denk aan het bezwaar dat je een basisinkomen aan iedere Nederlander in een bepaalde leeftijdscategorie uitkeert en daarmee ook groepen bereikt waarvoor het uit een oogpunt van behoefte niet direct nodig is. Het betekent daarmee dat het duur is. Dat houdt in dat het moet gaan om een zeer sober basisinkomen dan wel dat stijgende marginale tarieven moeten worden geheven, hetgeen ook bezwaren heeft.

Ook een bezwaar is dat het de emancipatie niet zal bevorderen. Op het eerste gezicht lijkt het emancipatoir: je geeft iedereen ongeacht zijn status een basisinkomen. Dat leidt er echter toe dat de participatie van vrouwen, vooral vrouwen met een partner, waarschijnlijk negatief beïnvloed wordt, omdat de noodzaak om de arbeidsmarkt te betreden vanuit het gezinsinkomen geringer wordt. Als het marginale tarief op werken omhoog gaat, is er sprake van een extra ontmoediging.

Er zitten buitengewoon veel aspecten aan dit vraagstuk, ook internationale. Wat betekent dit bijvoorbeeld voor de internationale arbeidsmigratie? Er zitten ook allerlei uitvoeringsaspecten aan. Het CPB heeft een studietje gemaakt betreffende de effecten. Daaruit is een heel overzichtelijk boekje voortgekomen. Daarin komen de effecten tot uitdrukking die het gevolg zijn van het invoeren van een basisinkomen van f 900 per maand. Die effecten laten een aanzienlijke toename zien van de werkgelegenheid voor laag gekwalificeerden en een aanzienlijke reductie van de werkloosheid. Ook laten zij zien dat er sprake zal zijn van minder totale werkgelegenheid in arbeidsjaren, omdat mensen die nu al werken minder gaan werken, ofschoon men dit ook als een voordeel kan zien. Ik denk dat het laatste zeker voor de heer De Boer geldt. Er zal ook sprake zijn van minder productie.

Uit een oogpunt van economische aspecten heeft het dus plussen en minnen.

De heer **Schinck** (PvdA): Is ook niet een vereiste dat het basisinkomen zodanig laag moet zijn dat een prikkel overblijft om je nog te melden op de arbeidsmarkt? Het probleem is dat voor degenen die dat niet met succes doen het

perspectief van armoede weer een rol gaat spelen.

Minister **Zalm**: Voorzitter! Er zijn mensen die geen mogelijkheid hebben om inkomen te verwerven, bijvoorbeeld gehandicapten. Als zij een partner hebben, is de zaak al minder dramatisch, want met twee basisinkomens die 50% van het minimumloon bedragen, komt men aan het sociaal minimum. Je kan ook denken aan een regeling voor vroeggehandicapten. Ik begin echter al te fantaseren, alsof wij er binnenkort mee gaan beginnen. Verder kan iedereen zichzelf natuurlijk bijverzekeren voor calamiteiten.

De heer **Schinck** (PvdA): Ik doel met name op het adagium dat werken niet alleen een lust maar ook een last is. Iedereen moet meehelpen de maatschappij draaiend te houden. Een basisinkomen moet voldoende laag zijn om daartoe te prikkelen.

Minister **Zalm**: Daarmee ben ik het eens.

De heer **Schinck** (PvdA): Maar daarmee is het armoedeprobleem niet opgelost.

Minister **Zalm**: Dat geldt voor een selecte groep. Iedereen is in staat een paar uur tomaten te plukken of een krantenwijk te nemen. Alleen loont dit nu niet voor een werkloze, omdat het daarmee verdiende geld van zijn uitkering afgaat. Dus doet hij dat niet. De mogelijkheid om iets bij te verdienen is denk ik voor velen weggelegd. Op dit moment is de eis voor toetreding tot de arbeidsmarkt alleen bijzonder hoog. Je moet ten minste f 35.000 voor de baas meebrengen aan productie wil hij je aannemen. En dan loont het nog niet, omdat je dan alleen je sociale minimum hebt gerealiseerd dat je toch al had via de bijstand. Er blijven echter groepen over. Ik denk aan alleenstaanden die geen enkele verdien capaciteit hebben. Er is bij alle partijen belangstelling voor dit onderwerp. Ik denk dat er geen enkele grote partij is waarin hierover niet gediscussieerd wordt. Dat is ook het charmante. Het dilemma ligt bij de hoogte van het basisinkomen. Of het wordt te hoog en onbetaalbaar of het wordt te laag en dan zijn de sociale nadelen dominant. Wij zijn er dus niet zo snel uit. Wellicht dat wij

dit in de lange-termijnvisie van het kabinet naast andere mogelijkheden op een rij zetten.

Voorzitter! De heer Schuyer heeft gewezen op de economische zegeningen van het spaarloon. Daarop ben ik al ingegaan.

Hij heeft gevraagd: kan de regering een overzicht verschaffen van de maatregelen die zijn genomen voor zwakke groepen? Dat is niet eenvoudig. Je zou kunnen zeggen: wij hebben de hele sociale zekerheid in het leven geroepen voor zwakke groepen. Het is maar net welk ijkmoment je neemt. Als bedoeld wordt op alle regelingen die ten behoeve van zwakke groepen zijn genomen, kunnen wij de hele rijksbegroting en de sociale-verzekeringsbijbel sturen. Dat zal niet de bedoeling zijn. Wellicht is de bedoeling welke maatregelen sinds het aantreden van dit kabinet nog additioneel ten opzichte van de stelsel dat wij al hadden zijn genomen om zwakke groepen tegemoet te komen.

De heer **Schuyer** (D66): Dat ook en tevens fiscaal georiënteerd, dus niet zozeer in de subsidiesfeer van de premies, maar in de fiscale sfeer.

Minister **Zalm**: Op fiscaal terrein ligt het hele plan voor 1995 van dit kabinet op tafel. Dat betreft vooral de ouderenaftrek en de verlaging van het tarief van de eerste schijf, hetgeen relatief gunstig is voor lage inkomens in vergelijking met andere maatregelen. Dat zijn de twee meest in het oog springende voorbeelden. Wellicht dat de staatssecretaris nog andere zwakke groepen in zijn belastingplan heeft ontdekt. Als dat zo is, zal hij dit ongetwijfeld kenbaar maken.

De heer **Schuyer** (D66): Ik had een wat andere bedoeling. Ik heb het ook gekoppeld aan de wet-Van Otterloo. Waarom het mij gaat, is dat er inmiddels drie partijen in de Tweede Kamer zijn die zich met het ouderenbeleid bezighouden. Dat is een wat Poujadistisch verschijnsel in mijn visie. Het komt omdat er allerlei elementen in zitten van achterstand. Ik heb een beetje de indruk dat de partijen daarvan wat geschrokken zijn en nu die groep overbelichten, terwijl geheel andere groepen daarmee niet in aanraking komen. Het gaat mij vooral om de verdeling.

Minister **Zalm**: Voorzitter! Er is inderdaad méér dan het fiscale beleid alleen. Ook het premiebeleid speelt hierbij een belangrijke rol, naast de ziekenfondsfranchise die relatief gunstig uitwerkt voor lagere inkomensgroepen. Mijns inziens vormen de voornemens voor het jaar 1995 enigszins een kunststukje. Hoewel er sprake is van een algemene bevrozing van de uitkeringen, zien wij toch dat er, in termen van koopkracht van de uitkeringsgerechtigden, relatief goed wordt gescoord. Dat komt vooral door het aanvullende beleid dat zowel in de sfeer van de premies als in de fiscale sfeer wordt gevoerd. Het zal niet eenvoudig zijn om dat kunststukje te herhalen maar de noodzaak daartoe zal ook wat minder groot zijn omdat voor de komende jaren een halve koppeling op de rol staat in plaats van een bevrozing.

De heer Schuyer vraagt aandacht voor de belastingmeevallers, tussen 1,7 en 3 mld. voor 1994. Terecht stelt hij dat het weinig zin heeft, allerlei discussies te voeren over de besteding daarvan als je nog niet weet in hoeverre dergelijke meevallers blijvend zijn. Niettemin noemt hij drie mogelijke toepassingen; met twee daarvan kan ik het eens zijn en met één niet. De eerste twee zijn geheel in lijn met het regeerakkoord en met het betoog van de D66-woordvoerder aan de overzijde. Ik doel hierbij op de keuze tussen verlaging van de lastendruk en het financieringstekort. Zijn derde keuze heeft betrekking op het temporiseren en terugdraaien van bezuinigingen. Die zaken komen niet in het plan voor. De bezuinigingsstaakstellingen die bewindslieden op zich hebben genomen, zullen ook moeten worden gerealiseerd.

De heer **Schinck** (PvdA): Welk gedeelte van de meevallers is veroorzaakt door meevallende vennootschapsbelastingopbrengsten? Dit aspect is in een andere discussie aan de orde gesteld.

Minister **Zalm**: Bij de meevallers, zoals wij die met grote marges beschrijven – de maand december is doorslaggevend – is de vennootschapsbelasting in belangrijke mate betrokken. Echter, daarvoor geldt niet per definitie dat het om een structurele component gaat op basis van winstverbetering.

De belastingdienst is goed op stoom gekomen en is sneller en nauwkeuriger bezig met het opleggen van aanslagen. Daarmee is een belangrijke verklaring gegeven voor de extra belastingopbrengsten. De bijstellingen met betrekking tot het economische beeld in 1994 geven een extra groei aan van 0,2%. Als in relatie daarmee 0,2% extra belastingopbrengst wordt verwacht, gaat het om ongeveer 300 mln. Daaruit blijkt dat de omvang van de meevallers niet kan worden verklaard op grond van de economische ontwikkelingen. Wij moeten dit alles in februari goed uitzoeken. Wij zullen dan nagaan op welke aanslagjaren die vennootschapsbelasting slaat enz. Vervolgens proberen wij te analyseren welk gedeelte blijvend is en welk gedeelte samenhangt met de versnelde activiteiten van de belastingdienst.

De heer Barendregt vraagt welke voorwaarden en eisen de minister heeft gesteld voordat hij tot het kabinet toetrad. Voorzitter! Ik geloof niet in eisen; ik geloof in overtuigen. Ik heb dan ook geen eisen ingediend bij mijn toetreding tot het kabinet. Het regeerakkoord lag er al en dat was niet amendeerbaar voor potentiële kandidaten. Ik zal het dus verder moeten proberen met overtuigingskracht. Ik dank de heer Barendregt overigens voor het feit dat hij mij volharding en standvastigheid heeft toegewenst.

Voorts is gevraagd naar de voordelen van de uitgavennorm ten opzichte van het klassieke begrotingsbeleid, zoals het in de afgelopen 15 jaar is gevoerd. Voorzitter! Een voordeel is dat deze norm meer stabiliteit en zekerheid biedt, ook bij de begrotingsvoorbereiding. In het verleden was het zo dat bij belastingmeevallers de uitgaven stegen; waren er tegenvallende ontwikkelingen dan gingen de uitgaven weer omlaag als gevolg van bezuinigingen. Voor de discipline en de helderheid is de uitgavennorm plezierig. Bij dit systeem bestaat er een goed zicht op de oorzaken van zowel de tekorten als de lastendruk. Men kan niet èn het tekort verkleinen èn de lastendruk verminderen zonder dat er met de uitgaven iets wordt gedaan. Dat is per definitie de driehoek: tekort plus lasten maakt het uitgavenniveau. Het beste is, de oorzaken van tekort en lastendruk aan te pakken en die te normeren. Welke positieve resultaten hiervan precies kunnen worden verwacht,

durf ik nu niet te zeggen. Wij zullen het moeten afwachten. Ik ga mijn best doen om hieraan de hand te houden en om mijn collega's ervan te overtuigen dat het verstandig is om hieraan met z'n allen de hand te houden.

Er zijn ook vragen gesteld over de president van DNB en de Ecofin. De president zou hebben gezegd dat de doelstellingen niet ambitieus genoeg zijn waar het gaat om tekorten en staatsschuld. Voorzitter, daarop behoort een president van DNB, normaal gesproken, altijd te wijzen. Het zal niet snel voorkomen dat de president van DNB zegt dat de regering té ambitieus is met betrekking tot deze doelstellingen. Overigens ligt deze zaak in het regeerakkoord vast. Wat de staatsschuld betreft hebben wij te maken met de paradox van de behoedzaamheid. Omdat wij voor de economische groei behoedzame uitgangspunten hanteren, wil dat cijfer betreffende de staatsschuld niet mooi worden. Als men over de economische groei optimistischer uitgangspunten neemt, ontstaat er al snel een veel fraaier patroon voor de staatsschuld. Een en ander is neergelegd in het convergentieprogramma dat aan de EU is voorgelegd. Nog afgezien van de wijze waarop de belastingmeevallers zullen worden aangewend, heb ik goede hoop dat wij al met ingang van 1995 een dalende lijn zullen zien met betrekking tot de staatsschuldquote.

Voor het jaar 1995 speelt overigens nog een bijzonder statistisch puntje mee: de kwestie van de woningwetleningen annex de subsidies aan woningbouwcorporaties. De bedoeling was dat deze zaken in één klap zouden worden verrekend. Ik doel hier op de uitstaande leningen en de subsidieverplichtingen van het Rijk. Het is wat vervelend dat de woningbouwcorporaties al in hoog tempo bij ons de leningen hebben ingeleverd terwijl die subsidies nog moeten worden afgekocht. Dat geeft een vertekening in de schuldontwikkeling in de periode 1994-1995. Als er wat dit betreft een correctie plaatsvindt, blijkt dat men ook nu al, volgens de huidige inzichten, op een reductie van de schuld in 1995 uitkomt.

Wanneer kan een sluitende begroting worden verwacht? Voorzitter! Ik durf daarover geen uitspraken te doen maar het zou

inderdaad mooi zijn als wij dat weer eens hadden. Zeker in een tijd van hoogconjunctuur zou dit realiseerbaar moeten zijn. Echter, hierover zijn geen afspraken gemaakt.

Wat brengt deze minister ertoe om negatief te doen over de afdracht aan de EU? Voorzitter! Ik meen dat de heer Barendregt op deze vraag zelf al het antwoord heeft gegeven. Het kan niet zo zijn dat wij in een periode, waarin wij nationaal met de uitgaven neerwaarts gaan, tegendraads de EU-uitgaven steeds omhoog zien gaan waardoor de afdrachten aan de EU steeds toenemen. Een ander aspect is dat het mij niet direct als redelijk voorkomt dat een land dat qua welvaart tot de middengroep behoort, de hoogste netto-betaler is. Oorzaken van de toenemende afdrachten zijn vooral gelegen in de herziening van het landbouwbeleid. Tot 1991 profiteerden wij daarvan nog aanzienlijk maar door de MacSharry-hervormingen is het aandeel van de landbouw binnen het totaal afgenomen. Bovendien profiteert Nederland relatief weinig van de MacSharry-voorstellen in vergelijking met andere landen. Het gaat dus vooral om de terugloop in de landbouwontvangsten.

Tegelijkertijd zijn de structuurfondsen gegroeid en ook daarvoor geldt dat Nederland slechts een klein aandeel heeft. Dat ligt ook voor de hand omdat die fondsen vooral voor de wat armere lidstaten zijn bedoeld. Het is in dit opzicht wat vervelend voor Nederland dat het geen echt arme regio's heeft. Italië is gemiddeld zeer welvarend maar trekt veel via de arme regio's. Wij moeten de Flevopolder als "arme regio" naar voren schuiven en dat is toch wat minder overtuigend dan Sicilië.

Wanneer verschijnt de novelle betreffende het Fonds economische structuurversterking? Voorzitter! Ik meen dat het wetsontwerp tot aan deze Kamer is gekomen. Ik hoop dat wij de novelle in de eerste maanden van het volgende jaar aan de Tweede Kamer kunnen aanbieden. Er zijn enige problemen met de interpretatie van het regeerakkoord, moet ik eerlijk zeggen, met name op het punt van de ecologische hoofdstructuur. Er zijn tal van "theologen" die zich erover buigen hoe de passage daarover moet worden uitgelegd. Wij zullen ook nog moeten proberen om er in het kabinet overeenstemming

over te bereiken. Dat is de politieke verklaring van het oponthoud.

Het kabinet wil twee vliegen in één klap slaan: het tekort verminderen en de lasten verlagen. Wij denken ook dat dit mogelijk is. De vermindering van het tekort lijkt wellicht wat gering, maar dat komt natuurlijk ook doordat de begroting voor 1994 wat vertekend is, zoals uit de Miljoenennota blijkt. Als je het geheel voor de incidentele dekking corrigeert, dan blijkt er een tekort in het startjaar van 4,3% van het BBP in 1994. Dat zou ten minste teruggebracht worden tot 2,9% en bij wat betere economische vooruitzichten ten minste tot 2,7%. En het kan nog lager worden als verdere meevallers gedeeltelijk of geheel aan de vermindering van het tekort ten goede komen. Er is dus op dit gebied sprake van een behoorlijke inspanning en wat de lastenverlichting betreft geldt de taakstelling van 9 mld.

De heer Barendregt vraagt zich af of de maatregelen gelet op de begroting voor 1995 niet te veel in de sfeer van de lastenverlichting gezocht zijn. Hij noemt daarbij een bedrag van 5 mld. Het is inderdaad wel fors, maar dit vormt natuurlijk ook een zeer goede ondersteuning voor het economisch herstel en voor de loonkostenmatiging, die goed op gang is gekomen. Je kunt ook niet zeggen dat het tekort niet gereduceerd wordt, want dat is wel degelijk zo. En in vergelijking met de taakstellingen uit het regeerakkoord was het financieringstekort in de Miljoenennota voor 1995 alweer 2 mld. lager, dus ook op dat vlak hebben wij een stapje vooruit kunnen zetten.

Op zichzelf is privatisering zonder kostenbeheersing en zonder verantwoordingsplicht mogelijk, maar dan moet het echte privatisering zijn: een bedrijf dat echt in de markt staat. Het kabinet ziet niets in – het heeft dit onlangs nog in een brief aan de Tweede Kamer bevestigd – pseudo-privatisering: privatisering in de vorm van het creëren van een bedrijf met een monopolie, dat vervolgens tarieven kan bepalen, salarissen kan verhogen en kosten kan ontwikkelen. Als een bedrijf niet echt in de markt wordt geplaatst, dan kun je het beter een overheidsdienst noemen. Dan moet je zelfstandigen binnen de overheid, zodat de politieke verantwoordelijkheid volledig intact blijft. Je kunt dan

beter de agentschapsformule gebruiken dan de privatiseringsvorm.

De heer Hilarides heeft nog gesproken over het vermogen van het ABP. Ik heb nooit beoogd, dit vermogen af te trekken, maar het is ook weer niet als een irrelevante factor aan te merken. Op zichzelf heeft hij er gelijk in dat er tegenover een vermogen verplichtingen staan, maar bij een internationale vergelijking van overheidsschulden zie je dat men in andere landen wel de verplichtingen op dit vlak, maar niet het vermogen heeft. Bij een internationale vergelijking is het fonds dus wel degelijk een relevante factor. Dit is overigens in vele miljoenennota's, ook in die van mijn ambtsvoorganger Ruding, bij internationale vergelijkingen van de staatschulden in voetnoten geïllustreerd. Ook het vorige kabinet heeft dit standpunt ingenomen, dus er is een grote continuïteit in het beleid.

Of meevallers aan stimulering van de groei besteed moeten worden, moeten wij ook naar mijn mening nog maar even aankijken. Wat dit betreft is de mening van dit huis vrijwel unaniem, denk ik. Ik kan de veronderstelling van de heer Hilarides dat structurele meevallers alle aan reductie van het tekort besteed zullen worden, echter niet bevestigen. Als ik dat deed, zou ik namelijk in strijd komen met het regeerakkoord, waarin vermeld wordt dat dit van jaar tot jaar afgewogen zal worden. Ik heb wel begrepen wat zijn voorliefde is.

Ik ben blij met de steun van de heer Hilarides voor de leasecontracten. De criteria die hij noemt, sporen met het beleid. Leasing moet puur bedrijfseconomisch bekeken worden, niet als een handigheidje om zaken uit te stellen en zo de begroting op korte termijn te ontlasten.

Ten slotte heeft de heer Hilarides in het verband van het belastingplan nog gesproken over de renteaftrek. De staatssecretaris zal ongetwijfeld alle complicaties opsommen die wij daarbij voorzien. Ik kan alleen niet nalaten, een van zijn argumenten te weerspreken. Hij stelt dat door het schrappen van de aftrek de besparingen omlaag zullen gaan, omdat er mensen zijn die tegelijkertijd lenen en sparen. Hierdoor zou de rente opgedreven worden. Ik geloof dat dit argument niet valide is, want het gaat natuurlijk om het saldo van

beide. Als de aftrek van rente op consumptief krediet wordt afgeschaft, dan zal er per saldo toch wel minder geleend en meer gespaard worden. En voor zover er een effect op de rente zal zijn, zal het een verlagend effect zijn, maar ik denk dat het gelet op het internationale karakter van de kapitaalmarkt verwaarloosbaar zal zijn.

□

Staatssecretaris **Vermeend:**

Voorzitter! Ik begin met een woord van dank voor de plezierige ontvangst in deze Kamer en voor de woorden van waardering. Die scheppen natuurlijk verplichtingen.

De heer Stevens heeft mij uitgenodigd, nog eens kort aan te geven welk fiscaal beleid wij voorstaan. Hij heeft verwezen naar de Miljoenennota en naar hoofdstuk IXB, waar hij wel iets heeft kunnen vinden, maar hij zou nog een nadere toelichting willen horen. Nu is het zeer gevaarlijk om dit aan mij te vragen, want ik heb de neiging om dan college te gaan geven over mogelijk fiscaal beleid. Dit is niet de bedoeling, dus ik zal volstaan met het kort belichten van enkele onderdelen, al doe ik daarmee vanzelfsprekend geen recht aan het beleid dat wij willen voeren.

De grootste zorg in de economie is op dit moment natuurlijk het gebrek aan werkgelegenheid. Het kabinet heeft dan ook alles gezet op vergroting van de arbeidsdeelname, die door een samenstel van maatregelen moet worden bevorderd. Een van de maatregelen ligt in de fiscale sfeer en in de premiesfeer. Daarnaast zullen er in de komende jaren enkele initiatieven worden ontplooid op het gebied van de fiscale wetgeving. Ik noem in dit verband de verlaging van het tarief in de eerste schijf. Ik ga daar verder niet op in, want de achtergronden daarvan zijn bekend. Ik zal nu verder ook niets zeggen over de ouderen-aftrek, want daar komen wij straks nog over te spreken. Buitengewoon belangrijk voor het verstevigen van fiscale infrastructuur – een van de speerpunten van het beleid – zijn enkele wetsvoorstellen die nu aan de orde zijn, zoals de onbepaalde voorwaartse verliescompensatie, een belangrijk wetsvoorstel, de vervanging van de "overall-methode" door de "per country-methode" en de wijziging van de behandeling van

dividenden bij dooruitdeling. Dit zijn typisch wetsvoorstellen die internationaal bijdragen tot een versteviging van de fiscale infrastructuur. Ik heb ook al eerder gezegd, ook in een andere functie, dat dit hard nodig is in relatie tot de toenemende internationale fiscale concurrentie. Verder is verlaging van de administratieve lasten ook een speerpunt. Een commissie onder leiding van de heer Van Lunteren ontwikkelt concrete voorstellen daartoe. Het is een gemengde werkgroep, waarin ook het bedrijfsleven ruim vertegenwoordigd is. Vanmorgen heb ik het eerste interimrapport van deze commissie ontvangen en als ik vandaag nog tijd heb, zal ik er een brief over schrijven aan de Tweede Kamer, die vervolgens natuurlijk ook hier terecht zal komen. Daaruit zal blijken dat de commissie al een aantal voorstellen heeft gedaan die kunnen leiden tot een verlaging van de administratieve lasten. Die voorstellen kunnen in 1995 of 1996 hun beslag krijgen.

Voorts zijn wij bezig met een fiscaal-technische herziening van de loon- en inkomstenbelasting. Een groot aantal mensen uit de praktijk werkt daaraan. Ik heb begrepen dat zij mogen blijven schrijven in de vakpers. Bij hun aanstelling heb ik ook gezegd: laat u zich er niet van weerhouden om over dat beleid ook kritisch te zijn in de fiscale vakpers. En ik heb al verschillende kritische beschouwingen gezien. Ik hoef mij er dus geen zorgen over te maken dat het werken in zo'n commissie de mensen ervan weerhoudt om kritisch getinte beschouwingen te houden.

Ik herhaal hier uitdrukkelijk dat het daarbij vooral gaat om het wegnemen van knelpunten en punten van irritaties, alsook het aanbrengen van verduidelijkingen en vereenvoudigingen in de loon- en inkomstenbelasting.

Een belangrijk punt dat ook door de heer Stevens aan de orde is gesteld, is de flexibilisering, met name in de fiscale behandeling van pensioenen. Ook daarover verwacht ik begin volgend jaar een concreet advies. Externe experts en mijn medewerkers zijn bezig met de voorbereiding daarvan in de vorm van concrete voorstellen die vrij snel ingevoerd kunnen worden.

Nog een belangrijk punt is de versterking van de fiscale rechtsbescherming. Dat is hier en aan de overkant in het verleden al aan de

orde gesteld. Een kleine externe werkgroep, bestaande uit de heren Geppart en Flinterman, is bezig met een advies daarover. Dat verwacht ik in de loop van 1995.

Voorts noem ik de maatregelen die in meer algemene zin moeten bijdragen aan versterking van de fiscale infrastructuur. Mijn voorganger heeft daartoe een commissie ingesteld die moet rapporteren over mogelijke maatregelen ter zake. Die commissie zal in de loop van 1995 met voorstellen komen. Als daarvoor budgettaire middelen beschikbaar zijn, kunnen die leiden tot een versterking van het Nederlandse vestigingsklimaat.

Vrij binnenkort doe ik een voorstel aan de Tweede Kamer over het ruling-beleid. Dat is ook van belang voor een versterking van de fiscale infrastructuur. Ik heb al aangekondigd dat ik met de Tweede Kamer van gedachten ga wisselen over een aanpassing van dat beleid in die zin dat het nog meer gericht is op de uitvoeringspraktijk en in internationaal verband op, waar mogelijk, versterking van de positie.

Dit waren heel globaal en in hoog tempo een aantal elementen uit het fiscale beleid. Natuurlijk gaan wij verder met het ingezette beleid bij de belastingdienst over de compliance-gedachte. Ik noem in dit verband nog de uitvoering en de fraudebestrijding. Deze elementen zijn ook in hoofdstuk IXB beschreven.

Er is voorts een veelheid van concrete vragen gesteld. De heren Barendregt, Schuyer, Stevens en De Boer hebben naar aanleiding van het belastingplan 1995 vragen gesteld over het belastingdeel in de eerste schijf. Zij vragen zich af of er geen sprake is van een merkwaardige verhouding tussen het belasting- en premiedeel. In de stukken zijn wij al ingegaan op de historische achtergrond daarvan. Inderdaad is die verhouding, op de keper beschouwd, problematisch, maar gezien de historische achtergrond is dat te verklaren en geldt het probleem in mindere mate.

De vraag is dan ook of er mogelijkheden zijn om tot een andere verhouding te komen. Daartoe zijn ook suggesties gedaan, zoals verlenging van de schijf. De heer Schuyer vroeg zich af of er misschien een schijf tussengevoegd moest worden. In het regeerakkoord is in het volgende voorzien. Met onze plannen voor de toekomst is het niet

uitgesloten dat als gevolg van een aantal maatregelen die verhouding vanzelf wijzigt. Zo kan er door maatregelen in de premiesfeer een verlichting ontstaan en het belastingdeel oplopen. Dit sluiten wij niet uit in de meerjarencijfers. Er ontstaat vanzelfsprekend een wat beter beeld.

De vraag is ook of het wel verstandig is om weer een grote operatie in gang te zetten voor de eerste schijf. Voor het beleid op wat langere termijn kunnen wij best fundamenteeler bekijken of die verhouding de meest gelukkige is. Op het ogenblik zijn wij overigens niet voornemens daarover voorstellen te doen.

De heer Schuyer heeft een aantal interessante suggesties gedaan. Een daarvan is om de 60%-schijf af te schaffen en een nieuwe tweede schijf in te voeren. Ik ben in voor creatieve gedachten, zeker als die kunnen bijdragen tot een aantrekkelijker fiscaal klimaat. Ik wijs erop dat met een dergelijke operatie globaal enkele miljarden gemoeid zijn. Ik hoor van de zijlijn iemand roepen dat er 9 mld. beschikbaar is. Maar de heer Schinck weet dat er uitdrukkelijk afspraken gemaakt zijn over de invulling van die lastenverlichting. Nogmaals, de gedachte van de heer Schuyer over het fiscale systeem is op zich heel creatief, maar die kost wel geld. Ik moet altijd van de minister zeggen dat wij geen geld hebben. Vandaar dat ik dat hier herhaal. Dat maakt het leven voor mij soms wel buitengewoon moeilijk, als je aardige ideeën hebt. Het prikkelt echter wel om budgettair neutraal te opereren. Het is dus niet de verwachting dat wij op korte termijn aan die verhouding gaan sleutelen.

De aftrekbaarheid van de rente op consumptief krediet is onder anderen aan de orde gesteld door de heren Stevens, De Boer, Schuyer en Schinck. Aan de overzijde heb ik al aangegeven wat wij in dit opzicht doen. Allereerst inventariseren wij de bezwaren en de voordelen. Je moet ook nooit het wiel voor de tweede keer willen uitvinden. Vandaar dat wij een overzicht maken van buitenlandse systemen ter zake. Aan de hand van de verzamelde informatie zullen wij een beslissing nemen en eventueel een voorstel doen.

De heer De Boer heeft opgemerkt dat uit de CBS-statistieken een toenemende aftrek van hypotheek-

rente blijkt. Hij vraagt zich af waarom die rente buiten beschouwing is gebleven. In antwoord op vragen daarover in de Tweede Kamer heb ik al uitdrukkelijk gezegd dat de aftrek van de hypotheekrente niet ter discussie staat en daar dus buiten blijft. Laat ik er helder over zijn: ik kom daar niet op terug; het is op het ogenblik niet aan de orde.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Dat het niet aan de orde was, had ik al uit het regeerakkoord begrepen. Dat hoeft u niet opnieuw uit te leggen. De kwintessens van mijn vraag was echter, dat het wel aardig was als u zou uitleggen waarom dit zo'n heilige koe is dat dit niet aan de orde is. Wat is dus het motief? Men moet toch bereid zijn om aan te geven waarom een belangrijk aspect van de rente-aftrek in Nederland buiten beschouwing wordt gelaten? Dat moet toch meer zijn dan "wij hebben afgesproken om het daar niet meer over te hebben"? Daar moeten toch motieven voor zijn? Eerlijk gezegd, vind ik dat niet passen bij het niveau van het paarse kabinet. U heeft gezegd: wij gaan een uitgebreide discussie met de samenleving aan, wij zijn voorstander van een dualistische politiek. Je kunt dan niet zeggen dat dit een lastig probleem binnen de boezem van het kabinet is. U hoeft mij niet uit te leggen waar dat lastige in zit. Wij moeten echter wel de discussie blijven voeren. Om hier te roepen "ik heb al meegedeeld dat wij het daar niet meer over hebben" vind ik vrij dun van het kabinet.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik zal het anders formuleren. In het verleden is hierover wel eens van gedachten gewisseld. Dat gebeurde overigens in breder verband dan alleen in beide kamers der Staten-Generaal. Er is ook bij de totstandkoming van verkiezingsprogramma's over gesproken. Ik herinner mij uit die discussie een aantal elementen die nu ongetwijfeld nog van belang kunnen zijn. Wij moeten ons wel realiseren dat het vaak gaat om langlopende verplichtingen die men is aangegaan. Wij moeten ons ook realiseren dat de effecten van een discussie, zeker als het gaat om langlopende verplichtingen van een dergelijke omvang, niet mogen worden onderschat. Ik kan mij herinneren dat er in het verleden discussie over was dat er repercus-

sies, negatieve ontwikkelingen, te zien waren op de bouwmarkt. Men kan dus niet gemakkelijk zeggen dat wij maar eens een heel uitgebreide discussie moeten voeren. Wij moeten ons realiseren dat een uitgebreide discussie over een dergelijk onderwerp repercussies heeft. Het denken staat natuurlijk niet stil, maar het is toch heel simpel: het is niet aan de orde. Het is niet zo dun als de heer De Boer zegt. Er is wel degelijk over nagedacht, gelet op de discussies die in het verleden gevoerd zijn.

De heer **De Boer** (GroenLinks): De reden is natuurlijk dat er binnen de partijen die dit kabinet vormen, grote meningsverschillen over bestaan. Dat is de feitelijke reden.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat moet ik weerspreken. Bijvoorbeeld in het verkiezingsprogramma van mijn partij staan geen voornemens aangekondigd om beperkingen aan te brengen in de sfeer van de aftrek van hypotheekrente.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Dat vind ik ook vrij betreuenswaardig.

Staatssecretaris **Vermeend**: Daar neem ik kennis van.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Ik vind het ook niet logisch. Ik noem drie punten. U zegt: wij gaan kijken hoe het internationaal zit met de aftrek van consumptief krediet. Twee jaar geleden hebben wij hier bij de algemene beschouwingen een uitgebreide discussie gevoerd om te bekijken hoe internationaal wordt omgegaan met het eigenwoningbezit, de aftrek van hypotheekrente, etcetera. Daarin zitten nogal wat verschillende benaderingen, al was het alleen maar in Europa. Als je dan toch kijkt naar de systematiek van consumptief krediet, lijkt het mij voor de hand te liggen dat je ook kijkt naar de systematiek van de aftrek van hypotheekrente.

Ten tweede geef ik onmiddellijk toe dat het gaat om iets voor de langere termijn. Men hoort mij ook niet zeggen dat de aftrek over twee jaar afgeschaft moet worden. Als men echter een poging wil wagen om die heilige koe werkelijk bespreekbaar te maken in Nederland, moet men de discussie aangaan om op een termijn van - laten wij het

ruim nemen – acht jaar een andere stap te zetten. De discussie moet gevoerd worden, ruim voordat het zo ver is. Men kan de mensen er niet mee confronteren.

Op het derde punt kom ik straks nog even terug, want ik vind dat de minister daar eigenlijk niet op geantwoord heeft. Het kabinet zegt: wij moeten geen discussie voeren, want het ligt allemaal gevoelig en het heeft repercussies. Dan kan ik bij een aantal andere themata, bijvoorbeeld in de sfeer van de sociale zekerheid, ook wel zeggen dat ik wil dat er zorgvuldiger mee omgegaan wordt. De argumentatie die het kabinet nu geeft voor de aftrek van hypotheekrente, geldt dan kennelijk veel minder. Er worden allerlei discussies over de AOW gevoerd, waarvan ik vind dat ze eigenlijk proefballonnen zijn. Ik wil echter geen proefballonnen, ik wil zorgvuldige discussies. Het is mij te weinig als er gezegd wordt: wij hebben afgesproken dat wij het de komende vier jaar niet meer hebben over de aftrek van hypotheekrente. Dat is mij te mager.

Staatssecretaris Vermeend: Ik neem daar kennis van. U zei op een gegeven moment dat er in het kabinet verschil van opvatting over zou bestaan. Ik deel u mede dat er over dit punt binnen het kabinet géén verschil van opvatting bestaat. Dat lijkt mij heel helder.

De heer Barendregt (SGP): Daar komt nog een element bij, namelijk dat nu duidelijk blijkt dat er oneigenlijk gebruik in het spel is ten aanzien van de hypotheek.

Staatssecretaris Vermeend: Wie zegt dat?

De heer Barendregt (SGP): U bent dat niet van mening?

Staatssecretaris Vermeend: Ik weet het niet. Wie zegt dat er sprake is van oneigenlijk gebruik?

De heer Barendregt (SGP): Ik maak het op uit allerlei publikaties. In die publikaties wordt geconstateerd dat het zo is. Ik begrijp echter dat het kabinet die mening niet is toegegaan.

Staatssecretaris Vermeend: Ik zie alleen de cijfers. Ik weet niet of er sprake is van oneigenlijk gebruik. Ik

roep niet onmiddellijk dat er sprake is van oneigenlijk gebruik. Op basis van een dergelijk krantebericht kan ik niet zeggen of er sprake is van oneigenlijk gebruik.

De heer Barendregt (SGP): Het is dan zeker zaak om daar onderzoek naar te doen.

Staatssecretaris Vermeend: Natuurlijk kijken wij ernaar. Ik wil niet zomaar zeggen dat er sprake is van oneigenlijk gebruik. Ik weet dat namelijk niet. Het zou zeer onzorgvuldig zijn als ik dat zei.

De heer Schinck (PvdA): Ik denk dat de term "oneigenlijk" in dit geval misplaatst is. Geld dat in hypothecair verband geleend wordt voor een woning, wordt ook gebruikt voor andere doeleinden. Dat geldt niet sinds de laatste cijfers van het CBS, maar zolang ik mij herinner.

Staatssecretaris Vermeend: Ik ben de heer Schinck dankbaar voor deze toelichting.

De heren Stevens, Barendregt en Hilarides hebben gesproken over het bevorderen van het investeringsklimaat. De heer Stevens vroeg naar de prioriteiten op dat punt. Hij vroeg eigenlijk wat nu de overhand krijgt. Gaat het dan enerzijds om het faciliteren voor bepaalde bedrijfstakken of bedrijfssectoren dan wel anderzijds om een verbetering van de fiscale infrastructuur in meer algemene zin? Zo vat ik zijn betoog op. De heer Hilarides vroeg in dit verband bijzondere aandacht voor een vergelijking met het buitenland. Hij wees daarbij op het wensenlijstje, zoals ik het noem, van het VNO en het NCW, dat vorige week is gepresenteerd en dat ook door anderen is aangehaald. Ik zal een heel concreet antwoord geven op de vraag van de heer Stevens. Beide sporen worden gevolgd. In het begin van mijn antwoord gaf ik kort de hoofdlijnen van het fiscale beleid aan. Daarin ging het om maatregelen in meer algemene zin en om specifieke maatregelen. Een van de specifieke maatregelen die op het lijstje staan, met name van mijn collega van Verkeer en Waterstaat, is het op enigerlei wijze stimuleren van de zeescheepvaart. Dat is hier ook genoemd. Vrij recentelijk hebben wij hierover een rapport ontvangen. Het is een typisch specifiek gerichte maatregel. Het is dus heel simpel:

beide lijnen, beide sporen worden gevolgd. Dat blijkt ook uit de opdracht die is gegeven aan de werkgroep Fiscale infrastructuur, die meer in den brede kijkt naar buitenlandse ontwikkelingen, zeg ik ook in antwoord op de vragen van de heer Hilarides. Ik vind het buitengewoon belangrijk dat wij buitenlandse ontwikkelingen volgen. Ik heb echter veel liever dat wij buitenlandse ontwikkelingen vóór zijn. Je ziet vaak de trend al aankomen. Je moet dan niet achteraf reageren. Je moet als het ware de ontwikkelingen vóór zijn. Dat betekent dat de slagkracht van je economie en de aantrekkelijkheid van Nederland als vestigingsplaats concurrerend zijn en blijven.

Gelet op het wensenlijstje van het VNO en het NCW wijs ik erop dat er een groot aantal maatregelen op het lijstje staan die ons aanspreken. Verschillende maatregelen die kunnen bijdragen aan een verbetering van het vestigingsklimaat, spreken ons aan. Ik maak er uitdrukkelijk de kanttekening bij dat wij beperkte budgettaire middelen hebben om hieraan tegemoet te komen. Als het gaat om specifieke maatregelen, is er in het regeerakkoord vooralsnog een bedrag van 500 mln. uitgetrokken voor maatregelen in de sfeer van het midden- en kleinbedrijf. Het zal de heer Barendregt duidelijk zijn dat er keuzen moeten worden gemaakt uit een dergelijk pakket. Gezien de budgettaire kaders is het niet goed te doen om het pakket volledig uit te voeren.

De heer Stevens heeft een trend gesignaleerd van individualiseren, flexibiliseren en liberaliseren. Dat zijn inderdaad typering die je terugvindt in de huidige maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Ook de liberalisering en de vergroting van de marktwerking dwingen ertoe, heel nauwkeurig de fiscale concurrentiepositie, ook internationaal, in beeld te brengen en te houden. Ik heb in verband met de flexibilisering al gewezen op onze voornemens voor de pensioenen. In verband met de individualisering wijs ik erop dat bij de Tweede Kamer op dit ogenblik het initiatiefwetsvoorstel van de leden De Korte en Van Rey in behandeling is. Wij dragen hieraan bij met het verlenen van ambtelijke ondersteuning en een constructieve gedachtenwisseling.

Een andere prioriteit die de heer Stevens in het beleidspakket onderscheidt, is de vergroening van het fiscale stelsel. Dat het een trend is, is tot op zekere hoogte juist. In het licht van alle fiscale trends moeten wij de vergroening echter niet overschatten, gezien de bedragen die ermee gemoeid zijn. Ik heb dit ook gisteren in het debat over de verbreding van de milieu-grondslag naar voren gebracht. Wij zijn op dit moment met een verkenning van de regulerende energieheffing bezig, waarover in het regeerakkoord afspraken zijn gemaakt voor een invoeringstraject.

De heer Barendregt heeft mijn aandacht gevraagd voor harmonisatie van belastingen in Europees verband. Hij zei dat wij er niet al te veel van moeten verwachten en dat naar zijn waarneming elk land een eigen fiscaal beleid voert. Hij vraagt zich af of dit ook voor de BTW en voor de ecotax geldt. Zijn waarneming bevat een kern van waarheid: wij worden in toenemende mate geconfronteerd met een verscherping van de fiscale concurrentie, ook in Europees verband. Je ziet dit vooral op het terrein van de directe belastingen en minder op dat van de BTW. In de sfeer van de indirecte belastingen en de accijnzen is er in de afgelopen twintig jaar al veel geharmoniseerd. Bij de directe belastingen is dit veel minder gebeurd. Daar zie je dan ook een verscherping van de concurrentie, vooral door het introduceren van specifieke fiscale faciliteiten voor het aantrekken van internationale vestigingen.

Vrij recentelijk heeft de Europese Commissie een voorstel voor een richtlijn inzake fiscale harmonisatie voor rente en royalty's ingetrokken, omdat er geen overeenstemming over mogelijk bleek in Europees verband. Dat is een teken aan de wand. Over zo'n voorstel is lang gesproken en met veel trekken en duwen is geprobeerd, overeenstemming erover te bereiken. Dat is niet gelukt, wat veel zegt over de problemen met harmonisatie op het terrein van de directe belastingen.

De heer Stevens en de heer De Boer hebben naar de voortgang in de Ecofin met de bronbelasting gevraagd. Deze vraag kan ik laten liggen, omdat de minister de laatste stand van zaken op dit punt kenbaar heeft gemaakt. Zijn antwoord over dit dossier was heel duidelijk: er is

niet te verwachten dat er enige relevante voortgang wordt geboekt.

De heer Stevens, de heer Schuyer en de heer De Boer hebben aandacht gevraagd voor onze toezegging om opeenhoping van fiscale en financiële voorstellen aan het einde van het jaar te voorkomen. Wij hebben een buitengewoon plezierig gesprek gehad met de commissie voor financiën in dit huis. Wij zullen met al onze inspanningen pogen, de toezegging die wij toen gedaan hebben, na te komen.

De heer De Boer vroeg naar de stand van zaken in de discussie over het kostwinnersbeginsel. Ik verwijs hem naar mijn antwoord over het wetsvoorstel-De Korte/Van Rey dat nu bij de Tweede Kamer ligt. Op het ogenblik vindt er technisch overleg over plaats, met ambtelijke ondersteuning zowel van het departement van Financiën als van dat van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dat proces loopt en er zijn afspraken over gemaakt. Ik zeg er uitdrukkelijk bij dat het eerste initiatief hiervoor bij de indieners van het wetsvoorstel ligt. Ik weet uit eigen ervaring dat het buitengewoon plezierig is om een eigen initiatief te mogen verdedigen, zowel in de Tweede Kamer als hier. Beide initiatiefnemers willen het ook graag.

Afschaffing van het reiskostenforfait is niet aan de orde. Het ligt niet in ons voornemen, met voorstellen op dit punt te komen. Ik zeg er nadrukkelijk bij dat het mij en iedereen die in de praktijk werkzaam is, is opgevallen dat het reiskostenforfait nogal wat administratieve rompslomp meebrengt. Ik zie dat er wordt geknikt door mensen die ervaring met het reiskostenforfait hebben. Die ervaring is ook ons bekend. In het kader van de fiscaal-technische herziening zal zeer zeker ook naar de werking van het reiskostenforfait gekeken worden. Ik heb niet voor niets gevraagd om mensen uit de praktijk ons te laten adviseren. Ik wacht de adviezen op dit punt af. Het denken staat dus niet stil.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Het is niet aan de orde, maar het denken staat niet stil.

Staatssecretaris **Vermeend**: Inderdaad. Dat is een cruciaal verschil.

De heer Barendregt vroeg of het familiebedrijf moet worden

vergeleken met een gezinsbedrijf, zoals de kruidenier die met vrouw en kinderen de winkel doet of de agrariër die met het hele gezin de pieken in de bedrijfsvoering verwerkt. Hij vroeg ook of 2500 van de 5000 grootste bedrijven in Nederland tot de categorie familiebedrijf worden gerekend en hoe ik deze ontwikkeling beoordeel. Er kan geen definitie van een gezinsbedrijf of familiebedrijf worden gegeven. Het beeld in de Nederlandse samenleving is zeer divers, zeker in het midden- en kleinbedrijf. Ik heb eens een congres over familiebedrijven bijgewoond, waar een grote discussie ontstond over de vraag wat al dan niet onder een familiebedrijf of gezinsbedrijf moet worden verstaan. Ik wil mij dus verhouden van een poging om ook maar een begin van een definitie te geven. De bedrijven waarop de heer Barendregt doelt, los van de definitie, vormen een onderdeel van het midden- en kleinbedrijf, waarvoor het kabinet in deze regeerperiode 0,5 mld. aan stimuleringsmaatregelen heeft uitgetrokken. De categorie bedrijven die genoemd is, valt dus in beginsel onder dit pakket.

De heer Stevens en de heer De Boer hebben mij gewezen op BTW-constructies in de sfeer van het onroerend goed, zowel bij lagere overheden als bij woningbouwverenigingen. Ik kan er een heel kort antwoord op geven: die zullen worden aangepakt. Dit geldt niet alleen voor de constructies van de woningbouwverenigingen die de heer De Boer noemde, maar ook voor andere constructies.

De heer **Schinck** (PvdA): Met ingang van welke datum gebeurt dat? Ik heb nog de vorige week meegemaakt dat zo'n constructie met behulp van een inspecteur door een lagere overheid werd toegepast.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat betreurt ik.

De heer **Schinck** (PvdA): Het is wel in tegenspraak.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik herhaal wat ik heb gezegd. Er is een heldere vraag gesteld, over de woningbouwverenigingen en meer in het algemeen over BTW-constructies. Die constructies zullen wij aanpakken.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter! Het wordt dus aangepakt, lees: onmogelijk gemaakt. Met ingang van welke datum denkt de staatssecretaris? Blijft alles wat tot nu toe is afgesloten dan buiten schot?

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! Het wordt aangepakt en ik geef geen enkele garantie met betrekking tot het accepteren van welke constructie dan ook op dit moment. In antwoord op de vraag wanneer kan ik meedelen, dat het op de kortst mogelijke termijn zal gebeuren.

Voorzitter! De heer De Boer heeft ook nog vragen gesteld over de samenwerking tussen Justitie en Financiën in het kader van de zogenaamde kaalplukteams ofte wel de BFO-teams. De Tweede-Kamerleden De Graaf en Giskes – beiden D66 – hebben op 29 november 1994 aan de ministers van Justitie en Financiën vragen gesteld over de samenwerking tussen Financiën en Justitie in het kader van de kaalplukteams. Naar verwachting zullen de antwoorden op deze vragen vandaag naar de voorzitter van de Tweede Kamer worden gezonden. Daarmee wil ik volstaan. Het antwoord komt dan ook hier terecht en het lijkt mij niet verstandig om nu het antwoord voor te lezen, terwijl de leden aan de andere kant het antwoord niet hebben gezien. Het heeft in ieder geval onze aandacht en ook die aan de overkant, gezien de vragen die daarover zijn gesteld.

De heer Stevens heeft ook een vraag gesteld over een truc. Hij heeft gevraagd of het waar is dat rijke particulieren door inschakeling van commanditaire vennootschappen gebruik maken van de Vamil-regeling. Ook hierover zijn vragen gesteld door de heer Poppe van de SP. De antwoorden op die vragen zijn wel uit. Ik heb daarop geantwoord dat, voor zover mij thans bekend, dergelijke constructies zich niet hebben voorgedaan. Ik moet een voorbehoud maken en wel voor zover het mij op dit moment bekend is.

De heer Schuyer heeft gevraagd of een meer samenhangende wetgeving niet een heel positief effect zou hebben op de perceptiekosten. Die vraag is terecht, want je moet altijd kijken naar de kosten van de uitvoering. Bij het opstellen van de

wetgeving is het een goed gebruik, dat iedere keer specifiek wordt gekeken naar de perceptiekosten die samenhangen met de invoering. Er wordt ook verantwoording over afgelegd. Het is ook gebruikelijk dat bij dergelijke wetsvoorstellen altijd een beeld wordt gegeven van de perceptiekosten. Op zichzelf is het natuurlijk juist. Het is ook de heer Schuyer bekend, dat het vaak gaat om specifieke wetsvoorstellen, die als geheel wel tot een samenhang leiden maar in de uitvoering eigen perceptiekosten met zich kunnen brengen. Om die reden wordt iedere keer een raming van deze kosten gegeven.

De heer Barendregt vraagt zich af wat de reden van het kabinet is om de gemeenten te verbieden nieuwe heffingen of belastingen in te voeren. Is het de vrees voor verhoging van de collectieve-lastendruk of voor een stijging van de lokale tarieven en welke plafonds zullen worden verhoogd of verruimd op gemeentelijk niveau? Ik verwijs in dit verband naar het overleg, dat ik samen met mijn collega Van de Vondervoort van Binnenlandse Zaken heb gevoerd over de voorstellen van de commissie-De Kam. Ik trad daarin op als een van de beheerders van het Gemeentefonds. In dat kader heb ik gezegd geen voorstander te zijn, ook in het licht van dat rapport, van het introduceren van nieuwe gemeentelijke heffingen. Het woord "verbieden" is in dit verband minder juist. Wij zijn er geen voorstander van, gezien ook de ruimte die gemeenten hebben om op dat punt nieuwe heffingen in te voeren. Dat moet worden gezien in het licht van de discussie aan de overzijde over het rapport-De Kam. Daarin zijn voorstellen ontwikkeld voor een verruiming van het gemeentelijk belastingbeleid. In dat kader is die opmerking gemaakt.

Het is wel denkbaar te bezien, maar dan ook in samenhang met de herziening van het Gemeentefonds, of wat meer differentiatie in de onroerend-zaakbelasting kan worden toegelaten. Die discussie wordt echter nog aan de overzijde gevoerd.

De heer Stevens heeft een vraag gesteld die verband houdt met de administratieve lasten voor het bedrijfsleven en heeft dat gekoppeld aan de schattingen, die ondernemers moeten maken over de commerciële en fiscale winst. Het is de heer Stevens bekend, dat in het kader van

de voorlopige-aanslagregelingen de fiscus juist meer aandacht schenkt aan die schattingen. Ik heb aan de overzijde deze discussie ook gevoerd naar aanleiding van vragen door leden van de Tweede Kamer. In een aantal gevallen is er inderdaad sprake van grote verschillen tussen de schatting en de realisatie. Ik ben mij bewust van de buitengewone moeilijkheden om een enigszins goede schatting te maken, maar het valt wel op dat die verschillen soms erg groot zijn. Door het in toenevende mate werken in de actualiteit kan dat ertoe leiden, dat meer actuele schattingen worden gegeven. Ik zie echter niet in waarom dat zou moeten leiden tot een extra administratieve last. Naarmate de fiscus meer werkt in de actualiteit lijkt het mij toch niet zo problematisch om daarop aan te sluiten. Overigens is de hele problematiek van de administratieve lasten onderwerp van bespreking in de werkgroep-Van Lunteren.

Voorzitter! De heer Stevens heeft een intrigerende vraag gesteld over de memorie van toelichting. Het was hem opgevallen dat daarin stond, dat gesproken wordt over een fiscaal belang en een fiscaal risico. Hij vroeg zich af hoe nu het profiel van een belastingplichtige wordt vastgesteld. Toen ik hem zo zag praten, keek de minister mij aan en zei: dat intrigeert mij ook wel. Ik denk, dat hier sprake is van een misverstand. Het is niet de bedoeling, dat wij een fiscaal profiel vaststellen. Wel wordt in het kader van de aanslagregeling gekeken naar criteria, die betrekking hebben op zowel kwalitatieve als kwantitatieve aspecten die verbonden zijn aan de belastingplicht. Het is niet de bedoeling dat voor elke belastingplichtige een bepaald belastingprofiel wordt vastgesteld. Op basis van die kwalitatieve en kwantitatieve aspecten worden vervolgens criteria vastgesteld voor de mate waarin aandacht moet worden besteed aan de zogenaamde noodzakelijke behandeling van de aangifte. Voorzitter! Het lijkt mij, dat ik hier buitengewoon helder ben geweest. Het lijkt mij overigens meer dan voldoende als toelichting.

De heer Stevens heeft gevraagd hoe de standaardisatie van de jaarstukken van ondernemingen zich verhoudt tot de verandering van de administratieve-lastendruk. Die problematiek wordt eveneens besproken in de commissie-Van

Lunteren. Ik zag, in snelheid, in het eerste rapport, dat er inderdaad aandacht aan wordt besteed.

In antwoord op de desbetreffende vraag van de heer Stevens kan ik hem mededelen dat de toepassing van de renterenseignering geen indicatie is van de invoering van het Deense model. In het Deense model staan de beschikbare gegevens van de belastingplichtigen voor de inkomstenbelasting, zoals loon-gegevens en rentegegevens, voorgedrukt op het aangiftebiljet. Die belastingplichtige behoeft daar dus niets zelf in te vullen, alleen maar te controleren. In Nederland worden de rentegegevens uit die renseignering evenals de loongegevens gebruikt als contra-informatie bij de controle van de aangifte van de belastingplichtige. Dat is dus wat anders dan het Deense systeem.

De heer de Boer heeft gevraagd hoe groot de fraude in Nederland is. Dat weet ik niet. Het is ook buitengewoon moeilijk om daar achter te komen, want er is niemand die bij ons aankomt en aangeeft voor welke bedragen hij of zij fraudeert, of zelfs aangeeft of men fraudeert. De heer De Boer wijst terecht op studies, ook van de ISMO-commissie, waarin een buitengewoon globaal beeld is gegeven, op basis van inschattingen. Dat onderzoek kwam inderdaad uit rond de 20 mld.

Inmiddels hebben, mede naar aanleiding van het ISMO-rapport, verschillende kabinetten maatregelen getroffen om zowel in de sfeer van de belastingen als in de sfeer van de sociale zekerheid misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan.

Ook zijn er verschillende voortgangsrapportages geweest waarin is aangegeven welke voortgang op dat terrein wordt geboekt. Ik wijs de heer De Boer op de meest recente voortgangsrapportage, van juli 1994, waarin een beeld wordt gegeven van het beleid. Ik wil best erkennen dat het heel moeilijk is om aan te geven tot welke concrete bedragen dat in meer algemene zin heeft geleid. Meer specifiek geven wij wel aan wat bijvoorbeeld een bepaalde actie oplevert. Er zijn verschillende branche-acties geweest. Dan is er wel een raming naar buiten te brengen van de effecten van een dergelijke actie. Maar in meer algemene zin gerelateerd aan die 20 mld. is het mij niet mogelijk om er nu echt een goed beeld van te geven. Ik zou

moeten gokken en daar heb ik geen zin in.

Verskillende leden hebben gevraagd naar de vermogensbelasting. De heer Hilarides heeft gevraagd hoe het nu verder gaat met de vermogensbelasting, of die mag worden afgeschaft. Hij vroeg daarbij ook naar de prioriteitsstelling die wordt gehanteerd. Ik wijs hem erop dat hieraan allereerst een budgettaire problematiek is verbonden. Ik herinner eraan dat in het regeerakkoord geen bedrag is uitgetrokken voor een verlaging van de vermogensbelasting. Laten wij dat in de eerste plaats vaststellen. Wel hebben wij in de Tweede Kamer mede naar aanleiding van het wetsvoorstel over de verruiming van de ondernemingsvrijstelling gezegd dat wij ook in het licht van de Europese ontwikkelingen en de Europese context de vermogensbelasting in meer algemene zin moeten bezien en niet uitsluitend moeten kijken naar de vrijstelling voor het ondernemingsvermogen die nu verhoogd wordt. Wel heb ik daarbij in de Tweede Kamer opgemerkt dat wij ons moeten realiseren dat wij op dat punt niet aan illusiepolitiek moeten doen. Als je op dat punt echt wat wilt doen, kost dat wel geld. Dat vraagt dus om een afweging van prioriteiten. De prioriteiten van dit kabinet zijn vastgelegd in het regeerakkoord en zijn vooral gericht op het verlagen van de lastendruk op arbeid. Dat is het kenmerk van het beleid.

Ik heb al gezegd dat wij nu eens, ook internationaal, in beeld gaan brengen, mede in verband met dit wetsvoorstel, wat de plaats en positie van de vermogensbelasting is. Maar ik ga hier niet zeggen dat wij met voorstellen komen om de vermogensbelasting af te schaffen. Dat kan ik ook helemaal niet.

Bovendien moet wij de positie van de vermogensbelasting in een wat breder verband zien, ook in relatie tot de technische herziening van de loon- en inkomstenbelasting. Ik doel daarbij op die aspecten, die samenhangen met inkomsten uit vermogen. Ik denk dat de vermogensbelasting niet geïsoleerd moet worden bezien, maar in een breder verband, in relatie tot de fiscale behandeling van inkomsten uit vermogen.

De afgelopen jaren zijn hierover ook in verschillende vakbladen interessante suggesties gedaan. Ook is hierover in de Tweede Kamer een

discussie gevoerd, waarbij aandacht werd besteed aan de eventuele wenselijkheid van een analytisch stelsel. Dat soort zaken kunnen daarbij aan de orde komen.

De heer Hilarides heeft ook gevraagd of er concrete plannen voorliggen voor de verlaging in 1995 van de tarieven van het successierecht. Het antwoord op deze vraag luidt ontkenkend, waaraan ik wel moet toevoegen dat wij wel zullen kijken naar knelpunten die kunnen optreden bij de bedrijfsopvolging in de familiesfeer. Dat is misschien nog wel belangrijker. Want daarbij komt het successierecht nadrukkelijk in beeld. Erkend moet worden dat het in de praktijk problemen kan opleveren. Dat punt staat hoog op onze agenda, maar niet in de zin van een meer algemene verlaging van de tarieven. Ons beleid is dus toegespitst op het wegnemen van knelpunten in de sfeer van het familiebedrijf.

De heer De Boer heeft kenbaar gemaakt dat lastenverlichting voor vermogenden niet zijn eerste zorg is. Ik neem kennis van zijn standpunt.

Dan de boeiende vraag van de heer Stevens over de ondernemingsvrijstelling en het Bupo-verdrag in relatie tot wetsvoorstel 23940, dat hier ook vandaag aan de orde is. Hij vroeg zich af of de 68%-vrijstelling een Bupo-norm is geworden. Dat is echter niet het geval. De heer Stevens heeft in zijn betoog al aangegeven voor welk moeilijk afwegingsproces wij zijn geplaatst, toen wij geconfronteerd werden met een toch sterk afwijzend advies van de Raad van State. Er zijn verschillende adviezen over uitgebracht, maar het laatste advies was het sterkst afwijzend, om het zo maar eens te formuleren. In de stukken hebben wij aangegeven dat dat mede een rol heeft gespeeld bij de afweging die wij bij wetsvoorstel 23940 hebben gemaakt. Ook budgettaire overwegingen hebben daarbij een rol gespeeld.

Wij zijn nu bezig met een analyse in meer algemene zin van artikel 26 Bupo. Dit betekent niet dat de 68%-vrijstelling die wij nu hebben gekozen de Bupo-norm is. Wij zijn nu bezig artikel 26 Bupo meer algemeen in relatie te brengen met de fiscale wetgeving, toegespitst op de vrijstelling van ondernemingsgebonden vermogen. Daar is het laatste woord nog niet over gezegd. Ik wil nu niet vooruitlopen op die

analyse, maar ik heb in de Tweede Kamer en ook in de stukken de toezegging gedaan dat wij dat in relatie met de inkomsten uit vermogen bekijken.

De heer Barendregt heeft in dat verband een vraag gesteld over een gelijke verlaging van de vermogensbelasting. Hij stelde voor een verlaging door te voeren van 50% ondernemingsvrijstelling en 50% vrijstelling van privé-vermogen. Ik wijs er wel op dat dat in feite betekent dat de ondernemingsvrijstelling wordt verlaagd. Dus stelt de heer Barendregt eigenlijk voor de lastendruk op het midden- en kleinbedrijf te verhogen. Ik wil uitdrukkelijk zeggen dat wij geen voorstander van die suggestie zijn.

Voorzitter! Ik kom nu bij de werknemersspaarregelingen. De minister is daarop reeds kort ingegaan. De heer Barendregt vraagt in dit verband of er wellicht sprake geweest is van een overhaaste reactie van het kabinet.

Nee, voorzitter, dit kabinet reageert niet overhaast. Dit kabinet opereert zorgvuldig en weloverwogen, zeker als het gaat om de financiële onderbouwing. Wij mogen geen risico lopen. Op het moment dat wij de beslissing hadden genomen, werden wij geconfronteerd met een inschatting van een tegenvaller. Dan brengt een solide beleid mee dat je maatregelen treft en jezelf niet rijk rekent. Er is geen sprake van een overhaaste reactie. Nee, het is een weldoordachte, weloverwogen reactie.

De heer Barendregt heeft ook nog gewezen op de vrees dat het voorliggende wetsvoorstel zal leiden tot een tegengestelde uitwerking, omdat er nu een heffing van 10% over spaarloon wordt ingevoerd en tegelijkertijd het tarief voor winstdeling verlaagd wordt van 35% naar 20%. Wij moeten het eindresultaat bezien en niet uitsluitend de maatregel die nu getroffen wordt om de budgettaire problematiek te ondervangen. Nee, het wetsvoorstel zoals het er nu ligt en de regeling zoals die in 1995 gaat gelden, moeten wij bezien als facilititeit. Elk bedrijf dat niet meedoet aan een dergelijke regeling doet zichzelf te kort, ook in financieel opzicht. Los van het arbeidsvoorwaardenbeleid, doen bedrijven zichzelf te kort als zij niet meedoen met een dergelijke regeling. In het overgrote deel van de gevallen is het een voordelige

regeling. Een verlaging van het tarief over de winstdeling is een extra stimulans om over te gaan op winstdeling. Ik verwacht niet dat die heffing invloed zal hebben op welk overleg dan ook.

De heer Barendregt merkte ook op, dat wij ons baseren op indicaties over tegenvallers. Ik merk uitdrukkelijk op dat dit niet helemaal juist is. Wij beschikken natuurlijk wel over een evaluatie-onderzoek van medio 1994. Mede op basis van dat evaluatie-onderzoek hebben wij onze beslissing genomen. Het ging om betrekkelijk harde gegevens met betrekking tot de ontwikkelingen die reeds hadden plaatsgevonden en ontwikkelingen die mogelijk nog zouden plaatsvinden. Die cijfers gaven daarvoor voldoende aanleiding.

De heer **Barendregt** (SGP): Ik heb niet verzonnen dat het om een indicatie ging. Dat heeft de staatssecretaris zelf in de Tweede Kamer gezegd.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat klopt. Het ging echter om een indicatie die mede gebaseerd was op het zogenaamde evaluatie-onderzoek. Wij moeten natuurlijk ergens indicaties aan ontleen. Die ontleenden wij mede aan het evaluatie-onderzoek.

Vervolgens vroeg de heer Barendregt, of wij een vermindering verwachten van de voorgestelde heffing van 10% als gevolg van de positieve effecten die het wetsvoorstel heeft op de economie en de werkgelegenheid. De minister heeft deze vraag reeds beantwoord.

De heer Schuyer vraagt naar de toezeggingen aan de Tweede Kamer met betrekking tot de ingediende moties over de spaarloonregeling. Het is gebruikelijk dat moties naar de strekking worden uitgevoerd. Ik heb daarbij echter wel de kanttekening geplaatst in de Tweede Kamer, dat zich daarvoor wel de budgettaire mogelijkheid moet voordoen. Het is allemaal in het licht van de budgettaire mogelijkheden. De minister heeft reeds aangegeven dat de door de indieners verwachte ontwikkelingen ook moeten plaatsvinden. Het moet dus wel zo gaan zoals in de moties wordt verondersteld. In de motie van de heer De Korte werden middelen aangewezen, namelijk extra VPB-opbrengsten. Die moeten zich dan ook daadwerkelijk voordoen

en kunnen worden toegeschreven aan die ontwikkeling. In algemene zin is het zo dat wij aangenomen moties naar letter en geest uitvoeren.

De heer Schinck vroeg, of het allemaal wel zo verstandig en nodig was. Wij hebben natuurlijk een afweging gemaakt van de voor- en nadelen. Ik moet eerlijk zeggen dat het niet mijn leukste opdracht was die op dat moment aan de orde was. Niettemin denk ik dat het, gegeven de feitelijke omstandigheden, een overdacht besluit was. Het moet ook bezien worden in relatie tot andere maatregelen die wij hebben moeten nemen en dat mis ik wel eens. Er vinden pijnlijke ombuigingen plaats. Er moeten prioriteiten worden gesteld. Een van de prioriteiten was het budgettaire beeld. Wij moesten de zaak op orde brengen.

De heer **Schinck** (PvdA): Het kabinet voert een beleid waarin lastenverlichting heel hoge prioriteit heeft. Nu constateert men dat werkgevers en werknemers daarop een groter voorschot hebben genomen dan werd gedacht, namelijk 400 mln. Wat is dan logischer dan te stellen, dat de mensen reeds meer dan verwacht geprofiteerd hebben van de lastenverlichtingen en het te verrekenen in plaats van een nieuwe regeling te bedenken?

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik wil daarbij een kanttekening plaatsen. Het ging hier om een specifieke lastenverlichting. Ik heb die benadering die de heer Schinck voorstelt, ook in de Tweede Kamer gehoord. Dan had het misschien afgehaald moeten worden van de algemene lastenverlichting die nu wordt toegepast aan de onderkant. Ik denk echter dat dit een minder evenwichtig beeld zou hebben gegeven, want dat betreft de hele linie, terwijl het hier gaat om een specifieke lastenverlichting.

Er wordt ook wel gezegd, dat wij in deze regeerperiode met lastenverlichting komen voor het midden- en kleinbedrijf. Had het daarvan dan niet afgehaald kunnen worden, zo wordt wel gevraagd. Als wij het daarvan afgehaald hadden, zouden wij naar mijn mening heel veel kritiek gehad hebben. Dat is natuurlijk allemaal in de afweging betrokken. Ik vind dat wij de juiste afweging hebben gemaakt.

De heer Schuyer is teruggekomen op de dekking die aan de spaar-

regelingen ten grondslag lag. Het ging niet uitsluitend om een geschenkenregeling. Het ging ook om een beperking van de jubileumregeling en een afschaffing van de winstdelingspaarregeling. Die lagen er ook aan ten grondslag.

De heer Stevens vroeg zich af, of een spaarloon dezelfde effecten kan hebben als een verhoging van het arbeidskostenforfait. Ik weet niet of hij daarvoor een voorkeur had, want hij sprak over administratieve rompslomp. Ik moet hierbij een kanttekening plaatsen. Ik heb nooit begrepen – en ik heb enige ervaring met deze regeling, ook in de praktijk – dat er sprake is van administratieve rompslomp. Als dat echt het geval zou zijn, zouden er geen 2 miljoen mensen aan meedoen. Ik merk gewoon dagelijks dat de regeling buitengewoon populair is. Daarom sta ik hier ook om haar aan te passen. Het is echt niet zo ernstig als de heer Stevens veronderstelt. Ik heb begrepen uit het advies dat men buitengewoon tevreden is over de regeling. Het kan ook niet vergeleken worden met het forfait. Het forfait geldt in principe voor iedereen, dat moeten wij ons wel realiseren. Over forfaits wordt niet onderhandeld, zoals de heer Stevens weet. Het is hem bekend – het staat ook in de stukken – dat spaarloonregelingen, winstdelingsregelingen en premiepaarregelingen een belangrijke rol hebben gespeeld in CAO-overleg. Er zijn analyses, zoals ook genoemd in de Kamer, die kenbaar maken dat de regeling heeft geleid tot loonmatiging en heeft bijgedragen tot behoud van werkgelegenheid, etcetera. Ik ben het op dat punt dan ook oneens met de heer Stevens, wanneer hij die vergelijking maakt en bovendien opmerkt dat de regeling administratief bewerkelijk zou zijn. Het hangt helemaal af van de vormgeving die het bedrijf kiest.

Ik kom bij de pensioenproblematiek, ook in het kader van de brede herwaardering. De heer Hilarides heeft een vraag gesteld over het afkoopregime in andere landen. Laat ik beginnen met een meer algemene opmerking. Het is natuurlijk de bedoeling – dat is het kenmerk, het karakter van zo'n regeling – dat een pensioenregeling tot uitkering komt. Er worden geen pensioenregelingen ontworpen in dit land of waar ook ter wereld om afgekocht te worden. Het is altijd de bedoeling dat het pensioen keurig

regulier tot uitkering komt. Ik zeg dit, omdat ik in toenemende mate in de vakpers allerlei beschouwingen lees over de voordelen van afkoop en over constructies die erop gericht zijn om afkoop mogelijk te maken. Als je kijkt naar de fiscale begeleiding van de pensioensystemen in het buitenland, krijg je een buitengewoon divers beeld. In Duitsland zie je bijvoorbeeld geen opbouw van een fiscale claim. Engeland kent een systeem met een heffing bij het pensioenfonds. Als je Nederland vergelijkt met het buitenland, dan zie je dat wij in de opbouwfase een soepel fiscaal regime hebben met een relatief ruime facilitering. Als je in de opbouwfase een ruime facilitering biedt, dan ligt het ook voor de hand dat je verwacht dat het tot uitkering komt en vervolgens bij de uitkering onderworpen is aan belastingheffing. Dat is ons systeem. Je moet natuurlijk streven naar een zeker evenwicht. Die benadering is ook gekozen in de fiscale begeleiding. Dat willen wij graag zo houden.

Dan zie ik hele beschouwingen over de vraag wat er fiscaal gebeurt als er afgekocht wordt. Afkoop is verboden, tenzij het toegelaten is. Ik heb dan ook geen behoefte aan al die beschouwingen wat er daarna gebeurt. Het is gewoon verboden, punt uit. Ik zal het straks hebben over de vraag of je het goedvindt, maar op dit moment geldt een afkoopverbod.

De heer Stevens heeft een zin geciteerd van 208 woorden. Inderdaad, het ging over artikel 5, onderdeel b. Hij heeft gelijk dat wij moeten streven naar goed leesbare en heldere teksten. Ik had de tekst overigens niet voor mij liggen, maar ik kon hem buitengewoon goed volgen. Ik wist ook waar het over ging toen hij het voorlas. Hij droeg het zo goed voor dat ik opeens voor mij zag wat hij bedoelde. Ik kende de regeling ook nog, dus ik dacht dat het allemaal wel meeviel. Ik vond het ook een kunststukje dat hij de hele tijd de klemtoon op de goede wijze legde. Maar alle gekheid op een stokje, het is niet de bedoeling. Ik hoop de heer Stevens echter niet uit te leggen dat ik nog nooit heb gemerkt dat de adviespraktijk met deze bepaling problemen heeft gehad. Het gaat namelijk om een subjectieve vrijstelling. Ik kan u verzekeren dat men daar nooit problemen mee heeft in de adviespraktijk. Bovendien heeft dit

kabinet andere prioriteiten dan het aanpakken van alle zinnen van meer dan 50 woorden.

De heer Stevens, de heer Hilarides en de heer Schuyer hebben vragen gesteld over de relatie tussen de PSW en de fiscale wetgeving. Deze problematiek is aan de overzijde uitvoerig aan de orde geweest, ook in een gezamenlijk optreden met mijn collega van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Linschoten. Wij hebben toegezegd dat wij die relatie tussen de PSW en de fiscale wetgeving zullen bezien. Wij hebben voorts gezegd – het staat ook in de stukken – dat wij een integrale benadering niet afwijzen. Nu is mij op een prikkelende wijze voorgehouden: bent u niet bevreesd dat uw collega van Sociale Zaken maatregelen neemt die fiscale consequenties hebben? Dat proef ik uit het betoog: dat je opeens wakker wordt en dat de collega van Sociale Zaken maatregelen heeft genomen die fiscale consequenties hebben. Ik heb aan de overzijde al gezegd dat ik het mij niet kan voorstellen. Het overleg is zo goed en de afstanden zijn zo klein dat ik het mij gewoon niet kan voorstellen dat de collega van Sociale Zaken maatregelen neemt die fiscale consequenties hebben. Er vindt afstemming plaats. Wel is de PSW op dit moment onderwerp van onderzoek. Wij zijn ook bezig de relatie in beeld te brengen en eventuele knelpunten op te lossen. Ik heb in ieder geval niet de vrees dat de collega van Sociale Zaken maatregelen met fiscale consequenties neemt.

De heer Stevens heeft gevraagd naar de terugwerkende kracht bij het afschaffen van de lineaire methode. Het verheugt mij dat hij het in ieder geval met mij eens is dat er geen sprake is van formele terugwerkende kracht. Iets anders is of in de toekomst nieuwe fiscale consequenties mogen worden verbonden aan feiten die ook met het verleden te maken hebben. Als dat niet zou mogen, dan zijn wij natuurlijk buitengewoon snel klaar. Dan moet ik nooit meer komen met welke fiscale wetgeving dan ook. Je zal maar ondernemer zijn, je zal maar starter zijn. Dan denk je dat de zelfstandigenaftrek een bepaald bedrag is. Je bent helemaal gestart, je bent druk bezig en vervolgens kan het voorkomen dat de zelfstandigenaftrek een paar jaar later om welke reden dan ook wordt verlaagd. Dat is

dus geen terugwerkende kracht. Hetzelfde geldt voor tariefwijzigingen, etcetera. Het geldt voor talloze maatregelen. Er zijn uitvoerige debatten over gevoerd, ook in dit huis, waaruit duidelijk blijkt dat het hierbij gaat om de formele terugwerkende kracht. Formele terugwerkende kracht was en is volgens dit huis niet acceptabel. Ik verwijs naar de Handelingen van de Eerste Kamer van 2 oktober 1990, blz. 1-20 en volgende. Toen is heel duidelijk die discussie gevoerd. Ik zie dat er enige verwarring bestaat in dit huis, omdat ik citeer uit de Handelingen.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Daar kijken wij nooit naar.

Staatssecretaris **Vermeend**: O, is dat het probleem. Dan is het een voordeel dat ik dat wel doe, als het mij uitkomt. Ik zal het nog een keer voorlezen, want ik vind het buitengewoon verrassend. Ik verwijs de heer Stevens naar de Handelingen van de Eerste Kamer van 2 oktober 1990, blz. 1-20 en volgende. Toen is gediscussieerd over deze problematiek en de criteria die gehanteerd worden. Ik ben van mening dat het wetsvoorstel in overeenstemming is met de criteria die daar geformuleerd worden.

Bovendien heeft de heer Stevens een suggestie gedaan voor een andere methode dan de gekozen bevroezingsmethode. Het zal hem duidelijk zijn dat zijn methode duurder is. In feite zegt hij: laat reservering toe tot een bepaald punt is bereikt. Ik heb laten becijferen wat zijn suggestie kost; de minister hoeft niet mee te luisteren, want anders loopt hij weg. Het kost in 1995 op structurele basis zo eventjes 140 mln. Daar zijn wij niet voor. Mijn minister zegt mij dat dat zonde van het geld is en dat is ook zo, zeker ook gezien het feit dat het wetsvoorstel dat er nu ligt enerzijds dekking geeft, en anderzijds leidt tot een verruiming van de ondernemingsvrijstelling. Ik denk niet dat de heer Stevens beoogt, op dat punt een gat te schieten in de budgettaire dekking. Dat betekent ook dat we geen voorstander zijn – ik zeg dat nadrukkelijk – van de methode die hij suggereert.

De heren Schuyer en Stevens hebben een vraag gesteld over de achterstelling van pensioenrechten, waarbij zij gewezen hebben op de

mogelijke problematiek. Deze kwestie is natuurlijk al eerder aan de orde geweest. Wij hebben op dat punt in de wetgeving maatregelen getroffen in artikel 11c, eerste lid, onderdeel b, van de Wet op de loonbelasting. Het is natuurlijk heel duidelijk – dat weet de heer Stevens ook – dat het niet zo kan zijn dat de fiscale claim die rust op de pensioenopbouw, op enigerlei wijze verdwijnt, bijvoorbeeld naar de bank. We moeten daar dus maatregelen voor nemen. Dat is ook een beetje de achtergrond van die bepaling. Er is gevraagd om een toezegging op dat punt, maar daar ben ik buitengewoon voorzichtig mee. Wij moeten in ieder geval voorkomen dat de zaak weer wordt opgerekt voor gevallen die op zichzelf weinig reële betekenis hebben. We moeten voorkomen dat er oneigenlijk gebruik optreedt. Wel zeg ik toe dat ik bereid ben, in de praktijk die ontwikkeling te volgen. Als het echt noodzakelijk is, ben ik bereid dat in de uitvoerings sfeer nader te bezien. Verder wil ik niet gaan; dat zou niet juist zijn, ook gezien de discussie in de Tweede Kamer op dat punt.

De heer Stevens heeft een vraag gesteld over de proceskostenvergoeding en het gemeenschapsrecht, waarbij hij verwees naar het arrest-Frankovich en het Marshall-arrest. Ik heb dat bekeken, en naar mijn oordeel gaat er van die arresten geen effect uit op de regeling die wij in Nederland hebben getroffen voor de proceskostenvergoeding. Ik wijs erop dat het in deze arresten ging om vergoedingen in de sfeer van het niet goed of te laat implementeren van wetgeving. Ik denk ook niet dat je dat zonder meer kunt doortrekken naar de wetgeving die wij hebben in de sfeer van de proceskostenvergoeding.

Overigens ben ik van mening dat wij niet al te gemakkelijk die arresten heel ruim moeten uitleggen en er onmiddellijk gevolgen aan moeten verbinden voor het nationale recht. Het valt mij op dat dat nogal eens gebeurt als het gaat om het wegnemen van wat wordt gezien als minder noodzakelijke beperkingen. Die arresten krijgen dan een uitleg alsof ze op zichzelf adequate Nederlandse regelgeving oprekken. Ik vind dat we voorzichtig moeten zijn met het zonder meer doortrekken.

Voorzitter: Tjeenk Willink

De vergadering wordt van 16.10 uur tot 16.25 uur geschorst.

De **voorzitter**: Voor de tweede termijn van de zijde van de Kamer is ingeschreven voor een spreektijd van 45 minuten. Ik zou erop aan willen dringen dat een ieder iets korter spreekt dan opgegeven, wat volgens mij mogelijk is.

□

De heer **Stevens** (CDA): Voorzitter! Ik wil de bewindslieden graag bedanken voor hun zeer uitgebreide beantwoording van alle vragen die zijn gesteld. Ik had soms zelfs de indruk dat er vragen werden beantwoord, die niet gesteld waren. Kortom, het was voor ons een boeiende en leerzame introductie van de gedachten die leven in dit kabinet, ook op fiscaal gebied. Ik zou de bewindslieden met de voornemens die zij hebben, of dat nu gaat per commissie of buiten commissies, buitengewoon veel succes willen toewensen. Wij zullen graag de vruchten van hun inspanningen nauwlettend blijven volgen. Ik heb dan ook maar enkele heel korte reacties op de punten die naar voren zijn gebracht. Ik zou in algemene zin iets willen zeggen over de wijziging van de vermogensbelasting, waar het gaat om de ondernemingsvrijstelling, en ik wil nog een enkele kanttekening maken bij de brede herwaarderung.

In de memorie van antwoord is aan de orde gekomen de toepassing van de vrijstelling voor AB-pakketten. De staatssecretaris heeft daarbij opgemerkt dat hij ter zake een heel eind kan meegaan met de conclusies van Blokland in het Weekblad voor Fiscaal Recht van 8 december 1994. Ik wil graag van de staatssecretaris een nadere verduidelijking hebben op dat punt. Meer is niet nodig. Als ik Blokland goed interpreteer en als ik de conclusie van zijn artikel over artikel 8, lid 6b, van de Wet op de vennootschapsbelasting kort samenvat, zijn systeem en strekking van de wet als volgt. Uitgezonderd van de vrijstelling zijn belangen in beleggingsinstellingen, als beschreven in artikel 28 van de Wet op de vennootschapsbelasting, en belangen in materiële beleggingsmaatschappijen, als bedoeld in artikel 8, zesde lid, onderdeel b, van de Wet op de vennootschapsbelasting. Uit de wetshistorie blijkt

dat de uitzondering wat de materiële beleggingsmaatschappijen betreft, beperkt is tot NV's en BV's, die zijn opgericht om particuliere beleggingen te omvatten en die ook niets anders willen doen. Deze NV's en BV's – dat zijn veelal bancaire groeifondsen en identieke groeifondsen waarvan men groot-aandeelhouder is – zijn uitgezonderd van de vrijstelling, plus uiteraard de boven zulke lichamen staande holdings. Alle andere lichamen – dat zijn dus alle andere werkmaatschappijen en holdings – kwalificeren wel voor de vrijdom ondernemingsvermogen vermogensbelasting. De staatssecretaris heeft gezegd dat hij een eind mee kan gaan met deze conclusie van Blokland, zoals ik hem samenvat. Ik zou graag vernemen of hij deze conclusie, die gebaseerd is op systeem en strekking van de wet, nog steeds onderschrijft. Ik heb voor mijzelf eens geprobeerd, die conclusie te illustreren aan de hand van een enkel voorbeeld uit de praktijk. Neem een werkmaatschappij die "excess cash" of reserves heeft die niet rechtstreeks nodig zijn voor de bedrijfsvoering. Als de vennootschap deze behoudt kwalificeert de werkmaatschappij, indien direct gehouden, of de holding die daarboven staat, voor de vrijstelling, zo is mijn interpretatie. Zou die werkmaatschappij nu de reserves uitdelen aan de holding die ze als dividend al dan niet tijdelijk aanhoudt, dan kwalificeert de holding voor de vrijstelling. Stel dat de holding het dividend van zijn werkmaatschappij belegt in een aparte materiële beleggingsmaatschappij, dan verliest de holding niet haar vrijstelling voor haar belang in de werkmaatschappij. Zou zij het dividend reserveren voor haar "kriegskasse", bijvoorbeeld voor toekomstige overnemingen, maar geen geschikt investeringsproject kunnen vinden, dan vervalt de vrijstelling niet. Dit was een korte toelichting op de toepassing van de vrijstelling, ten einde te voorkomen dat er nog discussies komen over de vraag of er meerdere categorieën zijn die niet onder de vrijstelling zouden vallen, dan de twee die ik heb genoemd: beleggingsinstellingen als bedoeld in artikel 28 Wet-Vpb en de materiële beleggingsinstellingen die bedoeld zijn in artikel 8, zesde lid, onderdeel b, van de Wet-vennootschapsbelasting.

Ik ga nu over naar de brede herwaardering. Er waren een drietal onderwerpen waar ik aandacht voor had gevraagd. De staatssecretaris heeft mij erop gewezen dat er een dermate goed contact bestaat met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, dat hij zich niet kan voorstellen dat uit die hoek maatregelen zouden kunnen worden genomen met fiscale consequenties, waar hij niet vooraf een stokje voor heeft gestoken. Ik neem dat graag voor kennisgeving aan. Ik had uiteraard ook niet anders verwacht, maar ik wil toch herhalen dat het de bedoeling is dat er geen oneigenlijk gebruik wordt gemaakt van de PSW om een niet bedoeld gebruik van pensioenfaciliteiten in de belastingwetgeving tegen te gaan. Daarvoor hebben wij de belastingwetgeving en daar horen dat soort maatregelen thuis. Ik begrijp dat de bewindsman deze visie onderschrijft. Als dat niet zo is, hoor ik dat nog graag van hem.

Verder heb ik aandacht gevraagd voor de overgang naar het actuariële systeem voor directeur/groootaandeelhouders die tot nu toe de lineaire methode hebben gevolgd. Ik heb de mogelijkheid aangereikt om een optie te introduceren voor betrokkenen om gebruik te maken van hetzij de bevestigingsmethode, hetzij de methode die onzerzijds is voorgesteld, waarbij men, weliswaar op basis van de actuariële methode toch reeds mag beginnen met dotaties na 1 januari 1995. De staatssecretaris wijst erop dat hier dan sprake zou zijn van een groot budgettair gat – dat betreft een bedrag van 140 mln. in 1995 – en meldt dat de minister dat niet goed zou keuren. Ik hoor nu een gelach opkomen vanachter de regeringstafel. Dat is een duidelijk en eerlijk antwoord en dat stel ik bijzonder op prijs, want dat is toch wel heel wat anders dan de discussie over formele of materiële terugwerkende kracht. Dit is heldere taal. Ik moet toch zeggen dat de gehele budgettaire invulling van de vrijstelling voor mij nu langzaam maar zeker in nevelen is gehuld. Ik heb begrepen dat toen de staatssecretaris en zijn collega van destijds, de heer Vreugdenhil, begonnen aan een initiatiefvoorstel, er 250 mln. nodig was om de gehele vermogensbelasting af te bouwen. Nu zou het 140 mln. kosten om over te gaan op een beperkt systeem van toepassing van de actuariële methode. De rekenkunde ontgaat mij

op dit moment, maar het antwoord is duidelijk. Onze optie, die ongetwijfeld sympathiek bij de staatssecretaris is overgekomen, is om budgettaire redenen niet uitvoerbaar.

Het voorwerp worden van zekerheid vind ik een belangrijk punt. Ik heb de indruk dat er misverstanden zijn. Ik hoop dat wij die weg kunnen nemen. Wat is er aan de hand? Artikel 11, lid 1, onderdeel c, van de Wet op de loonbelasting bepaalt dat indien op enige tijdstip een aanspraak ingevolge een pensioenregeling of VUT wordt afgekocht, vervreemd, dan wel formeel of feitelijk voorwerp wordt van zekerheid, belastingheffing gaat plaatsvinden, aangezien de aanspraak dan zal worden aangemerkt als loon uit vroegere dienstbetrekking. Wat is de situatie op de dag van vandaag? Alle midden- en kleinbedrijven worden geconfronteerd met financiers die maximale zekerheden vragen en pensioenen en pensioenreserves voorwerp van zekerheid maken.

Wij krijgen nu de situatie dat door deze heel harde, vrij meedogenloze regel, althans zoals die nu is geformuleerd, nieuwe starters op een achterstand komen wat hun financiering betreft met starters en oudere ondernemers die vóór 1 januari al financieringsafspraken hadden gemaakt met hun financiers. Bovendien is er een andere realiteit, waar ik toch de aandacht voor wil vragen. Er zijn natuurlijk afspraken gemaakt met banken. Veel van die afspraken houden hoofdelijke aansprakelijkheid in voor de directeur/groootaandeelhouder. Mijn interpretatie is dat iemand die een dergelijke brief tekent, eigenlijk al voldoet aan de bepaling van artikel 11, lid 1, onderdeel c, van de Wet op de loonbelasting en daarmee al meteen in de strafsancie valt. Dat kan echter nooit de bedoeling zijn van dit artikel, maar het is volgens mij wel de consequentie. Ik zie twee mogelijkheden. Iemand kan worden gedwongen zijn pensioenvoorziening mede tot zekerheid te stellen om financiering te krijgen om zijn bedrijf op te bouwen, uit te bouwen of in stand te houden. Als dat goed gaat, krijgt hij een pensioen. Hij gaat niet weg en koopt het niet af. Hij krijgt pensioen, wanneer hij met pensioen gaat. Einde oefening! Of het gaat slecht en de man gaat failliet. De pensioenvoorziening is dan weg. Als hij deze tot zekerheid had gesteld,

wordt hij zelfs nog geconfronteerd met die heffing van artikel 11, lid 1, onderdeel b. Ik hoor graag de visie van de staatssecretaris hierop. Hij heeft een beperkte toezegging gedaan, in die zin dat hij de praktijk wil volgen en als er hardheid optreedt, zeker bereid is daarnaar te kijken. Ik stel dat bijzonder op prijs, maar ik wil hem toch verzoeken om het nauwlettend te volgen. Ik heb namelijk de indruk dat hier toch een barrière wordt geschapen voor startende ondernemers, die wel eens groter zou kunnen zijn dan wij op dit moment vermoeden. Verder ben ik het met de staatssecretaris eens dat wij moeten voorkomen dat er misbruik wordt gemaakt. Ik kan niet zo snel verzinnen wat dat misbruik zou kunnen zijn. Op dat punt volg ik de staatssecretaris volledig en zonder voorbehoud, maar laten wij proberen de starters in dit land kansen te geven, ook ten opzichte van de bankiers.

□

De heer **Schinck** (PvdA): Voorzitter! Ik sluit mij graag aan bij de woorden van waardering door de vorige spreker geuit aan het adres van de minister en staatssecretaris voor de wijze waarop zij niet alleen uitputtend, maar ook inhoudelijk gedegen antwoord hebben gegeven op de vragen. Dat ik nog een aantal opmerkingen maak, heeft veeleer te maken met de verheldering van standpunten, zoals die in eerdere termijnen naar voren zijn gebracht.

Bij de ouderenafrek heb ik een kritische kanttekening geplaatst, ingegeven door het feit dat de overheid wel eens tegengeworpen wordt dat men niet voor ieder probleem een oplossing en een nieuwe regeling moet bedenken. Is dat hier nu ook niet gebeurd, gelet op het feit dat de groep waarvoor het bedacht is, geen homogene groep is, als wij een voor de belastingwetgeving zeer belangrijk criterium in ogenschouw nemen, namelijk de draagkracht? Dat was namelijk de achterliggende gedachte. Oud is gelukkig niet per definitie arm. De heer Schuyer dacht uit onze bijdrage in de schriftelijke voorbereiding onze wens voor een verrijning te kunnen halen. Niets is echter minder waar. Oud is niet per definitie arm en arm is niet per definitie oud. In de discussie in de Tweede Kamer heeft de heer Rabbae een motie

ingediend, waarin hij de gehandicapten naar voren bracht. Dat geeft al het hellende vlak aan, waarop wij ons hier bevinden. Hoe terecht het is dat sommige groepen hun problemen naar voren brengen, het kan niet zo zijn dat wij steeds een nieuwe regeling bedenken, waarvan het nog maar de vraag is hoe lang die zou moeten gelden.

Ik heb over de werknemersspaarregeling nog één vraag, hoewel ik mij kan voorstellen dat de staatssecretaris die niet kan beantwoorden. Het is mij bekend dat werknemersspaarregelingen in nogal wat bedrijfstakken niet gebruikt worden om in CAO-onderhandelingen loonmatiging te bevorderen, maar om de beloning te flexibiliseren. Er is een hele discussie op gang gekomen om werknemersspaarregelingen te gebruiken om het ziekteverzuim te drukken. Met andere woorden, de premie wordt afhankelijk gesteld van het aantal dagen dat je afwezig bent op je werk. Als daar gegevens over zijn, wil ik die graag vernemen.

Over het belastingplan en de studie naar de mogelijkheid om de aftrekbaarheid van consumptieve rente te beperken, het volgende. De conclusie is de volgende. Ook in deze Kamer is de relatie naar voren gebracht tussen consumptieve rente en hypotheekrente. Als de staatssecretaris zegt dat de aftrekbaarheid van de hypotheekrente niet aan de orde is, sluit hij de discussie over de mogelijkheden van de aftrekbaarheid van consumptieve rente. Sterker nog: in mijn eerste termijn heb ik al gezegd in dat geval geen studie nodig te hebben. De burger maakt ook geen verschil. Bij interruptie heb ik gezegd dat dit altijd al zo geweest is, maar nu in verhevigde mate. De fiscus zou dat onderscheid ook niet moeten willen maken. Hij moet dat ook niet willen controleren, omdat dat onbegonnen werk is. Wets-technisch stuit je op het bezwaar dat een zelfde goed in het ene geval wel aftrekbaar is en in het andere niet.

Ik noem hetzelfde voorbeeld als de heer Schuyer, namelijk de geluidsinstallatie. Als de rente op consumptief krediet wordt afgeschaft dan betekent dit dat als mijn zoon zo'n geluidsinstallatie koopt, de rente niet meer aftrekbaar is. Sommige mensen willen in geen enkele lokaliteit zonder muziek zitten. Bouw je die geluidsinstallatie voor enige tienduizenden gulden in een bestaand of nieuw huis – ik ken die

mensen – dan is de rente wel aftrekbaar. Er is ook een politiek bezwaar, namelijk dat de staatssecretaris de verplichting heeft, de burgers in dit land uit te leggen, waarom een tweede woning wel aftrekbaar is, maar niet een tweedehands autootje. Ik wens hem daarbij veel succes.

Het woord aftrekbaarheid van hypotheekrente viel weer. De verleiding is dan groot daarover nog iets te zeggen. Ik ben daarin zeer terughoudend. Ik heb daarover voor het eerst in 1987 iets gezegd naar aanleiding van de pogingen van het toen zittende kabinet om de subsidies in Nederland eens onder de loep te nemen. De fractie van de Partij van de Arbeid heeft toen gevraagd dat bij alle subsidies te doen, niet een uitgezonderd, dus ook niet de aftrekbaarheid van de hypotheekrente.

De aftrekbaarheid van de hypotheekrente is voor de tweede keer aan de orde geweest bij de discussie over het huurwaardeforfeit. Toen is alles op tafel gekomen wat er op dat gebied aan kennis en aan regelingen in Europa bestaat. Een krant schreef toen dat de heer Schinck een steen gooide door de ruiten van het laatste heilige huis dat wij in Nederland hadden. Alles is dus al gezegd. Toch wil ik nog een paar opmerkingen maken.

Als wij in Europa alle regelgeving harmoniseren – wij bespreken dat ten minste een keer per maand in dit huis – waarom dan niet de aftrekbaarheid van de hypotheekrente? In Europa is niet aangetoond dat limitering van de aftrekbaarheid van hypotheekrente zou leiden tot ernstige effecten voor het eigen-woningbezit. Sterker nog: het eigen-woningbezit binnen de Europese Unie is nergens zo laag als in Nederland. Dat heeft ook te maken met andere incentives van de Nederlandse overheid, met name voor huurders. Je hebt naar mijn mening meer te maken met aankondigingseffecten. Niemand heeft ooit beweerd, de aftrekbaarheid van de hypotheekrente te willen afschaffen. Wij denken alleen aan limitering. Je zou moeten werken met lange overgangstermijnen en met eerbiedigende werking. Andere landen hebben ook mogelijkheden om het eigen-woningbezit fiscaal te bevorderen zonder de nadelige effecten van ons systeem. Naar die

mogelijkheden zou ook gekeken moeten worden.

Voorzitter! Nou heb ik toch weer gezondigd.

De heer **De Boer** (GroenLinks): Voorzitter! Ook ik dank de heren achter de regeringstafel voor de beantwoording. Zij was helder en tamelijk volledig. Dat heeft het voordeel dat de tweede termijn zeer bekort wordt. Het heeft het nadeel dat zo'n antwoord wel heel lang duurt. Het is altijd schipperen.

Ik stel vast dat de thema's kapitaalmarkt en het overgaan op een systeem van baten en lasten wel op de agenda staan, maar op dit moment niet zo'n hoge prioriteit hebben. Ik geloof dat ik dat wat jammer moet vinden.

Ik heb de vraag gesteld of het netto-vermogen van de Staat nu feitelijk op 180 mld. negatief gesteld moet worden of op 70 mld. zoals in de stukken staat. Ik zag graag voor de geschiedschrijving bevestigd dat de afgelopen 13 jaar circa 150 mld. – dat is de daling van het netto-vermogen – aan lasten is doorgeschoven naar de volgende generaties. Het is wel belangrijk, dat vast te leggen.

Ik wil graag onderschrijven wat collega Schinck gezegd heeft over het specifiek selectieve karakter van de ouderenaftrek. Ook ik vind dat een probleem voor andere groepen die op achterstand staan in deze samenleving.

Ik heb een pleidooi gehouden om grote operaties waarbij zeer veel mensen betrokken zijn, met name mensen in kwetsbare situaties, niet meer via het circuit van de proefballonnen te laten verlopen, zeker niet van regeringswege. Dat zou moeten gebeuren door zorgvuldig na te denken om vervolgens met goed overwogen concrete plannen naar buiten te komen. Ik neem aan dat de regering dit ook van plan is. Ik onderstreep het nog maar even. Dat zou bijvoorbeeld moeten gebeuren bij de AOW. De minister heeft gezegd dat de AOW ongetwijfeld bij de herijking van de sociale zekerheid aan de orde zal komen. Wij wachten die discussie af.

De minister heeft gezegd voornemens te zijn de VUT voor ambtenaren in deze regeringsperiode af te schaffen. Ik heb gevraagd naar de VUT in het algemeen, maar de

regering spreekt speciaal over de ambtenaren. De bonden zullen daarover nog wel wat te pruttelen hebben. Voor dit debat vind ik het belangrijk dat er duidelijkheid geschapen wordt over de vraag of er nog aan een overgangperiode gedacht wordt. Wordt iemand van 59 plotseling geconfronteerd met het feit dat de VUT niet doorgaat, waarvoor hij door zijn werkgever al naar een cursus is gemotiveerd om te leren hoe hij zich daarna in het leven moet ophouden? Naar mijn smaak behoort er een redelijke tijd te liggen tussen het definitieve plan en de feitelijke effectuering, zodat de mensen daarmee rekening kunnen houden. Een duidelijke overgangsregeling zouden wij ook op prijs stellen.

Ik dank de minister voor zijn beschouwing over een basisinkomen. Bij de discussie over de toekomst van de sociale zekerheid zal dat basisinkomen volop ter sprake komen. Ik houd mijn opvattingen daarover tot dat moment voor mij. Zij zullen trouwens ook wel een beetje bekend zijn.

Ik vond de uitspraken van de staatssecretaris over de BTW-constructies belangwekkend. Het lijkt mij voor de belanghebbenden en dat zijn vooral gemeenten en woningbouwcorporaties goed om de conclusies nog eens even helder vast te leggen.

1. De constructie wordt aangepakt. Lees: onmogelijk gemaakt, tenminste als het aan de regering ligt.

2. Dat zal snel gebeuren.

3. Het zou buitengewoon onverstandig zijn als gemeenten en woningbouwcorporaties nu nog op zo'n constructie gaan bouwen.

4. Het zou zelfs mogelijk zijn dat er met enige terugwerkende kracht gerepareerd gaat worden. Denkt de staatssecretaris daaraan? Als ik dat goed heb begrepen, hoe gaat dat dan in zijn werk? Hij kent de opvatting van deze Kamer over alles wat met terugwerkende kracht te maken heeft.

Als laatste noem ik de discussie over de hypotheekrente. Van mij mag de heer Schinck soms zoveel zondigen als hij wil. Ik zal hem daartoe zelfs aanmoedigen als dat zo te pas komt. De discussie over de hypotheekrente komt naar mijn smaak geen steek verder. Ik vind dat buitengewoon betreurenswaardig. Als aan de financiële onderzijde van

de samenleving door allerlei maatregelen grote groepen op het minimumniveau gebracht worden of blijven, als bij die positie mensen in zeer matige woonsituaties moeten leven, want dat hoort helaas vaak bij die zwakkere positie en als het vrij normaal is dat bij die lage inkomenspositie mensen vaak meer dan 40% van hun inkomen uit moeten geven aan woonlasten, dan kan ik niet uitleggen – ik vind dat persoonlijk ook tamelijk gênant – dat ik met mijn inkomen buitengewoon riant kan wonen en met een hypotheek van vier ton in het huidige systeem uitkom op een netto-woonlast van nog geen f 1200 per maand. Ik ben niet zo'n heilige dat ik geen gebruik maak van de fiscale mogelijkheden. Maar op dit punt schaam ik mij, dat deze bevoordeling van mensen die het in deze samenleving zeer goed hebben, door een blokkade niet ter discussie kan komen, ja dat zelfs het denken daarover wordt stilgezet. Ik vind dat van een niveau dit paarse kabinet onwaardig. Ik begrijp die blinde vlek niet. Het is mij volkomen onduidelijk dat men absoluut niet inziet dat, als men een draagvlak wil creëren voor een herijking van de sociale zekerheid – en dat wil men – en als men meer eigen verantwoordelijkheid en eigen initiatief in de sociale zekerheid wil brengen, de aftrek van hypotheekrente boven een bepaald plafond – wat mij betreft boven twee ton – daarbij een belangrijk ijkpunt is. Als de aftrek van die subsidie voor de beter gesitueerden onbespreekbaar is, hoe wil men dan bij de groepen met lagere inkomens een groter draagvlak creëren voor een andere inrichting van de sociale zekerheid? Dat is mij niet uit te leggen. Ik vind zo iets kortzichtig, onrechtvaardig en eerlijk gezegd ook beschamend.

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor hun beantwoording. Als dit de stijl is waarin wij in de komende jaren gaan discussiëren, kan het ook voor niet-financiële specialisten in deze Kamer een interessante tijd worden. Dat werd mij in ieder geval gisteravond meegedeeld.

Ik wil op vijf punten ingaan, twee reganderen de minister en drie de staatssecretaris. Ik begin met de beschouwing die de minister heeft gehouden over de negatieve

inkomstenbelasting. Hij heeft heel nadrukkelijk gesteld – en ik denk dat dit voor niemand een verrassing was – dat wij daar de komende jaren nog helemaal niet aan toe zijn. Hij heeft erbij gezegd dat het een boeiend verschijnsel is dat alle grote partijen in dit land er zich mee bezighouden. Als zodanig heeft zo'n bijdrage van de minister over voor- en nadelen natuurlijk betekenis. In dat opzicht vraag ik hem of hij niet iets te gemakkelijk het element verzekeringen daarbij hanteert. Het is theoretisch zeker denkbaar, maar ik zie nog niet in dat het praktisch uitvoerbaar is om het wegvallen van inkomen bij het verlies van werk via het betalen van een verzekeringspremie te compenseren. Als dat wel uitvoerbaar is, is het een element van grote betekenis. Als de minister dat mogelijk acht, denk ik dat hij de discussie een heel eind verder kan brengen wanneer hij daaraan een iets fundamentele beschouwing besteedt en aan een aantal mensen uit de verzekeringswereld vraagt om dat vorm te geven.

Mijn volgende punt betreft de opmerking van de minister dat hij het met twee van mijn voorstellen ten aanzien van de meevallers wel eens is en met het derde niet. Ik zou hem kunnen vragen, het met tweeëneenhalf voorstel eens te zijn. Ik denk dat hij geen verdedigingslijn heeft om dat niet te doen, want in het regeerakkoord wordt een slag om de arm gehouden ten aanzien van de defensieprioriteitnota. Daarom gaat het mij echter niet. De minister moet mij niet misverstaan. Er is ook met ons daarover op dit moment helemaal niet te praten. De universiteiten, om maar eens wat te noemen, doen alles om het gelijk van de politiek te bewijzen. Er is helemaal geen reden om dat op dit moment aan te kaarten. Wel wijs ik erop dat je regelmatig hoort: zijn wij in het regeerakkoord ten aanzien van die bezuiniging niet te kort door de bocht gegaan? Ik ben er helemaal niet aan toe om te zeggen dat dit het geval is, maar als het moment komt dat je dat vindt, moet je dat ook ruiterlijk toegeven en moet je op dat punt de zaken bijstellen. Dit maakt het wat minder makkelijk om oppositie te voeren en dat is een nadeel, maar het zou wel een bepaalde stijl geven, als je ook in de politiek zegt: wij hebben ons vergist en laten wij daarnaar kijken. Nogmaals, zover zijn wij niet.

Voorzitter! Mijn eerste opmerking in de richting van de staatssecretaris heeft te maken met zijn uitspraak: als je gaat sleutelen aan allerlei schijven of de vermogensbelasting waarin 1,2 mld. omgaat, moet je constateren dat dit geld kost; ik ben zeker niet iemand die zegt dat wij dan maar moeten komen tot lastenverlichting of bezuiniging van de kant van de overheid, want zo goedkoop zijn die zaken meestal niet te verwerven. Dat is juist. Het boeiende is dat wij gisteren een omslag gemaakt hebben in het denken. Het is heel goed denkbaar in dat kader dat wij qua belastingen meer in de richting gaan van de indirecte sfeer en dat wij zeggen: wij creëren daardoor meer verlichting in de directe sfeer en wij kunnen die inzetten. Ik denk dat het verstandig is de som der belastingen als uitgangspunt voor de discussie te nemen en dat wij niet zo gemakkelijk moeten zeggen: de overheid kan het wel goedkoper of iets dergelijks.

Ik meen dat de hele discussie over de consumptieve rente daarvan onderdeel uitmaakt. De heer Stevens heeft in de commissie die zijn naam droeg na een jaar of twee droog opgemerkt: D66 is de enige die deze opvattingen nog aanhangt. In de tijd verglijdt alles, dus ik weet niet of ik dat nog voor de volle 100% kan waarmaken, maar er zitten wel enkele componenten in die in deze discussie heel waardevol zouden kunnen zijn. Ik denk met name aan het systeem van hypotheek-renteaf trek. Ik kan mij voorstellen dat gezegd wordt: wij maken een onbepaalde aftrek mogelijk van hypotheekrente, maar dan op basis van de eerste schijf. Dan ben je al een heel eind. Ik vind het jammer dat die discussie niet kan worden gevoerd. Zo'n element geeft aan dat je ook anders naar de vermogensbelasting en de belastingsschijven kan kijken.

Voorzitter! Mijn derde opmerking aan het adres van de staatssecretaris sluit aan bij wat de heer Stevens ter zake heeft gezegd. Ook ik maak mij ongerust over de achterstelling van de pensioenen. Ik heb niet helemaal in beeld hoe het precies in zijn werk gaat. Ik heb uit hetgeen staat op blz. 5 van de memorie van antwoord begrepen dat alleen al het simpele feit van de zekerstelling door een bank betekent dat men geconfronteerd wordt met een naheffing. Als dat waar is, denk ik dat dit geen

goede zaak is. Ik heb al gezegd dat ik de zaak niet wil oprekken ten aanzien van misbruik. Misschien is het terecht – ik geef een mogelijkheid aan, maar die zal wel afgeschoten worden, want ik ben in dit opzicht een amateur – te zeggen: bij faillissement zien wij daarvan af. Naar dat soort elementen moet men toch eens kijken. Het mag echt niet gebeuren dat men, wanneer men die zekerstelling heeft en naar eer en geweten een bedrijfje gerund heeft maar het niet gered heeft, ook nog de rekening gepresenteerd krijgt van deze achterstelling. Ik wijs de staatssecretaris erop dat zijn opmerking dat hij daarnaar wil kijken mij wat mager lijkt.

□

De heer **Barendregt** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Gevraagd naar de voorwaarden die hij stelde bij zijn toetreden tot het kabinet, zegt de minister dat hij geen enkele voorwaarde heeft gesteld omdat het regeerakkoord er al lag. Ik vind het geweldig dat de formateurs het beleid, dat nu door de minister en de staatssecretaris wordt gevoerd, kennelijk al op papier hadden voordat de bewindslieden werden gevraagd. Dat kan ik mij bijna niet voorstellen maar het zal wel zo zijn. Ik zou tot de minister willen zeggen: ga zo door, met de standvastigheid die u hebt aangegeven en probeer er inderdaad de hand aan te houden. Ik denk overigens dat het nog moeilijker is om de anderen in de hand te houden. Hoe dan ook, voorzitter, stabiliteit is het kenmerk van het beleid dat wij voorstaan en wat dit betreft kan ik mij in de werkwijze van de minister vinden. Voor zover dat mogelijk is, zal ik hieraan graag medewerking verlenen.

Ik dank de bewindslieden hartelijk voor hun uitvoerige beantwoording. Niet alleen is vrijwel alles behandeld, de beantwoording is inderdaad zeer uitvoerig geweest. Ik stel het op prijs, te onderstrepen dat ik daarvoor veel waardering heb.

Een zaak waarop de minister niet heeft gereageerd, is mijn opmerking over het Europese werkgelegenheidsplan. Ik vind dit een zeer belangrijke kwestie, mede gelet op de bedragen die daarmee gemoeid zijn. Daarmee zouden 15 miljoen banen moeten worden "geschapen" voor de 18 miljoen werklozen die er

nu binnen de EU zijn. Welke gevolgen heeft dit plan voor ons land?

Verder heb ik aandacht gevraagd voor de privatisering van de grote projecten in ons land. De gedachte is gelanceerd om dergelijke projecten bij afzonderlijke wetgeving te regelen. Ik zie dat als een vrij scherpe wijziging van het tot nu toe op dit terrein gevoerde beleid. Wat is de visie van de minister hierop?

Voorzitter! Wat de inbreng van het ABP betreft heb ik niet alleen gezegd dat de heer Duisenberg bepaalde bezwaren heeft, maar ik heb er ook op gewezen dat de heer Duisenberg van oordeel is dat die mogelijkheid slechts betrekking kan hebben op eenderde van het ABP-vermogen dat in deze zin zou kunnen worden aangewend. Onderschrijf de minister deze stelling?

De staatssecretaris geeft, sprekend over de eerste schijf, als zijn oordeel dat de verhoudingen nu niet zo zijn als de regering het graag zou willen maar, zo zegt hij, het komt vanzelf weer goed. Voorzitter, ik denk niet dat het zo is, tenzij de regering nog zulke belastingverzwaringen in petto heeft dat langzamerhand het percentage van de eerste schijf weer gaat stijgen. Ik kan mij niet voorstellen dat dat de bedoeling is omdat dit in strijd zou zijn met het beleid dat men voorstaat. Een andere mogelijkheid is dat de belastingen in de sfeer van het milieu fors omhoog gaan en er in die zin wordt gezorgd voor een hoger percentage in de eerste schijf. Waarop de staatssecretaris precies doelt als hij zegt dat het wel weer goed komt, ontgaat mij in elk geval.

Naar aanleiding van het wensenlijstje van VNO en NCW spreekt de staatssecretaris over beperkte middelen terwijl hij toch onderstreept dat getracht moet worden om tegemoet te komen aan de fiscale concurrentie die in de EU zozeer is toegelaten. De bewindsman vermeldt in dit verband dat 0,5 mld. is toegezegd. De vraag rijst of het half miljard dat voor het MKB beschikbaar is gesteld, inderdaad moet worden ingezet om de Nederlandse concurrentiepositie binnen de EU te verbeteren. Als bij dat bedrag ook fiscale tegemoetkomingen ten behoeve van het MKB betrokken zijn, is 0,5 mld. niet veel voor een zo grote sector.

Wat de Vamil betreft, voorzitter, vind ik dat de regering erop moet toezien dat voorkomen wordt dat

regelingen worden opgesteld die in feite zijn toegesneden op het systeem "wie het eerst komt het eerst maalt". Dat kan toch geen systeem zijn voor door de overheid geboden tegemoetkomingen. Ik zou het kwalijk vinden wanneer men hiermee op grond van budgettaire overwegingen zou stoppen met als gevolg dat degenen die later komen, niets krijgen.

In verband met de vermogensbelasting heb ik de 50-50-norm aangedragen voor beide hierbij in het geding zijnde vermogensgroepen. De staatssecretaris blijkt hiervan geen voorstander te zijn maar onduidelijk is of hij dit standpunt inneemt op beleidsmatige gronden of om budgettaire redenen. Ik hoor graag welke argumenten in dit verband voor hem gelden.

De spaarregeling was wél doordacht en weloverwogen. Ik denk, voorzitter, dat hierover maar kort is nagedacht... Overigens hoeft je niet altijd lang te denken om iets goeds te bedenken. Hoe dan ook, ik heb erop gewezen dat door dergelijke ontwikkelingen het wantrouwen van de burger ten opzichte van de overheid zal worden gevoed. De staatssecretaris werpt die gedachte ver van zich af maar ik verzoek hem niettemin om hierover nog eens na te denken. Ik denk dat het negatieve effect op dit terrein groter is dan uit zijn antwoord blijkt.

Voorzitter! Dat ik nu voor het laatst aan deze debatten meedoe, spijt mij. Dit is een van de fijnste debatten geweest die ik met bewindslieden van Financiën heb mogen voeren en daar ben ik dankbaar voor. Het is ook de laatste vergadering van onze Kamer in 1994. Wij leven nu naar het kerstfeest toe. Bij dat feest gedenken wij de geboorte van de Here Jezus. Deze dagen hebben wij veel over baten en schulden gesproken. Welnu, Hij is gekomen om de mensen van hun schuld en zonden te verlossen. Ik wens allen hier aanwezig een gezegend kerstfeest toe.

□

De heer **Hilarides** (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor de wijze waarop zij zijn ingegaan op de vragen en opmerkingen van mijn fractie. Die beantwoording was van dien aard dat ik graag voldoe aan uw verlangen dat men zich in tweede termijn wat beperkt. Ik

laat het bij een enkele vraag en een enkele opmerking.

In eerste instantie ben ik vrij uitvoerig op de meevallers ingegaan. Daarbij gaf ik een zekere voorkeur aan, hetgeen de minister niet zal zijn ontgaan. Ik weet dat hij gebonden is aan het regeerakkoord, waarin wordt gesteld dat structurele meevallers worden aangewend voor reductie van het financieringstekort en lastenverlichting. Waarom hebben wij een sterke voorkeur voor reductie van het financieringstekort? Voorzitter! Gelet op het toetreden tot de EMU moeten wij ervoor zorgen dat de schuldquote tijdig wordt verlaagd.

Naar aanleiding van de problematiek van de werknemersspaarregelingen is door de staatssecretaris gezegd dat de opbrengst van de vennootschapsbelasting wordt meegeteld. Echter, de indirecte effecten worden niet meegeteld. Voorzitter! Ik kan mij daarbij wel iets voorstellen maar die indirecte effecten zijn er natuurlijk wél. Het gaat eigenlijk om het volgende. Wij hebben nog maar weinig ervaring met de spaarloonregeling in haar huidige vorm. Het aantal deelnemers aan de regeling is natuurlijk van groot belang, waarbij het om twee aspecten gaat. In de eerste plaats noem ik de overeenkomsten die bedrijven afsluiten met financiële instellingen met betrekking tot de verschillende spaarregelingen en in de tweede plaats is van belang de mate waarin de werknemers daarin participeren. Het is nog zeer onduidelijk, wat het uiteindelijke aantal deelnemers aan de verschillende regelingen zal zijn. Ik adviseer de bewindslieden dan ook, niet te snel wijzigingen voor te stellen en eerst wat ervaring op te doen met de nieuwe regeling die wij vandaag zullen vaststellen. Het is namelijk voor het bedrijfsleven erg vervelend als er jaarlijks wijzigingen in de verschillende regelingen worden aangebracht.

Het antwoord van de bewindslieden over de internationale concurrentiepositie van ons land is duidelijk. Ook ik vind dat wij op de goede weg zijn. Ik ben het ook van harte met de staatssecretaris eens dat wij de ontwikkelingen in het buitenland vóór moeten zijn. In de afgelopen jaren hebben wij een achterstand opgelopen, wij hopen minimaal op hetzelfde niveau als dat van andere landen uit te komen. En

het zou van belang zijn, maatregelen te nemen waardoor ons land weer een koppositie kan innemen, al geef ik toe dat de budgettaire mogelijkheden beperkt zijn. Niettemin heeft de regering een bepaald bedrag uitgetrokken voor lastenverlichting. Ik zou het bijzonder waarderen als de verbetering van de internationale concurrentiepositie een belangrijke rol kon spelen bij het bepalen van prioriteiten bij de mogelijke uitgaven op dit vlak. De wetsvoorstellen die wij vandaag behandelen, vormen eigenlijk al een stap in de goede richting, maar er zullen er ongetwijfeld nog meer moeten volgen.

Ook de vermogensbelasting is uitvoerig aan de orde geweest. Ook op dit punt is er geen bedrag uitgetrokken, zoals in het regeerakkoord is aangegeven. Toch beluister ik in het betoog van de bewindslieden een ondertoon waaruit enige bereidheid blijkt om toch iets aan de vermogensbelasting te doen. De regering let op bepaalde ontwikkelingen in Europa en zij wil een en ander ook in breder verband bekijken. De bewindslieden willen hierbij bijvoorbeeld ook de successiebelasting betrekken, met name als het gaat om knelpunten, specifiek bij familiebedrijven. Mochten er financiële mogelijkheden ontstaan, dan zou naar mijn mening moeten worden bekeken of hieraan iets kan worden gedaan.

Beperking van de aftrek van rente op consumptief krediet is een dankbaar onderwerp. Ik heb er in eerste instantie een aantal opmerkingen over gemaakt; ik had niet om een antwoord gevraagd, maar ik heb het wel gekregen. De staatssecretaris loopt daarmee in feite vooruit op een discussie die wij nog moeten voeren. Ik wil er alleen nogmaals op wijzen dat het hierbij om een complexe materie gaat. In een van de wetsvoorstellen komt de datum 1 januari 1996 voor. Ik vraag mij af of het mogelijk zal zijn, deze datum te halen. Wij moeten hierbij niet overhaast te werk gaan, wij zullen er ruim de tijd voor moeten nemen, want het zou natuurlijk buitengewoon vervelend zijn om later weer reparatiewetgeving te moeten toepassen.

Ten slotte nog een opmerking over de Pensioen- en spaarfondsenwet. Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vragen over het in de verschillende wetten op elkaar afstemmen van het gebruik van het fiscale

begrip "pensioen", met name in de situatie die per 1 januari zal ontstaan, en over de overgangmaatregel die naar het oordeel van mijn fractie noodzakelijk is.

Voorzitter, wij gaan uiteraard graag akkoord met de wetsvoorstellen. Ik wens de bewindslieden prettige feestdagen en een goede jaarwisseling.

□

Minister Zalm: Voorzitter! De heer Schinck heeft ons ervoor gewaarschuwd, dat wij ons op het stuk van de ouderenaftrek niet op een hellend vlak moeten begeven door voor ieder probleem een nieuwe fiscale regeling te bedenken. Dit is inderdaad niet onze bedoeling, ofschoon de creativiteit van de staatssecretaris bijna onuitputtelijk is. Maar de ouderen zijn in de fiscaliteit altijd al als een aparte categorie beschouwd; er is een apart tarief voor 65-plussers in de eerste schijf en ook in de aftrek van buitengewone lasten geldt voor hen al enige tijd een forfait, dus in die zin is er geen sprake van een nieuwe categorie in de belastingheffing. Het is ook geen tijdelijke maatregel, wij zullen dit instrument waarschijnlijk ook in de komende jaren gebruiken om de koopkracht van ouderen te ondersteunen, liefst geïntegreerd met het forfait voor de buitengewone lasten.

De heer De Boer heeft mij terecht nog eens gekapitteld, met name op het punt van de positie van de staatsbalans. Volgens de laatste balans die wij hebben opgemaakt, is er een negatief vermogen van 172 mld. Arthur Anderson heeft op een aantal punten een andere waardering van bepaalde posten. Je kunt het afschrijvingsregime baseren op vervangingswaarde, evenals de waardering op de balans; dat doen wij. Je kunt ook de historische kosten als basis nemen; dat doet Arthur Anderson. Het is eigenlijk de oude strijd tussen de Amsterdamse en de Rotterdamse school; de regering is op dit punt Amsterdams, dus ook de Miljoenennota.

Verder voert Arthur Anderson ook een post als de milieuschuld op. Dat is een heel moeilijke te taxeren post. Natuurlijk proberen wij de milieuschuld zoveel mogelijk op de betrokken bedrijven te verhalen en deze niet te zien als een staatschuld. Daarnaast kun je nog de aardgasbel

noemen, die niet aan de kant van de activa op de balans is opgenomen. Ook kun je denken aan de belastingclaim op uitgesteld loon, in casu pensioen. Als je dit allemaal doet, denk ik dat je al snel op een overschot uitkomt, dus voorlopig houd ik het maar bij de waarderingsmethode uit de Miljoenennota, maar dat beeld is niet vrolijk, want het negatieve vermogen neemt van jaar tot jaar toe.

Wat de VUT betreft kan ik alleen maar verwijzen naar het moeilijke overleg dat de minister van Binnenlandse Zaken met de ambtenaren zal voeren. Of de inzet van de regering ook de uitkomst van die onderhandelingen zal zijn, moeten wij maar afwachten.

De heer Schuyer heeft mij uitgedaagd, in het kader van de negatieve inkomstenbelasting wat meer te zeggen over verzekeringen. Hij vraagt zich af of werkloosheid wel verzekeraar is. Dat zal niet eenvoudig zijn, maar een verzekering is natuurlijk niet de enige mogelijkheid. Je kunt ook sparen of in CAO's afspraken daarover maken, en zo zijn er nog wel enkele modaliteiten te bedenken. Die onderwerpen zullen nog wel weer op de agenda verschijnen, maar op zichzelf kan dit een bezwaar zijn.

Dan heeft de heer Schuyer mij nog op vriendelijke wijze gekapitteld over de derde optie voor een belastingmeevaller. Wij zijn het tot op grote hoogte met elkaar eens, maar ik denk dat het toch goed is om in de gaten te houden dat afspraken over bezuinigingstaakstellingen moeten worden nagekomen. Het is ook een misverstand om te veronderstellen dat collega Voorhoeve inmiddels een bezuiniging van 0,25 mld. kwijtgescholden zou zijn, want die is gewoon nog niet ingevuld. Verder is het onduidelijk of dat wel helemaal precies ingevuld moet worden met het oog op de claim op een intensiveringsruimte, internationale samenwerking geheten, waar ook Defensie eventueel voor in aanmerking komt. In ieder geval wordt dat alles ingepast in het uitgavenkader.

Natuurlijk hebben wij ook een afspraak over een totaal uitgavenkader. Belastingmeevallers staan dus geheel los van het uitgavenbeleid. Dit neemt niet weg dat wij wel eens het geluk hebben dat er dank zij de economische ontwikkeling meevallers op het gebied van de uitgaven komen, bijvoorbeeld door meer

werkgelegenheid en minder uitkeringen, een lager tekort en dank zij de belastingmeevallers minder rente-uitgaven. Dan is er onder het uitgavenplafond een zekere ruimte. Aanwending van die ruimte voor structuurversterkende maatregelen heeft daarbij de voorkeur. Het kwijtschelden van ombuigingen komt voorlopig niet voor in ons woordenboek.

Ik dank ook de geachte afgevaardigde de heer Barendregt voor zijn vriendelijke woorden. Ik ben inderdaad vergeten om te antwoorden op zijn vragen over het Europese werkgelegenheidsplan. Ik denk dat ik hem gerust kan stellen. Er is geen sprake van een plan dat in Brussel is uitgebreed en dat via richtlijnen op ons afkomt. Het witboek van Delors is een discussiestuk waar regeringen op een eigen wijze mee om moeten gaan en waarop zij hun beleid moeten afstemmen. Het werkgelegenheidsbeleid is dus een nationale zaak.

In het kader van dat witboek vormen de transeuropese netwerken evenwel een uitzondering. In de sfeer van de EG is daar ook geld voor uitgetrokken. Op dit moment gaat dat om 2,4 miljard ecu, dus een dikke 5 mld. Bovendien is die 5 mld. over zes jaar gespreid en geldt voor heel Europa, dus niet alleen voor Nederland. Inderdaad is op de top in Essen voorgesteld om dat bedrag verder op te hogen met 1,2 miljard ecu. De Nederlandse regering achtte dat echter niet zo nodig; zij was er niet voor. Er is geen sprake van een of andere grote coup uit Brussel om de werkgelegenheid aan de nationale soevereiniteit te onttrekken en via grote uitgavenprojecten in Brussel vorm te geven.

Er is nog gesproken over aparte wetgeving voor grote projecten, zoals de Deltawet. De Wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid heeft een advies uitgebracht naar aanleiding van de vraag of dit niet in meer gevallen moet gebeuren. Bij mijn weten, is de regering daar nog niet uit. Als wij daar in het kabinet al toe zouden hebben besloten, is mij dat althans ontgaan. Volgens mij is dit onderwerp in studie gegeven aan de ministers van Ruimtelijke Ordening en van Verkeer en Waterstaat. Ook Economische Zaken hoort daar enigszins bij. Zij gaan kijken of dat echt nodig is en of je veel opschiet met dit soort aparte wetten voor grote projecten.

De heer Barendregt heeft terecht opgemerkt dat ik ook niet ben ingegaan op het punt van Duisenberg over 1/3 van het ABP. Ik ken dat punt niet, behalve uit het betoog van de heer Barendregt. Ik kan mij weliswaar voorstellen dat de heer Duisenberg zegt dat je het niet moet doen, maar ik begrijp niet dat ik het voor 1/3 mag doen, terwijl ik het helemaal niet wil. Ik moet het antwoord dus schuldig blijven.

De heer Hilarides heeft er nog eens de nadruk op gelegd dat zijn voorkeur is om meevallers aan te wenden voor het verkleinen van het tekort, vooral in het kader van de EMU. Er zijn diverse overwegingen aan de orde inzake lastenverlichting versus tekort. Pro-lastenverlichting is natuurlijk het werkgelegenheidsaspect. Pro-tekort vind ik met name de onzekerheid. In onzekerheid kan je namelijk beter wat conservatief zijn, zo zeg ik als minister van Financiën. Wij weten niet of de conjunctuur die nu zo mooi omhoog gaat, straks weer neergaat. Dit is voor mij en voor de collega's, zo neem ik aan, een speciale afweging en enigszins terughoudend te zijn.

Voorts wordt er aandacht besteed aan de internationale concurrentiepositie, ook in de sfeer van de uitgaven. Het Fonds economische structuurversterking is apart gezet en valt buiten het uitgavenkader. Plannen van nationale importantie worden daaruit gefinancierd.

Ik wens tot slot alle leden een gezegende Kerst en een prettig nieuwjaar toe.

□

Staatssecretaris **Vermeend**:

Voorzitter! Allereerst dank ik de woordvoerders voor de door hen uitgesproken waardering aan mijn adres.

De heer Schinck heeft een vraag gesteld over de toepassing van de werknemersspaarregelingen in relatie tot de bestrijding van het ziekteverzuim. Creativiteit kent geen grenzen in dit land. De genoemde regelingen zijn bekend. Als kamerlid heb ik in het kader van de voorlichting een aantal sessies mogen meemaken waarin dit aspect ook aan de orde is geweest. Ik ken die regelingen dus. Voor zover die voldoen aan de wettelijke eisen ter zake is dat mogelijk. Ik weet niet in welke mate die regelingen voorkomen; ik weet alleen dat ze bestaan.

De geachte afgevaardigde is nog even ingegaan op de problematiek van aftrek van consumptieve rente en van hypotheekrente. Eerlijk gezegd, deel ik zijn conclusie daarover niet. Ook in andere landen bestaan namelijk verschillende systemen naast elkaar. Mijn stelling is: als dat in een ander land kan, waarom dan niet hier? Ook in andere landen is er sprake van verschillende fiscale behandeling van consumptieve rente en van rente van leningen ten behoeve van het eigen huis. Daar gelden vaak verschillende fiscale systemen voor. Uit gegevens ter zake uit andere landen in Europa blijkt dat men daarvoor noodzakelijkerwijs geen gelijke systemen hoeft te hanteren. Dit zeg ik, omdat de heer Schinck in dit verband een uitstapje naar Europa maakte.

Ik ben het met de heer Hilarides eens, als hij zegt dat dit een buitengewoon complexe materie is. Hij heeft mij niet uitgenodigd om er verder op in te gaan. Dat doe ik ook niet. Het feit dat het een complexe materie is, wil niet zonder meer zeggen dat er geen oplossing gevonden kan worden.

De heer De Boer heeft voor zichzelf een aantal boeiende conclusies getrokken uit de aanpak van de BTW-constructies. Het is de heer Schinck overigens gebleken dat een dergelijke opzet recentelijk is goedgekeurd. Ik kan de heer De Boer meedelen dat ik in de schorsing van zoëven een brief heb getekend, waarin de belastingdienst wordt uitgenodigd om die constructies nog duidelijker te bestrijden. Die brief is nu uit.

De heer De Boer heeft terecht een opmerking gemaakt over de terugwerkende kracht. Formele terugwerkende kracht is zelfs technisch niet mogelijk; het gaat immers om de BTW. Maar de belastingdienst hoeft ook niet zonder meer constructies te accepteren die strijdig zijn met het doel en de strekking van de wet. Vandaar mijn brief, waarover ik zojuist sprak, aan de belastingdienst waarin staat dat die constructies bestreden moeten worden. Vervolgens sluit ik niet uit dat ik met wetgevingsvoorstellen moet komen.

Voor de rest onderschrijf ik nagenoeg helemaal de conclusies van de heer De Boer.

De heer Stevens is nog eens ingegaan op de ondernemingsvrijstelling en de aanmerkelijk-

belanghouders in relatie tot holdings. Hij heeft daarbij verwezen naar het waardevolle artikel van de heer Blokland in weekblad Fiscaal recht van 8 december jongstleden. Hij heeft ook de memorie van antwoord geciteerd, waarin ik de conclusie van de heer Blokland in hoofdlijnen (!) onderschrijf. De heer Stevens is zo vriendelijk geweest om de wettelijke bepaling nog eens aan te geven. Welnu, met het oog op het gecreëerde wettelijke regime is de ondernemingsvrijstelling in ieder geval van toepassing op de persoonlijke ondernemer en de directeur-grootaandeelhouder van een holding, als die holding ondernemingsactiviteiten ontplooit in relatie tot de werkmataanschaap. Daar zijn wij het over eens.

Hier moet nog even vastgelegd worden dat er geen ondernemingsvrijstelling geldt voor een particuliere belegger en de grootaandeelhouder van een holding met een beleggingskarakter.

De heer Stevens heeft mij nog een aantal casusposities voorgelegd. Zo ken ik hem weer. Ik sta hier niet als adviseur, maar dat vraagt de heer Stevens ook niet. Ik moet mij er altijd toe dwingen om niet onmiddellijk op die casusposities in te gaan. Ik heb dus enige aandrang om dat wel te doen, maar ik weet dat ik het niet moet doen. Ik doe het dus ook niet! Ik zal even zeggen waarom niet. De heer Stevens zal mij voorhouden: geachte staatssecretaris, het is voor de wetgeschiedenis buitengewoon belangrijk dat u er wél op ingaat. Hij gaf een aantal casusposities die ik buitengewoon moeilijk kan beoordelen. Ik ken de achtergrond ervan niet. Hij weet net zo goed als ik dat het bij casusposities gaat om het geheel van feiten. Wat de heer Stevens geeft, is een deel van de feiten. De casusposities komen ongetwijfeld uit de praktijk. De heer Stevens kennende zijn het typisch situaties die in de praktijk voorkomen of zouden kunnen voorkomen. Misschien komen ze in de praktijk voor. Daarom legt de heer Stevens ze aan mij voor. Ik ken echter niet het feitencomplex dat achter de casusposities zit. Ik kan er, eerlijk gezegd, dus heel moeilijk op antwoorden of de conclusie van de heer Stevens juist is. Omdat ik het feitencomplex niet ken, moet ik het antwoord schuldig blijven. Bovendien hebben wij buitengewoon bewaame inspecteurs in dit land. Zij

weten van de uitvoering veel meer dan de staatssecretaris!

De heer **Stevens** (CDA): Het laatste trek ik in twijfel. De casusposities zijn niet gebaseerd op feitelijke situaties uit de praktijk. Ik heb ze verzonnen, uitgaande van het voorstel dat op tafel ligt. Ik kan mij best voorstellen dat de staatssecretaris zegt dat hij er nu niet op kan ingaan. Ik heb alleen willen constateren – ik neem aan dat de staatssecretaris dit onderschrijft – dat er eigenlijk twee categorieën zijn die buiten de boot vallen wat de vrijstelling betreft, namelijk de fiscale beleggingsinstellingen van artikel 28 Vpb en de materiële beleggingsmaatschappijen, als bedoeld in artikel 8, zesde lid, onderdeel b, van de Wet op de vennootschapsbelasting, met uiteraard de holding erboven. Dat was de hoofdlijn die ik wilde vastleggen. Ik denk dat de staatssecretaris die onderschreven heeft. Ik heb er alle begrip voor dat hij de casusposities op dit moment niet wil beantwoorden. Voor mij zelf was het opstellen van de casusposities een exercitie om eens door de problematiek heen te lopen. Als wij het op dit punt in algemene zin eens zijn, ben ik tevreden.

Staatssecretaris **Vermeend**: Ik maak hierbij opnieuw de kanttekening dat een grootaandeelhouder van een holding met een beleggingskarakter erbuiten valt. Ik neem aan dat de heer Stevens dit met mij eens is.

De heer **Stevens** (CDA): Die staat in de categorie die ik genoemd heb, namelijk de materiële beleggingsmaatschappij, in de zin van artikel 8, zesde lid, onderdeel b, van de Wet op de vennootschapsbelasting.

Staatssecretaris **Vermeend**: Voorzitter! Een ander punt dat de heer Stevens aan de orde stelde, heeft minder met de casuïstiek te maken, maar meer met een probleem dat ook door de heer Schuyer is aangekaart. Het gaat daarbij om het achterstellen van pensioenrechten en de mogelijke problematiek bij de financiering in het kader van het midden- en kleinbedrijf en de starters. Eén ding moet mij van het hart; ik kan mij bij starters veel voorstellen, maar niet dat wij daarbij al geconfronteerd worden met de pensioenproblematiek. In het algemeen heeft een starter in dit land weinig om in

zekerheid te stellen, vooral als het gaat om pensioenrechten. Wat dat betreft is de problematiek dus geringer, als het gaat om de financiering.

De heer **Stevens** (CDA): Ik onderschrijf dit. Met "starters" bedoel ik eigenlijk alle mensen die geconfronteerd worden met het nieuwe regime, na 1 januari 1995. In die optiek heb ik graag een reactie van de staatssecretaris. Ik weet dat de heer Schuyer en de heer Hilarides er ook graag een reactie op hebben.

Staatssecretaris **Vermeend**: Als de heer Stevens het begrip zo opvat, ligt het anders.

De eerste opmerking die ik maak, is dat de heer Stevens een buitengewoon ruime uitleg gaf. Misschien is dat al een tegemoetkoming. De heer Stevens sprak over het voorwerp van zekerheid worden door het enkele feit van hoofdelijke aansprakelijkheid. Dat is echter niet het geval. Men kan de hoofdelijke aansprakelijkheid niet gelijkstellen met de zekerheidsstelling in dat kader. Omdat de heer Stevens die gedachte had, is er op dat punt al een deel van de kou uit de lucht. Er komt nog iets bij. Aan het adres van de heer Schuyer zeg ik dat het niet de bedoeling is dat wij een bedrijf in een faillissement drijven. Dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling. In eerste termijn heb ik al gezegd – in de Kamer werd gesproken over een hardheid – dat ik dit punt nauwgezet zal volgen. Als er een hardheid optreedt in de uitvoeringssfeer, is het altijd mogelijk om een aanwijzing te geven. Gelet op de interpretatie die de heer Stevens van de hoofdelijke aansprakelijkheid gaf, en gelet op de praktijk, is er al een deel van de kou uit de lucht. Van de andere kant ben ik blij dat men vindt dat ook in deze sfeer misbruik en oneigenlijk gebruik moeten worden voorkomen. Daarover zijn wij het eens. Wij zijn het er ook over eens dat wij de financiering niet moeten bemoeilijken. Toch zeg ik ook nadrukkelijk dat wij de betrokken bepaling niet voor niets hebben opgenomen in het voorliggende voorstel.

De heer Hilarides had over de PSW een vraag gesteld die ik niet beantwoord zou hebben, namelijk over de overgangsproblemen. Ik heb gezegd dat de relatie tussen de PSW en de fiscaliteit opnieuw aan de orde komt. Wij hebben er aandacht voor.

Ik wil inderdaad niet met fiscale gevolgen geconfronteerd worden. Op dit punt onderschrijf ik de visie van de heer Stevens. Ik wijs de heer Hilarides op de toezegging, die ook in de stukken staat, dat men in het geval van aanpassingen aan de PSW de tijd heeft tot 1 januari 1995, althans zolang er geen dotaties plaatsvinden. Dit punt is ook in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Ik neem aan dat het probleem kan worden opgelost met deze ruime overgangsregeling voor aanpassingen.

De heer Barendregt stelde een paar vragen over de eerste schijf. Ik heb niet gezegd dat alles vanzelf goedkomt. Het komt zelden vanzelf goed, zo is mijn ervaring, ook in de sfeer van de belastingen. Ik heb alleen in verband met het meerjarenbeeld van het voorgenomen programma gezegd dat er eerder een andere verhouding zal optreden dan thans. De kans is aannemelijk dat het belastingdeel stijgt en het premie-deel daalt. Dit gebeurt niet vanzelf, maar er ligt een voorgenomen beleid aan ten grondslag.

De heer Schuyer noemde in verband met een beleid om iets aan de schijf lengten en de tarieven te doen, twee elementen. Het eerste is het gebruiken van de inkomsten uit indirecte belastingen. Ik heb in eerste termijn al gezegd dat er in de sfeer van de indirecte belastingen, zoals BTW, al een sterke harmonisatie heeft plaatsgevonden. Daarin hebben wij dus minder mogelijkheden dan wij misschien wenselijk vinden. Ik moet dat hier gewoon melden.

Het tweede element is de omslag, het introduceren van een milieu-grondslag en het gebruiken van de opbrengst hiervan. Ik heb in een eerdere functie becijferingen en optimistische schattingen gemaakt. Deze kwamen erop neer dat je de mogelijke bedragen niet moet overschatten. Ook in een van de onderdelen van het rapport van de commissie-Stevens is dit punt redelijk goed bekeken. In het rapport wordt gewaarschuwd voor al te veel optimisme, in de zin van grote bedragen. Alle studies die ik ken en mijn eigen waarnemingen en verkenningen stemmen op dit punt minder optimistisch dan sommigen wenselijk vinden. Hiermee druk ik mij heel voorzichtig uit. Niettemin zijn er mogelijkheden; wij hebben nu 600 mln. in die sfeer. Ik wijs erop dat het heel problematisch was. Ik herinner

aan het debat van gisteren, waaruit bleek welke bezwaren eraan kleven. Wij moeten er dus niet al te optimistisch over zijn.

Hetzelfde geldt voor de tax credit die de heer Schuyer noemde. Ook hierover zijn boeiende discussies gevoerd naar aanleiding van het rapport van de commissie-Stevens. Het is overigens niet juist dat dit rapport geen rol meer zal spelen. Bij de instelling van de commissie voor de technische voorziening heb ik kenbaar gemaakt dat zowel dat rapport als de bouwstenennotitie van mijn voorganger niet voor niets zijn geschreven. Een aantal elementen eruit zal dus ongetwijfeld een rol spelen bij de technische herziening, omdat er voorstellen in zijn opgenomen die gewoon het overwegen waard zijn.

De heer Barendregt vroeg of wij het half miljard van het midden- en kleinbedrijf gaan inzetten voor het wensenlijstje van NCW en VNO. Nee, dat is niet het geval. Het pakket voor het midden- en kleinbedrijf wordt op de eigen merites beoordeeld; zie ook het regeerakkoord. Wij hebben ook een wensenlijstje van het RCO gekregen, waarin een invulling aan dat pakket is gegeven. Als wij het advies van het RCO volgen, wordt het pakket volledig in fiscale zin ingevuld.

Ik wijs erop dat in de discussie in dit huis over de Vamil uitdrukkelijk gezegd is dat er een goede budgettaire afgrenzing moet zijn. Wij doen niets anders dan de wet op dat punt uitvoeren. Er is een meldingsprocedure en er is een budget vastgesteld. Ons is gewoon de bevoegdheid gegeven om op het moment dat er een budgettaire overschrijding dreigt, de Vamil te stoppen. Hiervan hebben wij gebruik gemaakt, gewoon conform de wet.

De heer **Barendregt** (SGP): Mijn zorg is dat dan geldt: wie het eerst komt, het eerst maalt.

Staatssecretaris **Vermeend**: Aan de andere kant staat elk jaar op zichzelf. Wij hebben nu het besluit genomen om de Vamil voor dit jaar te beëindigen. In 1995 is er weer een budget voor de "Vamil 1995". Als de Vamil weer in werking treedt, kan er weer gewoon een beroep op gedaan worden. Dat zit in het systeem. Het is geen beleidsmatig aspect, maar niets anders dan de wettelijke regeling die door de Staten-Generaal is aanvaard.

Hierin zit de mogelijkheid voor het kabinet om de regeling te beperken, ook budgettair.

De heer **Barendregt** (SGP): Worden in 1995 de overgeschoten aanvragen uit 1994 het eerst gehonoreerd?

Staatssecretaris **Vermeend**: Nee. Op dat moment is er weer de normale procedure die in de wet is opgenomen.

De heer Barendregt kwam op de spaarregeling terug, vanuit de optiek van de burger, en noemde de consistentie van het beleid. Ik heb al in de Tweede Kamer gezegd dat wij vanuit bestuurlijk oogpunt geen schoonheidsprijs verdienen; ik wil dat best erkennen. Wij hebben echter in het kabinet een afweging moeten maken, waarop ik nu niet verder inga, maar waarbij ook andere overwegingen een rol hebben gespeeld. Ik hoor de minister zeggen: het regeerakkoord. Dat is juist.

Ik dank de heer Barendregt voor het gezegende kerstfeest dat hij ons heeft toegewenst. Ik wens hem dat eveneens toe.

De heer Hilarides sprak over de internationale ontwikkelingen en het inlopen van achterstanden. Akkoord. Ik heb er net als hij een voorkeur voor om een koppositie te bereiken.

Aan de andere kant zijn er volgens hem weinig budgettaire middelen beschikbaar. Hierbij plaats ik een kanttekening. Het gaat lang niet altijd om budgettaire middelen, maar bijvoorbeeld ook om het vermindere van de administratieve-lastendruk. Als je deze kunt beperken, ontstaat er op zichzelf al ruimte door minder uitgaven, minder rompslomp en meer flexibiliteit. Dat levert op zichzelf al dynamiek en kostenbesparing op. Een van de eerste maatregelen heb ik inmiddels ontvangen van de commissie-Van Lunteren, hetgeen uitkomt op 100 mln. aan lastenverlichting in de sfeer van de administratie. Dat is een eerste begin.

De heer **Barendregt** (SGP): U wilde mij nog een antwoord geven op mijn vraag met betrekking tot de ondernemingsbelasting 50-50%.

Staatssecretaris **Vermeend**: Dat zal ik direct doen. De heer Barendregt vroeg zich af of ik gewoon tegen de 50-50% was, zonder nadere motivering. Ik ben nooit ergens voor zonder motivering en ook nergens

tegen zonder nadere motivering. Ik ben tegen het voorstel van de heer Barendregt uit beleidsmatige overwegingen. De heer Barendregt stelt namelijk voor om het ondernemingsvermogen extra te belasten, terwijl ik er juist een voorstander van ben om het ondernemingsvermogen minder te belasten. Dat is puur beleidsmatig. Het is mijns inziens niet in het belang van de werkgelegenheid om het ondernemingsvermogen zwaarder te belasten. Ook om die reden ben ik tegen het voorstel.

Ook ben ik uit budgettaire overwegingen tegen het voorstel, omdat het toch een behoorlijk beslag legt op de budgettaire middelen.

Voorzitter! Ik wens iedereen plezierige en gezegende feestdagen!

De beraadslaging wordt gesloten.

De wetsvoorstellen worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van GroenLinks wordt conform artikel 121 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met wetsvoorstel 23940 te hebben kunnen verenigen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Overgangsregeling voor de heffing van motorrijtuigenbelasting inzake motorrijtuigen met een tennaamstelling van het kentekenbewijs van voor het kalenderjaar 1988, en vervanging van het wisseldisconto van De Nederlandsche Bank N.V. door de voorschotrente van De Nederlandsche Bank N.V. in de Wet op de accijns en de Wet op de belasting van personenauto's en motorrijwielen 1992 (23981).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Boorsma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het is laat en het is de laatste vergadering. Ik geloof, dat het 50 meter van hier was dat gezegd werd: maak het kort! Dat zal ik ook doen.

De afgelopen maandagavond is wetsvoorstel 23782 behandeld, de faciliteit voor de zeevaart. Dat wetsvoorstel is ingediend – en

inmiddels aangenomen – op grond van een motie, waarvoor de voorzitter en ik ons destijds hebben ingespannen en welke kamerbreed werd aanvaard. Het ging daarbij om de vereenvoudiging van regelgeving, een van de punten waarop dit huis pleegt te letten en waar in dit geval de kracht van de Kamer bleek.

Bij het voorliggende wetsvoorstel 23981 gaat het om een ander punt waar dit huis op pleegt te letten, namelijk de betrouwbaarheid van de overheid als het gaat om gewekte verwachtingen en gedane toezeggingen. Er is toen een toezegging gedaan om eerbiedigende werking te verstrekken.

Een enkele opmerking wil ik over dat wetsvoorstel nog maken. In de memorie van toelichting wordt gesuggereerd, dat diverse leden van de Eerste Kamer gevraagd hebben om die toezegging. Uit het stenografisch verslag blijkt, dat de heer Van Rey van de VVD ons te hulp komt door erop te wijzen dat het vooral een toezegging is geweest aan het adres van de CDA-fractie, die zich op dat punt nogal beijverd heeft.

De memorie van toelichting is overigens een heel merkwaardig stuk: "Tijdens de mondelinge behandeling in de Eerste Kamer op 15 december 1993 van het voorstel ... heb ik toegezegd een wetsvoorstel aan het parlement te zullen voorleggen." Op de volgende bladzijde staat: "Tijdens de mondelinge behandeling van de wet op 16 december 1993 herinnerden diverse leden van de Eerste Kamer mij aan deze groep motorrijtuigen." ... "Van deze gelegenheid maak ik tevens gebruik ..." Was getekend de staatssecretaris van Financiën, Vermeend. Zou het gaan om een wettekst, dan zou ik moeten vragen om een novelle omdat er duidelijk sprake is van een verschrijving. Mijn geheugen leert mij namelijk, dat op dat moment de heer staatssecretaris een belangrijk lid van de Tweede Kamer was doch geen staatssecretaris van Financiën. Er is hier dus duidelijk sprake van een verschrijving. Ik vond het leuk om dit op te merken.

Mijnheer de voorzitter! Wij zijn blij met de totstandkoming van deze aanpassing, omdat het hier gaat om een toezegging welke ons destijds is gedaan. Ik wilde daar toch een enkel woord aan wijden als dank.

Voorzitter! De heer Barendregt heeft gezegd, dat dit een van de

laatste keren was dat hij zou kunnen spreken met de bewindslieden, in ieder geval waar het gaat om de vaststelling van een begroting e.d. Ik hecht eraan om hier, ook voor de Handelingen, op te merken dat dit de laatste keer is dat wij in deze Kamer een andere collega zullen zien die niet in de commissie Financiën zit en toch hier pleegt te blijven zitten, namelijk collega Henk Pröpper. Hij is gisteren uitvoerig uitgezwaaid door de voorzitter en ik zal dat ook niet herhalen. De grote waardering die toen geuit is, wil ik hier herhalen voor de Handelingen. Henk Pröpper, geen lid van de commissie Financiën en toch zit hij hier nog steeds naar ons te luisteren. Ik weet dat er nog een aantal leden naar ons luistert maar collega Henk Pröpper was altijd van de partij. Geweldig bedankt!

Voorzitter! Rest mij een gezegende Kerst en de beste wensen voor het nieuwe jaar toe te wensen aan de staatssecretaris van Financiën, de voorzitter, de collegae in dit huis, het personeel van dit huis dat nu ook heel lange en zware dagen maakt, en de ambtenaren van Financiën op de tribune.

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter! Wij hebben het de afgelopen uren gehad over de mogelijkheden om ergens geld te zoeken en het dan weer ergens anders af te halen. Welnu, bij het grijs kenteken zijn er mogelijk een paar tips te geven.

De staatssecretaris heeft in de Tweede Kamer opgemerkt dat bij dit onderwerp toch niets nieuws aan de hand is, dat het uitvoering van toegezegd beleid is. Daar heeft hij gelijk in. Maar het feit dat er telkens weer over dit onderwerp gesproken wordt, laat zien hoe ontevreden men erover is. De woorden "overkill" en "frustratie" zijn gevallen en er is voorgesteld het dossier nu maar snel te sluiten en te vergeten.

Als dan ook nog blijkt op een vraag van mijn fractie dat er in het grijs kenteken tot 3500 kilo ongeveer 565 mln. omgaat, om het zo maar eens uit te drukken, dan is er toch reden ons eens te bezinnen of wij wel op de goede weg zitten, zeker als je – ik schat het maar aan de veilige kant – ongeveer 20% oneigenlijk gebruik mag veronderstellen. Met andere woorden, zou het niet beter zijn om het oorspronkelijke voorstel opnieuw te overwegen: elke auto tot

2500 kilo valt onder het begrip personenauto. De kleine ondernemer die daarvan de dupe zou worden, kan toch ook op een andere manier fiscaal tegemoet gekomen worden door een aftrek, bijvoorbeeld van autokosten en aanschaf voor de inkomstenbelasting.

Men kan rustig aannemen dat het oneigenlijk gebruik van het kenteken die 20% à 30% gemakkelijk haalt. Dat betekent dan een verlies aan belastingfaciliteit van 100 mln. tot 150 mln. Als je een dergelijk wetsvoorstel gepaard zou laten gaan met een volledige eerbiedigende werking voor alle auto's met grijs kenteken, desnoods ook nog wanneer ze van eigenaar verwisselen, dan valt het met de onrust die het voorstel zou oproepen in de ogen van mijn fractie wel mee.

Als ook deze nieuwe bewindslieden niets voelen voor een dergelijke wijziging, dienen zij ook te accepteren dat een oneigenlijk gebruik van zo'n 20% onvermijdbaar is, ongeacht welke regeling men ook bedenkt. In dat geval zou mijn fractie graag zien dat er de komende tien jaar volledige rust blijft op het front van het grijs kenteken en dat de regering toezigt niet met verdere verfijningsmaatregelen te komen als blijkt dat ook deze laatste verfijningen weer niet het gewenste resultaat blijken te hebben. Wij zijn benieuwd welke van de twee mogelijkheden deze nieuwe staatssecretaris zal kiezen.

□

Staatssecretaris Vermeend: Voorzitter! Ik dank de heer Boorsma. Hij heeft het buitengewoon goed gelezen. Ik was niet "ik", die "ik" was de vorige staatssecretaris, mijn ambtsvoorganger. De heer Boorsma refereerde aan de Zeescheepvaartregeling en ook aan deze regeling. Ik kan alleen maar onderschrijven dat het toch mede de kracht van dit Huis was.

De heer Schuyer heeft mij twee keuzes gelaten en ik kies dan altijd een derde. Ik heb ook al in de Tweede Kamer gezegd dat het om een dossier met een lange voorgeschiedenis gaat. Ik ga die voorgeschiedenis nu niet herhalen. Het dossier is ook in deze Kamer behandeld. Hier is ook de problematiek van de eerbiedigende werking aan de orde gesteld, zoals de heer Boorsma ook zei. Vervolgens is de zaak besproken in de Tweede Kamer.

Daar zijn opvattingen kenbaar gemaakt. In reactie op suggesties in de Tweede Kamer om toch weer tot aanpassingen te komen, heb ik gezegd dat elke wijziging die op enig moment zou worden doorgevoerd, tot nieuwe onrust zal leiden en ook weer tot ongelijke behandeling.

Er lag op een gegeven moment een voorstel voor. Er is toen van "overkill" gesproken, er is gezegd dat het voorstel geen schoonheidsprijs verdiende. Daar ben ik het allemaal mee eens, het voorstel verdiende bestuurlijk zeker niet de schoonheidsprijs. Maar ik vond wel dat het toch niet de bedoeling kon zijn om nog weer wijzigingen door te voeren.

Wij moeten ons namelijk wel realiseren dat een groot aantal belastingplichtigen anticiperend maatregelen heeft getroffen in overeenstemming met de wettelijke regeling. Dus als wij weer wijzigingen zouden hebben doorgevoerd, zouden wij weer een vracht aan brieven hebben gekregen van juist die mensen die op grond van het voorstel maatregelen hadden getroffen.

De heer Schuyer heeft gevraagd of het niet beter zou zijn met een nieuw voorstel te komen. Maar dat station is gepasseerd. Ook wat de Tweede Kamer betreft is de trein inmiddels doorgereden. Die keuze hebben wij dus niet gemaakt. Dan moeten wij volgens de heer Schuyer nu maar de keuze maken dat er nu rust aan het front moet komen. Dat is de andere keuze die hij mij laat.

Ik ben het natuurlijk met hem eens dat het, ook naar de samenleving toe, van belang is om nu de regeling uit te voeren zoals die er nu ligt. De heer Schuyer heeft gezegd dat ik niet meer met verfijningsmaatregelen moet komen als ook nu weer zal blijken dat in 20% van de gevallen sprake is van een oneigenlijk gebruik. Ik kan dat percentage niet bevestigen. Ik dacht nu juist dat de regeling zodanig was vormgegeven, dat oneigenlijk gebruik zoveel mogelijk wordt tegengegaan. Dat is tenminste de bedoeling van het wetsvoorstel.

Tegelijkertijd betekent dit dat wij nauwlettend moeten volgen of sprake is van misbruik en oneigenlijk gebruik. Maar dat geldt voor elke fiscale wetgeving. Dus ik ga niet toezeggen dat wij niets zouden doen als er toch weer oneigenlijk gebruik gaat optreden. Dat zal de heer

Schuyer ook niet verwachten. Ik denk dat ik dan of in de Tweede Kamer of hier ter verantwoording zou worden geroepen. Of men zou zeggen: eigen schuld, dikke bult. Daar kan ik mij ook nog wel iets bij voorstellen.

Maar als zich opnieuw misbruik of oneigenlijk gebruik voordoet, lijkt het mij dat er een fundamentele afweging moet worden gemaakt of er misschien een andere regeling moet worden getroffen. Dat ben ik wel met de heer Schuyer eens.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

□

De voorzitter: Mag ik nog een ogenblik uw aandacht? Het is vroeger dan wij planden en zelfs veel vroeger dan wij oorspronkelijk planden. Toch is het al redelijk laat. Ik zal het dus kort maken ter afsluiting van het jaar en mij hiertoe beperken.

Ook het afgelopen jaar is opnieuw duidelijk de dubbele positie gebleken die deze Kamer inneemt. Aan de ene kant hebben wij absoluut niet te klagen over de publieke belangstelling. Het aantal organisaties en burgers dat zich tot de Eerste Kamer wendt in de hoop dat de Kamer iets zal doen, of vooral nalaten, is groot en neemt niet af. Het moet ook gezegd worden dat wanneer de Kamer gezamenlijk optreedt, de invloed aanzienlijk kan zijn. Dat was vorig jaar zo bij de WAO en dat is de afgelopen maand en ook vandaag weer gebleken bij Weer samen naar school. Hoewel het mij inderdaad wat ver gaat dat de rol die de Tweede Kamer moet spelen dan gebaseerd is op een kopie van een fax van een brief die aan de Eerste Kamer is gericht.

De Eerste Kamer heeft meer dan de Tweede Kamer het karakter van een instituut behouden. Soms wordt dat gezien als een overblijfsel uit het verleden, maar het is ook zeer duidelijk een uiting van eigenbelang in het heden. Het is de enige mogelijkheid voor de Kamer om daadwerkelijk invloed uit te oefenen. Dat is de ene kant van de dubbele positie.

De andere kant werd dit jaar ook duidelijk. Wij werden geconfronteerd met de beperkte politieke invloed van deze politieke "tweede" Kamer.

Ons medelid, helaas nog maar kort, de heer Vis, heeft erop gewezen dat de verhoudingen in deze Kamer bij Koninklijk besluit, namelijk het benoemingsbesluit van ministers en staatssecretarissen, veranderden. Bij Koninklijk besluit werden een tweetal oppositiepartijen regeringspartij en werd een regeringspartij oppositiepartij. Ook hier wordt overigens het belang zichtbaar van een vagere grens tussen regerings- en oppositiepartijen dan aan de overkant het geval is. Dat werkt ook door in het College van senioren – daarin zitten zoals u weet alle fractievoorzitters – dat het laatste jaar zeer goed gefunctioneerd heeft in een plezierige en zakelijke atmosfeer. Dat heeft ertoe geleid dat wij in een demissionaire periode nog het een en ander konden afhandelen, waarvan wij nog veel plezier hadden. Ik wijs bijvoorbeeld op het initiatiefwetsvoorstel-Van Otterloo en, vlak op de grens van de demissionaire periode, de Mediawet. Dat leidde ertoe dat wij die de afgelopen dagen weer konden wijzigen, anders was dat onmogelijk geweest.

Het is ook opmerkelijk dat de Eerste Kamer steeds beter zicht kan houden op de actuele politieke ontwikkelingen, omdat het een goede traditie is geworden dat kabinetsformaties in het gebouw van de Eerste Kamer plaatsvinden. Echter niet alleen kabinetsformaties: het aantal activiteiten dat rondom en in ons gebouw plaatsvindt, neemt toe.

U staat mij wel toe, dat ik, mede namens u, met name de medewerkers van de Kamer eens bedank, niet alleen voor het werk dat zij hier doen, maar met name voor de activiteiten die zij daar omheen verrichten en die afstralen op de Eerste Kamer en dus op ons allen. Hun medewerking strekt nog verder. Dat betreft ook onze gelukkig maar tijdelijke verhuizing naar deze zaal. Het feit dat die, na enig gemopper de eerste keer, daarna – althans tot nu toe – zonder al te veel problemen heeft plaatsgevonden, is met name te danken aan de extra werkzaamheden van de medewerkers. Zij maken elke keer opnieuw deze zaal voor ons in orde. U denkt misschien, dat de opstelling hier en nu blijft staan tot 10 januari. Dat is niet het geval. Zij wordt iedere week opnieuw opgebouwd, ook door de medewerkers van de Rijksgebouwendienst. Het feit dat u hier over papier en

dergelijke beschikt, is een kwestie van kruiwagenwerk en dan eens in de goede zin des woords.

Wij hebben de afgelopen 2,5 dag 38 wetsvoorstellen behandeld. Daarbij zitten hamerstukken, maar niettemin ook belangrijke wetsvoorstellen. Dat legt een grote druk op de Kamer. Het was hard werken, met name voor de kleinere fracties. Voor het feit dat dit in een buitengewoon plezierig klimaat en goede atmosfeer heeft gekund, ben ik u erkentelijk. Het maakt het voor mij tot een genoegen, de vergaderingen voor te zitten.

Ik wens u allen een heel goede Kerst en een voorspoedig, kan het zijn ook persoonlijk gelukkig, 1995 toe.

(Applaus)

Sluiting 18.13 uur